

Spisi ravnateljstva Hrvatskog glazbenog zavoda u razdoblju predsjednika Milana Žepića (1952.-1976.)

Milostić, Silva

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Music Academy / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:034773>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-28**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA
II. ODSJEK

SILVA MILOSTIĆ

SPISI RAVNATELJSTVA HRVATSKOG GLAZBENOG
ZAVODA U RAZDOBLJU PREDSEDNIKA MILANA
ŽEPIĆA (1952.-1976.)

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

II. ODSJEK

SPISI RAVNATELJSTVA HRVATSKOG
GLAZBENOG ZAVODA U RAZDOBLJU
PREDSJEDNIKA MILANA ŽEPIĆA (1952.-1976.)

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Vjera Katalinić

Studentica: Silva Milostić

Ak. god. 2018/2019.

ZAGREB, 2018.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTORICA

prof. dr. sc. Vjera Katalinić

Potpis

U Zagrebu, _____

Diplomski rad obranjen _____

POVJERENSTVO:

1. _____

2. _____

3. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE
AKADEMIJE

Zahvaljujem svojoj mentorici prof. dr. sc. Vjeri Katalinić na trudu, strpljenju i brojnim savjetima koji su uvelike pomogli pri izradi ovog diplomskog rada.

Posebnu zahvalu dugujem dr. sc. Nadi Bezić na nesebičnoj pomoći, entuzijazmu i inspiraciji bez kojih bi ovaj rad bio nezamisliv u ovom obliku. Hvala Vam na svim razgovorima uz čaj i ugodnim trenucima provedenim u HGZ-u.

SADRŽAJ:

Sažetak.....	1
1. Uvod.....	3
1.1. Stanje istraživanja.....	4
1.2. Građa.....	6
2. Kratki pregled povijesti Hrvatskog glazbenog zavoda od 1827. do 1976..	12
3. Ustroj Hrvatskog glazbenog zavoda.....	15
3.1. Predsjednik prim. dr. Milan Žepić.....	24
4. Hrvatski glazbeni zavod u 2. polovici 20. stoljeća: peto razdoblje HGZ-a 1945. – 1977. na temelju spisa Ravnateljstva.....	29
4.1. Uvod.....	29
4.2. Predavanja na glazbene teme.....	30
4.3. Pedagoška aktivnost.....	31
4.4. Suradnja s glazbenim ustanovama i udruženjima.....	33
4.5. Proslava obljetnica.....	34
4.6. Memorijal i natjecanje "Huml".....	36
4.7. Nabava instrumenata.....	38
4.8. Iznajmljivanje dvorane.....	39
4.9. Zgrada HGZ-a.....	41
5. Koncertna djelatnost Hrvatskog glazbenog zavoda.....	43
5.1. Društveni orkestar.....	50
6. Knjižnica i zbirka arhivske građe.....	58
6.1. Knjižnica.....	58
6.1.2. Zbirka don Nikole Udina-Algarottija.....	63
6.1.3. Arhiv Hrvatskog pjevačkog društva "Kolo".....	67
6.1.4. Fond Gradskog narodnog odbora.....	69
6.1.5. Knjižničari.....	70
6. 2. Zbirka arhivske građe.....	71
7. Izdavačka djelatnost.....	78
8. Zaključak.....	86
9. Prilozi.....	89
9.1. Popis kratica korištenih u tekstu i popisu spisa.....	89
9.2. Urudžbeni zapisnik i arhivske kutije.....	91
9.3. Primjer (čitkog) rukopisa urudžbenog zapisnika.....	91
9.4. Pristupnica u članstvo Hrvatskog glazbenog zavoda.....	92
9.5. Odluka o dodijeli nagrada HGZ-a najboljim diplomantima Muzičke akademije...92	
9.6. Zahvala Mila Cipre na organizaciji autorskog koncerta.....	93
9.7. Popis članova HGZ-a primljenih u članstvo u periodu 1952.-1976. s podacima o zanimanju iz pristupnica.....	94
10. Bibliografija.....	116

Sažetak

Predmet ovog istraživanja su spisi Ravnateljstva Hrvatskoga glazbenog zavoda pohranjeni u zbirci arhivske građe Zavoda. Obradeni su spisi u periodu od 1952. do 1976. godine, odnosno u razdoblju predsjednika dr. Milana Žepića. Preduvjet ovog rada bio je pregled cjelokupne građe te izrada popisa spisa navedenog razdoblja u trajanju od 24 godine. Na temelju popisa pokušala se dati cjelovita slika djelatnosti Zavoda u obrađenom razdoblju. Posebno su istaknute i analizirane sljedeće djelatnosti: koncertna djelatnost, izdavačka djelatnost te djelatnost vezana uz knjižnicu i zbirku arhivske građe HGZ-a. Navedene djelatnosti predstavljene su kao središnje aktivnosti kojima se bavilo Ravnateljstvo kojima je pridonijelo glazbenom životu Zagreba. Ovaj rad je nastavak na vodič spisa Ladislava Šabana koji služi kao informativno pomagalo za spise Ravnateljstva, a doprinosi i Šabanovom povijesnom pregledu Hrvatskoga glazbenog zavoda. Također može poslužiti kao temelj za daljnje istraživanje povijesti HGZ-a što bi uključivalo proučavanje arhivske građe poput zapisnika sjednica Ravnateljstva te zbirku koncertnih programa.

Ovo istraživanje može poslužiti kao prilog mozaičnoj slici kulturnog života Zagreba u drugoj polovici 20. stoljeća u kojoj HGZ zauzima poziciju jednog od važnih čimbenika glazbenog života Zagreba.

Ključne riječi: Hrvatski glazbeni zavod, spisi Ravnateljstva, arhivska građa, glazbeni život Zagreba, druga polovica 20. stoljeća.

Summary

The research subject of this paper is the Directorship records of the Croatian Music Institute which are kept in the Institute's Archive. The given period for this research spans from 1952 to 1976 which is the duration of the presidential term of Milan Žepić, MD. A prerequisite for this paper was the drawing up of the inventory of Directorship records in the time span of 24 years upon which the activities of the Institute could be sketched. Following activities are emphasized and analysed: concert organization, music publishing and the activity of the Institute's library and Archive. These activities are presented as central to the Directorship's activities in that period and have contributed to the musical life of Zagreb in the specified period. This paper continues Ladislav Šaban's Guide to Directorship records and builds on Šaban's historical review of the Institute. This research is the foundation for the further inquiry of the history of the Institute's activity which would include the research of the records of the Directorship's records and the collection of concert programs.

This paper contributes to the mosaic picture that is the cultural life in Zagreb in the second half of the 20th century in which the Institute holds an important place in Zagreb music life.

Key words: Croatian Music Institute, Directorship records, archive records, music life in Zagreb, second half of the 20th century.

1. Uvod

Hrvatski glazbeni zavod (u daljnjem tekstu HGZ, Zavod, Društvo) kao "oaza amaterizma ali i starog građanskog duha kulturnog Zagreba",¹ nezaobilazni je čimbenik u glazbenoj kulturi i kulturnom životu Zagreba. Osnovan 1827. godine kao udruženje građana, HGZ je u svom neprekinutom djelovanju razvio čitav dijapazon djelatnosti koje su se odvijale na razini profesionalnih institucija i udruženja. Usprkos širokoj lepezi djelatnosti, HGZ je uvijek nastojao sačuvati svoj amaterski duh kao i vodstvo amatera te se nastojalo da strukturu članova Ravnateljstva većinski čine amateri čime je Zavod "... bio kao neka veza između profesionalnih muzičara i amatera."²

Koraljka Kos s pravom HGZ opisuje faktorom koji "... oblikuje koncertni život Zagreba. Svojom svestranom djelatnošću i rasponom angažmana – od amaterizma do visoko stručnog nivoa za koji se uporno zalaže – Zavod okuplja brojne silnice glazbenog života, da bi i sam zračio u raznim smjerovima."³ Novim zamahom kulturnog života početkom druge polovice 20. stoljeća razna profesionalna udruženja preuzela su vodeće uloge u kreiranju zagrebačkog glazbenog života, a HGZ-ova se uloga izmijenila u odnosu na onu kakvu opisuje K. Kos – izmjestila se iz svoje centralne pozicije. Ipak, HGZ ostaje nezaobilazan faktor u mozaiku glazbene i kulturne scene tog razdoblja.

U ovom radu će se na temelju spisa Ravnateljstva prikazati djelovanje HGZ-a od 1952. do 1976. godine, odnosno u trajanju mandata predsjednika dr. Milana Žepića "...koji je nadasve predano i neumorno radio na njegovom napretku i dobrobiti."⁴ Pregledana je i popisana građa pohranjena u deset arhivskih kutija koje sadržavaju gotovo 6.500 spisa. Analizom spisa

¹ Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 240.

² Ladislav Šaban, *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda* (Zagreb: HGZ, 1982), 146.

³ Koraljka Kos, "Razdoblje Vjekoslava Klaića 1890-1920", *Arti Musices* 9/1-2 (1978): 104.

⁴ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 147.

navedenog razdoblja, iz ogromne količine građe izvučene su i opisane, po autoričinom mišljenju, najvažnije djelatnosti i teme kojima se bavilo Ravnateljstvo i na kojima su ostvareni značajni uspjesi. Te djelatnosti HGZ-a obuhvaćaju koncertnu i izdavačku djelatnost kao i čuvanje kulturne baštine zagrebačke glazbene povijesti kroz djelatnost knjižnice i zbirke arhivske građe.

U nastavku rada istaknute djelatnosti će se prikazati kao zasebni čimbenici rada HGZ-a čiji se prikaz temelji na popisivanju te analizi spisa Ravnateljstva u periodu od 1952. do 1976. godine.

1.1. Stanje istraživanja

Radom i razvojem HGZ-a prikupljana je razna građa s čijim je fondom rasla i svijest o važnosti tih dokumenata za hrvatsku glazbenu povijest. Poviješću Hrvatskog glazbenog zavoda najopširnije se bavio Ladislav Šaban koji je kao član Ravnateljstva i muzikolog sudjelovao u radu Zavoda kada je napisao knjigu o povijesti HGZ-a: *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda* koja je 1982. godine izdana u HGZ-ovoj nakladi.⁵

Samoprovzani "čuvar arhiva"⁶ Ladislav Šaban, sredio je arhiv na volonterskoj bazi želeći ga tako učiniti dostupnog za znanstvena istraživanja. Upravo zahvaljujući njemu, golema arhivska građa obrađivana je u raznim magistarskim, doktorskim, ali i seminarskim i diplomskim radovima koji su nastali na Muzičkoj akademiji u sklopu kolegija Glazbena arhivistika. Upravo na tom kolegiju autorica ovog rada se po prvi puta susrela s ovom građom

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*, 146.

što je bio poticaj za daljnje istraživanje. Prethodno se s ovom temom u okviru vlastitog seminarskog rada bavio B. Pofuk.⁷

Šaban je bio arhivar zaslužan za sređivanje i sistematizaciju arhivskog fonda. Bio je na čelu projekta izrade Vodiča kroz arhivsku građu - spisa Ravnateljstva i indeksa za zbirku koncertnih programa. S indeksom koncertnih programa Šaban je došao do 1940. godine, a s Vodičem do 1952. Ovaj rad temelji se na spisima Ravnateljstva, tj. na njihovom popisu od godine na kojoj je Šaban stao – 1952. godine što je ujedno i godina kada je na mjesto predsjednika Zavoda izabran dr. M. Žepić pa su kao okosnice ovog rada uzete godine Žepićevog predsjedničkog mandata. Šaban je u monografiji o HGZ-u strukturirao povijest Zavoda u pet razdoblja i to po, kako ih je on nazvao, povijesnim poglavljima HGZ-a. Ovaj rad smješten je u peto – posljednje razdoblje koje je obrađeno u knjizi, a obuhvaća period 1945.-1977. godine. Žepićev mandat kronološki spada u ovo razdoblje i zauzima njegove tri četvrtine, no još je jedan razlog zašto je period Žepićevog mandata zaokružena cjelina i zašto je autorica rada uzela te godine kao okvir. U petom razdoblju kako ga je Šaban definirao razlikujemo poratno razdoblje nakon Drugog svjetskog rata te period od pedesetih godina nadalje kada više ne možemo govoriti o poratnim prilikama i uvjetno ga možemo smatrati periodom normalizacije.⁸ Na koncu ovog razdoblja dolazi godina jubileja HGZ-a: 1977. kada je Zavod navršio 150 godina te se organizacija i sama proslava može uzeti kao zasebna tematska cjelina. Godine u kojima je Žepić vodio HGZ čine logičnu cjelinu pa je obrađena građa u trajanju njegova mandata. Uz spise pregledani su i popratni urudžbeni zapisnici.

Pregledna literatura o recentnijoj povijesti Zagreba, a osobito onoj kulturnoj skoro da i ne postoji što stvara poteškoće pri kontekstualizaciji djelovanja HGZ-a u tom vremenu. Tamara

⁷ Branimir Pofuk, "Vodič kroz spise ravnateljstva Hrvatskoga glazbenog zavoda 1953/54" (seminarski rad, Muzička akademija u Zagrebu, 2014.)

⁸ Povijesni, osobito politički i kulturni kontekst ovog perioda je otvoreno pitanje jer ne postoji stručna literatura koja se bavi ovom problematikom.

Tomažić u svom članku iz 2004. godine podcrtava ovu činjenicu ističući da "...aktualno nepostojanje vjerodostojnog, nepristranog, objektivnog i jasnog povijesnog okvira, ne samo socijalne povijesti, već i političke povijesti..."⁹ otežava sagledavanje cjeline tog razdoblja stoga ovaj rad može poslužiti kao prilog budućim istraživanjima kulturne povijesti i rada muzičkih institucija u drugoj polovici 20. stoljeća. Gotovo desetljeće nakon tog članka, pregledna literatura za traženi period svodi se na 2. svezak monografije o povijesti Zagreba u 20. i 21. stoljeću iz 2013. godine.¹⁰

1.2. Građa

Zbirka arhivske građe HGZ-a prikupljala se od samog osnutka Zavoda.¹¹ Čine je spisi o povijesti HGZ-a, računi i financijska evidencija, dokumentacija vezana uz rad glazbene škole, ostavštine glazbenika, rara i miscelanea. Zbirka sadrži i koncertne programe, njih oko 9.000 te koncertne plakate. O povijesti zbirke svjedoči prva računska knjiga iz 1827. koja je također pohranjena u arhivu. Arhivski fond sistematizirali su Ladislav Šaban i studenti muzikologije Branka Antić, Marija Janaček-Buljan te Franjo Bilić, a izrađen je *Vodič spisa* u šest svezaka te indeksi za zbirku koncertnih programa do 1940. godine.

Temeljna su građa ovog rada spisi Ravnateljstva Hrvatskog glazbenog zavoda koji se kao dio arhivskog fonda čuvaju u Zbirci arhivske građe HGZ-a. Stručno arhivistički definirano, spisi su pisani sastavi nastali u toku službenog poslovanja ustanove kojima se pokreće,

⁹ Tamara Tomažić, "Opasne veze: glazba i politika u Zagrebu od 1942. do 1952.", u: *Između moderne i avangarde. Hrvatska glazba 1910.-1960.*, ur. Eva Sedak (Zagreb: HMD, 2004): 71.

¹⁰ Ivo Goldstein i Goran Hutinec, *Povijest grada Zagreba: 20. i 21. stoljeće, 2. knjiga* (Zagreb: Novi liber, 2013).

¹¹ Marcel Bačić, ur., *Hrvatski glazbeni zavod 1827-2002* (Zagreb: HGZ, 2003), 27. Vidi i HGZ-ovu internetsku stranicu, o knjižnici i arhivu: <https://www.hgz.hr/index.php/hrvatski-glazbeni-zavod/knjiznica-i-arhiv> (posljednji pristup: 10. 9. 2108.)

dopunjuje, mijenja, prekida ili završava pravni postupak.¹² Spise Ravnateljstva Šaban je 1976. u osnovnoj inventarnoj knjizi svrstao u skupinu označenu rimskim brojem I kojim su označavane kutije u kojima je ta građa pohranjena.¹³ Obrađena je građa u izabranom periodu od 24 godine, pohranjena je u deset arhivskih kutija pod brojevima: 55, 56, 57, 64, 65, 66, 67, 68, 69, i 70 te sadrži gotovo 6.500 spisa, odnosno unosa u popisu. U samom popisu građe signature su pisane na slijedeći način: broj spisa/sezona, bez oznake skupine. Pri upućivanju na spise u ovom radu koristit će se navedeni redoslijed.

U literaturi se javlja nekoliko različitih formata citiranja iste arhivske građe, odnosno spisa Ravnateljstva. Različite načine citiranja ove građe nalazimo u članku Koraljke Kos,¹⁴ u monografiji o HGZ-u Ladislava Šabana¹⁵ koji koristi dva različita formata, u diplomskom radu Sare Ries,¹⁶ a različite formate donosi i Nada Bezić u svom magistarskom radu¹⁷ te u članku u koncertnoj dvorani HGZ-a.¹⁸ Vodeći se uputama za citiranje arhivskoga gradiva iz fondova i zbirki Državnog arhiva u Zagrebu¹⁹ te prilagođavajući format potrebama ovog rada odabrala sam slijedeći format: "HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija x, x/x." Izabrani format sadrži oznaku arhiva, odnosno zbirke arhivske građe, broj fonda, broj kutije, broj spisa/sezonu. Ovakvo citiranje građe najbliže je formatu kakvog je izabrala S. Ries u svom radu.

¹² Definicija preuzeta iz: Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 246.

¹³ *Ibid.*, str. 144.

¹⁴ Koraljka Kos, "Razdoblje Vjekoslava Klaića 1890-1920", *Arti Musices* 9/1-2 (1978)

¹⁵ Šaban, *150 godina HGZ-a*.

¹⁶ Sara Ries, "Hrvatski glazbeni zavod u prijelomnoj 1860. godini: spisi Ravnateljstva : transliteracija, prijevod, komentari i interpretacija". (dipl. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2015).

¹⁷ Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996).

¹⁸ Nada Bezić, "The Croatian Music Institute Concert Hall and Its Significance for the Music Life of Zagreb", u: *Zagreb 1094-1994: Zagreb i hrvatske zemlje kao most između srednjoeuropskih i mediteranskih glazbenih kultura*, ur. Stanislav Tuksar (Zagreb: HMD, 1998).

¹⁹ Državni arhiv u Zagrebu, Upute za citiranje arhivskoga gradiva iz fondova i zbirki:

<http://daz.hr/upute-za-citiranje-arhivskoga-gradiva-iz-fondova-i-zbirki/> (posljednji pristup: 19. 8. 2018.)

Ovaj rad je svojevrsni nastavak na Šabanov *Vodič spisa* i donosi popis spisa Ravnateljstva od one godine kada Šabanov popis prestaje: od 1952. do 1976., odnosno za vrijeme mandata predsjednika HGZ-a, dr. Milana Žepića. Za razliku od *Vodiča spisa* u ovom su radu popisivani svi, a ne samo odabrani spisi.

Spisi sadrže raznu dokumentaciju vezanu uz djelovanje Zavoda, od koncertne i izdavačke djelatnosti, najma i popravaka/restauracije zgrade i financijske evidencije te korespondencije s glazbenim i drugim institucijama te individuama, što daje presjek cjelokupne aktivnosti HGZ-a početkom druge polovice 20. stoljeća. Većina spisa u obrađenom periodu napisana je na hrvatskom jeziku, a susreću se njemački, francuski, talijanski, slovenski i tada službeni "hrvatsko- srpski" jezik. Pretežito su pisani latinicom te u malom broju ćirilicom.

Uz spise je korišten i urudžbeni zapisnik kojeg je vodio administrativni tajnik. U zapisniku su najkraćim informacijama zabilježeni pošiljatelj, primatelj, datum i predmet spisa. Izgledno je da su u zapisniku spisi unošeni pod datumom njihovog primitka, dok je u tablici primjenjivan kriterij pisanja datuma naznačenog na spisu. Iznimka su spisi koji nedostaju ili oni bez nadnevka u čijem je slučaju preuzet datum iz urudžbenog zapisnika. Administrativni tajnik prima i odgovara na dopise pa to u tablici nije posebno naglašavano, osim ako nije navedeno drugačije. U pravilu, predsjednik i/ili tajnik Zavoda stavljaju svoje potpise samo u slučaju relevantnih dopisa vlastima, u inozemstvo (najčešće prilikom nabave instrumenata) te važnim pojedincima. Sličnu jezgrovitost informacija nalazimo i u većini spisa pa je nekad vrlo teško ili čak nemoguće dobiti cjelovitu sliku ili informaciju o sadržaju spisa. Za detaljnije informacije nužno je konzultirati zapisnike sjednica i skupština Ravnateljstva ili neke od drugih skupina po kojima je arhivska građa pohranjena (vidi: 6. 2. Zbirka arhivske građe).

Građa je smještena u arhivskim kutijama koje sadrže po nekoliko fascikala u kojima su sadržani spisi po sezonama. Kao sistemi urudžbiranja podjednako su korištene koncertna sezona (tzv. društvene godine) i kalendarska godina. U popisu se slijedio raspored tj. sistem

kojim je obilježavana građa, iako je to ponekad stvaralo pomutnju i probleme oko označavanja spisa. Takav problem susrećemo u vrijeme kada je administrativni tajnik bio Teodor Domin koji je sezonski tip označavanja urudžbenih brojeva spisa promijenio u kalendarski. Prvi se put promjena dogodila 1963. godine kada je došlo "samo" do nelogičnosti ali ne i problema vezanog uz oznake spisa. Naime, Domin je spise početkom sezone od rujna 1963. označavao formatom: broj spisa/godina, npr. 1/63. Do kraja prosinca zaprimljena su 43 spisa, a u novoj kalendarskoj godini označavanje je nastavio na broj spisa, no s novom godinom pa tako nakon spisa 43/63 slijedi 44/64. Poštujući sezonsku logiku numeriranja koja ljeto uzima kao prekid, ali i dalje držeći se kalendarskog formata urudžbiranja, prvi spis u novoj sezoni označava kao 1/64. Srećom do kraja te godine zaprimljeno je samo 38 spisa pa nema preklapanja odnosno dupliciranja isto označenih spisa. Jedini problem ovdje čini nelogičnost gdje spis 1/64 kronološki dolazi *nakon* spisa 44/64. Ova se nelogičnost naredne sezone nije ispravila pa do pravog problema dolazi 1965. godine, tj. između sezona 1964-65 te 1965-66. Istim opisanim principom, Domin je nakon ljetne pauze nanovo otpočeo numerirati spise što je rezultiralo u spisima dupliciranim urudžbenih brojeva od 39/65 do 61/65. Nakon ovoga, spisi su ponovno urudžbirani po sezonskom formatu sve do 1970. kada se prešlo na pravilno kalendarsko obilježavanje koje je nastavljeno do 1976. godine. S obzirom da je i ranije korišten kalendarski sustav označavanja, nije sasvim jasno zašto je ova promjena uvedena na opisani nespretni način. Prema zatečenom stanju spisa, izgledno je da nije došlo do pokušaja ispravljanja ovog slučaja. Ipak, spasonosna okolnost u ovom slučaju je ta što su navedene grupe spisa pohranjene u odvojenim arhivskim kutijama pa spise možemo diferencirati tako da se uz urudžbeni broj nadoda i broj kutije u kojoj se spis nalazi. Iznimno može poslužiti i datum spisa, no to nije uvijek pouzdan faktor kao što je prethodno objašnjeno.

Pregledana građa popisana je u tablicu u programu Excel koji je izabran zbog svoje praktičnosti. Njegova glavna prednost je pretraživost pa se popisana građa može lakše

pregledati, analizirati i pretraživati. Iz ovog razloga, a i zbog obima popisa, tablica se nalazi na cd-u te nije stavljena kao ispisani prilog radu.

Tablica spisa artikulirana je na sljedeći način: pošiljatelj, primatelj, predmet, pristupnica, dodatni podaci te napomena. U kategorijama pošiljatelja i primatelja su po stupcima razdvojene institucije od (privatnih) osoba kako bi se HGZ-ova korespondencija mogla lakše i preglednije sagledati. Naglasak se htjelo staviti na odnos individua, zainteresiranog građanstva i ljudi iz struke s HGZ-om. Sličnu funkciju ima i poseban stupac "pristupnica" koji je dodan radi lakšeg pretraživanja članstva što je za HGZ, kao društvenu organizaciju, važna komponenta. U kategoriji predmeta zapisana je tema spisa iščitana iz samog spisa ili, u slučaju da spis nedostaje, prenesen tekst iz urudžbenog zapisnika koji je često nepotpun ili nejasan. Detaljniji podaci koji se smatraju važnima uneseni su u kategoriji "dodatni podaci". Kategorija "napomene" služi za potrebe upućivanja na neki drugi spis, ili kao naznaku da se spis ne nalazi u obrađivanim fasciklima, tj. arhivskim kutijama. Obrađena građa u izabranom periodu od 24 godina sadrži gotovo 6.500 spisa, odnosno unosa u popisu. Iz obrađenog materijala izvučene su kategorije koje tvore individualne tematske cjeline i kao takve su iscrpno analizirane i prikazane u tekstu.

Uruđbeni Datum	Posiljatelj, institucija	Posiljatelj, osoba	Primatelj, institucija	Primatelj, osoba	Predmet	Pristupnica	Dodatni podaci	Napomena
73/76	1976-02-02	Socijalistički savez radnog naroda Hrvatske; C Zajednica jugoslavenskih PTT, biro za preporuku za izdavanje marke za obilježavanje HGZ-ove objemnice						
74/76	1976-03-04		Derenčin, Beata	HGZ				
75/76	1976-03-04	Vrhovni sud Hrvatske		HGZ				
76/76	1976-03-04	ZAMP		HGZ				
77/76	1976-03-04	ZAMP		HGZ				
78/76	1976-03-03	Wiesbadener Orchesterverein		HGZ				
79/76	1976-03-08	HGZ		Ineresta zajednica kulture Zagreba				
80/76	1976-03-15		Popović, Uroš, mr	HGZ				
81/76	1976-03-15		Jelačić, Ćirilo, dr.	HGZ				
82/76	1976-03-15		Jelačić, Ana	HGZ				
83/76	1976-03-16	Općina Cenar		HGZ				
84/76	1976-03-20		Inzaghi, Luigi, dr., HGZ					
85/76	1976-03-15		Reich-Ribar, Trudi	HGZ				
86/76	1976-03-16	HGZ		RTZ, Vjesnik, Večernji list, Borba				
87/76	1976-03-17	HGZ		ZAMP				
88/76	19/03/19876	HGZ		Tijardović, obo				
89/76	1976-03-09		Topic, Mato, "Teh	HGZ				
90/76	1976-03-16	ZAMP		HGZ				
91/76	1976-03-26		Brikanović, Ivanka	HGZ				
92/76	1976-03-29	Zavod za statistiku		HGZ				
93/76	1976-03-29	Muzička škola "Fran Ljovka"		HGZ				
94/76	1976-03-12	SRH, Komisija za kulturne veze s inozemstvom		HGZ				
95/76	1976-03-30	RTZ		HGZ				
96/76	1976-03-31		Popović, Uroš, mr	HGZ				
97/76	1976-03-31	HGZ, Žepić		HGZ, računovodstvo				
98/76	1976-04-16	HGZ		HGZ, računovodstvo				
99/76	1976-04-02	HGZ, Žepić		HGZ				
100/76	1976-03-30	Samoupravna interesna zajednica kulture		HGZ				
101/76	1976-03-30	Jugoslavenska knjiga		HGZ				
102/76	1976-04-07	ZAMP		HGZ				
103/76	1976-04-08	HGZ, Žepić		HGZ				
104/76	1976-04-08	HGZ, Žepić		HGZ				
105/76	1976-04-08	HGZ, Žepić		HGZ				
106/76	1976-04-08	Skupština općine Cenar		HGZ				
107/76	1976-04-09	Ineresta zajednica kulture Zagreba		HGZ				
108/76	1976-04-12	HGZ		ZAMP				
109/76	1976-04-12	HGZ		ZAMP				
110/76	1976-04-14	HGZ		RTZ, Vjesnik, Večernji list, Borba				
111/76	1976-04-12		Nochia, Mirna	HGZ				
112/76	1976-04-14	HGZ		HGZ				

Ogledni primjer tablice

2. Kratak pregled povijesti Hrvatskoga glazbenog zavoda od 1827. do 1976.

Hrvatski glazbeni zavod osnovan je 1827. godine što ga čini našom najstarijom glazbenom ustanovom koja neprekinuto djeluje od svog osnutka do danas. HGZ je ustrojem slijedio primjere sličnih glazbenih društava kakva su postojala u gradovima Habsburške monarhije. Prvo takvo društvo osnovano je u Ljubljani 1794.,²⁰ a zatim u Beču 1812., i u Grazu 1815.,²¹ u Zagrebu, Rijeci i Varaždinu 1827.,²² a slijedili su i drugi gradovi poput Osijeka 1830., Petrinje 1841. te Zadra 1858.²³ Ovaj popis gradova svjedoči o usponu i razvoju građanske klase koja je zauzela svoje mjesto kako na ekonomskoj tako i na kulturnoj sceni.

HGZ je osnovan kao društvo ljubitelja glazbe što reflektiraju razne inačice njegova imena kroz povijest. Prvo službeno ime, odobreno od strane vlasti bilo je *Societas filharmonica zagrabiensis* (Zagrebačko filharmoničko društvo), no uvrježenije i poznatije ime u praksi bilo je *Musikverein in Agram* (Glazbeno društvo u Zagrebu) i tim se imenom služilo građanstvo i sam HGZ u svemu izuzev u službenom odnosu s vlastima. Oba imena prestaju vrijediti 1847. godine, kada je uveden hrvatski kao jedini službeni jezik u Hrvatskoj čime je Društvo dobilo novo ime: *Skladnoglasja društvo zagrebačko*. Ubrzo dolazi do nove promjene; 1850. godine u vrijeme obnove Društva ime se preinačuje u *Društvo prijateljah muzike u Zagrebu*. Iduća promjena dogodila se 1861. godine kada su vlasti dotacijom glazbenoj školi Društva uvjetovale promjenu imena škole u *Narodni zemaljski glazbeni zavod*. Iz praktičnih razloga isti je naziv preuzelo i samo Društvo. Od te promjene, iz naslova je nestala riječ *Društvo* a zamijenila ju je

²⁰ Bojan Bujić i Ivan Klemenčič. 2001 "Ljubljana." *Grove Music Online*.
<http://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000016810> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

²¹ Hellmut Federhofer, Wolfgang Suppan i Bernhard Günther. 2001 "Austria." *Grove Music Online*.
<http://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000040022> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

²² Krešimir Filić, *Glazbeni život Varaždina* (Varaždin: Muzička škola Varaždin, 1972): 11.

²³ Navedene godine za hrvatske gradove preuzete iz teksta N. Bezić u: Marcel Bačić, ur., *Hrvatski glazbeni zavod 1827-2002* (Zagreb: HGZ, 2003): 12.

riječ *Zavod* koja se održala do danas. U Klaićevoj eri, za vrijeme preustrojstva 1895. godine *Zavod* se preimenovala u *Hrvatski zemaljski glasbeni zavod* i tim se imenom služio sve do 1925. kad je uvedena posljednja inačica imena: *Hrvatski glazbeni zavod*.

Godine 1829. *Zavod* je osnovao prvu glazbenu školu u Zagrebu koju je Ravnateljstvo 1916. proglasilo Hrvatskim zemaljskim konzervatorijem, a 1920. od HGZ-a ga je preuzela vlada i preimenovala u Muzičku akademiju.

Zavod je sustavno organizirao koncertnu djelatnost, sagradio zgradu s prvom koncertnom dvoranom u Zagrebu, osnovao koncertnu poslovnicu i sudjelovao s glazbenim udruženjima i institucijama u kreiranju zagrebačkog koncertnog života, sustavno se bavio izdavačkom djelatnošću objavljujući djela hrvatskih skladatelja ali i glazbenih knjiga te spomen-spisa. Uz navedeno, HGZ-ova knjižnica posuđivala je muzikalije svim glazbenim umjetnicima i glazbenim institucijama i to u početku bez materijalne naknade.

HGZ je aktivno sudjelovao u oblikovanju glazbenog života s koncertima svog Društvenog orkestra, suradnjom s Muzičkom akademijom i glazbenim školama, glazbenim ali i raznim drugim ustanovama i udruženjima, organiziranjem raznih gostovanja Društvenog orkestra i stranih orkestara, a također je pomagao mladim umjetnicima na počecima njihovih karijera organizirajući im prve recitale.

Ladislav Šaban strukturirao je povijest HGZ-a u pet razdoblja,²⁴ od njegovog osnutka 1827. do 1977. odnosno do proslave 150-godišnjice *Zavoda* povodom koje je knjiga i nastala. Periode je Šaban podijelio po 'povijesnim poglavljima' *Zavoda* koje je naslovio najznačajnijim događajima, postignućima ili pak izvanjskim faktorima. Tako prvo razdoblje, 1827.-1850., seže od osnutka HGZ-a i prati razvoj *Zavoda* od lokalnog do nacionalnog značaja dok se u drugom razdoblju, 1850.-1890., *Zavod* pozicionira u središte glazbenog života Zagreba i Hrvatske. Treće razdoblje posebno je važno u djelovanju HGZ-a. U tom periodu 1890.-1920., koji

²⁴ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 47.

Koraljka Kos naziva Klaićevim razdobljem,²⁵ dolazi do modernizacije i profesionalizacije koncertnog života te afirmacije glazbenog Zagreba i izvan državnih granica. Tada je došlo i do profesionalizacije školstva te osnutka prvog konzervatorija "na slavenskom Jugu",²⁶ 1916. godine. Četvrto razdoblje 1920.-1945. omeđeno je snažnim vanjskim faktorima dvaju svjetskih ratova kao međuratno razdoblje; te konačno peto razdoblje koje je Šaban naslovio 'u našem vremenu'. To razdoblje obuhvaća godine 1945.-1977. odnosno HGZ-ovog jubileja čime je Šaban zaokružio 150 godina HGZ-ove djelatnosti što je razvidno iz naslova njegove monografije. Djelovanje HGZ-ovog predsjednika Žepića, kao i ovaj rad, spadaju u peto razdoblje Hrvatskoga glazbenog zavoda.

²⁵ V. Koraljka Kos, "Razdoblje Vjekoslava Klaića 1890-1920", *Arti Musices* 9/1-2 (1978).

²⁶ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 47.

3. Ustroj Hrvatskog glazbenog zavoda

U Društvo su se mogli učlaniti svi punoljetni građani, ljubitelji glazbe. Članstvo se u početku dijelilo na tri kategorije: izvršujuće (članovi koji sudjeluju na koncertima kao svirači ili pjevači), podupiruće (članovi koji ne sudjeluju na glazbenim priredbama, ali podupiru Društvo plaćanjem članarine) te počasne članove. Od 1852. uvedene su nove kategorije članstva: utemeljitelji (članovi koji su dali najmanje 100 forinti kao prilog za izgradnju zgrade) te darovatelji. Društvo je od svog početka imalo pokrovitelje i pokroviteljice, ugledne osobe od kojih se očekivala podrška, zaštita i materijalna pomoć.²⁷ Danas, pak, postoje redovni i počasni članovi.

Društvom upravlja Ravnateljstvo čije članove i predsjednika je izabirala skupština. Od ostalih funkcija postojali su potpredsjednik i tajnik. S obzirom da je HGZ udruženje građana ove su funkcije bile počasne tj. nositelji su ih obavljali bez materijalne nadoknade.²⁸ Ravnateljstvo su mahom činili amateri i ljubitelji glazbe raznih zanimanja, većinom visokog obrazovanja, no polovicom 20. stoljeća u Ravnateljstvo su sve više ulazili profesionalni glazbenici. Ipak, uvijek se nastojalo da među članovima prevladavaju amateri kako bi se zadržao duh ustanove zasnovane na glazbenom amaterizmu i dobrovoljnom radu. U dugom popisu predsjednika, kao iznimka javlja se jedini profesionalni glazbenik, Ivo Tijardović, koji je vršio tu dužnost u kriznim vremenima nakon 1945. godine.

Zavod je ipak imao nekolicinu honorarnih zaposlenika: administrativnog tajnika, knjigovođu, knjižničara, blagajnika te ispomoći pri koncertima poput garderobijera, biljetera i nadzornika. Uloga administrativnog tajnika osobito je važna, a u praksu ulazi 1947. godine za

²⁷ Opširnije o povijesti ustroja Zavoda vidi u: Šaban, *150 godina HGZ-a*, 16-31.

²⁸ Kako se ne bi ponavljali stari nesporazumi, potrebno je naglasiti da se još od 19. stoljeća rad HGZ-a razlučuje od rada njegove škole. Školi je 1861. godine odobrena godišnja dotacija i učitelji su uvijek dobivali plaću za svoj rad.

potrebe obavljanja upravnih poslova. Administrativni tajnik, iako nije član Ravnateljstva, iznimno je važna funkcija. On, između ostalo, prima i odgovara na dopise te vodi urudžbeni zapisnik što tu osobu čini neizbježnom u funkcioniranju brojnih zadataka koji su obavljani u ustanovi, a osobito pri ovakvom istraživanju gdje se istraživač mora temeljito upoznati s njegovim rukopisom. U slučajevima kada spis nedostaje ili kada postoji rukom nadopisana bilješka na spisu, veliku važnost predstavlja čitkost tajnikovog rukopisa te znači razliku između pristupačnosti informacije ili njena nedostataka. Stoga je napomena "nečitko" relativno česta pojava u popisu spisa, osobito u slučaju kada se u potrazi za određenom informacijom trebalo osloniti na urudžbeni zapisnik.

Andrija Tomašek je, uz posao nastavnika u glazbenoj školi "Pavao Markovac", obavljao ovu dužnost od 1947. do 1960. godine kada je postao ravnatelj navedene škole. Od njegove djelatnosti kao administrativnog tajnika, u povijesti HGZ-a značajnija je njegova uloga kao muzikologa. Tomašek je održavao predavanja o odabranim glazbenim djelima čiji je cilj bio približiti glazbu publici, a osim toga sudjelovao je u izdavačkoj djelatnosti HGZ-a uredivši knjigu *Izabrani članci i eseji* Pavla Markovca 1957. godine.

Honorarni zaposlenici HGZ-a, čitav niz osoba koji su nadzirali pokuse, koncerte i priredbe, biljeteri i garderobijeri koji se javljaju u spisima uglavnom s ugovorima o djelu, nisu u fokusu ovog rada, no ipak potrebno je spomenuti jednu osobu: Juraj Bičanić – Đuka²⁹ bio je jedini stalni HGZ-ov djelatnik u periodu od 1958. do 1988. Domar i inspicijent, ili Šabanovim riječima *faktotum* otišao je u mirovinu 1994. godine, a u HGZ-u je proveo radni vijek od čitavih 36 godina.³⁰

²⁹ U spisima se redovito javlja kao Bičanić pa je ta inačica prezimena upisivana u tablicu.

³⁰ Marcel Bačić, "Juraj Bičanić – Đuka, In memoriam", *HaGeZe, glasilo Hrvatskoga glazbenog zavoda*, godište XX, br. 4 (siječanj 2017): 4.

Ravnateljstvo: članovi Ravnateljstva u periodu od 1952. do 1976.

HGZ-om upravlja Ravnateljstvo čiji se broj članova mijenjao kroz povijest. Ravnateljstvo se u početku sastojalo od 7 do 9 članova, a kasnije je narastao do 12 pa čak i do 16 članova. Broj članova se od 1946. godine ustalio na 12, a od 1953. uvedena je praksa godišnjeg rotiranja polovice članova kako bi se izbjegla svojevrsna "ustajalost" u sastavu Ravnateljstva.³¹ Mandati su tada bili u trajanju od dvije godine s mogućnošću reizbora.

Članovi Ravnateljstva bili su mahom visokoobrazovani pojedinci, a nerijetko su bili i utjecajne ličnosti na istaknutim položajima čime se pridonosilo ugledu HGZ-a. Kao Društvo ljubitelja glazbe, HGZ je kroz veliki dio svoje povijesti u Ravnateljstvo i na mjesto predsjednika birao isključivo amatere. Promjena ove povijesne prakse od gotovo 120 godina dogodila se nakon Drugog svjetskog rata kada se HGZ našao u do tada najosjetljivijoj situaciji po svoj opstanak. Nekoliko ključnih kulturnih i glazbenih udruženja, u nedostatku informacija o ulozi HGZ-a u kulturnom životu, predložilo je ukidanje HGZ-a te prijenos njegovih materijalnih sredstava na Muzičku akademiju.³² Tadašnje Ravnateljstvo na čelu s predsjednikom Antunom Gogliom na opasnost od ukidanja Društva odgovorilo je s prijedlogom za reorganizaciju Društva. HGZ se tada odrekao svog "isključivo laičko-amaterskog sastava uprave"³³ čime je otvoren put za ulazak profesionalnih glazbenika u Ravnateljstvo. Ovim se potezom htjela osigurati povezanost i suradnja s vodećim glazbenim ustanovama i društvima, a osobito s Muzičkom akademijom. Tada je za predsjednika izabran prvi profesionalni glazbenik: Ivo Tijardović, a u Ravnateljstvo je ušlo čak šest profesionalnih glazbenika s Muzičke akademije, HNK-a, Udruženja kompozitora Hrvatske (današnji HDS – Hrvatsko društvo skladatelja)³⁴ te s

³¹ Usp. Šaban, *150 godina HGZ-a*, 140.

³² Vidi u: *ibid.*, 137-143.

³³ *Ibid.*, 139.

³⁴ HDS je kroz povijest promijenio nekoliko inačica imena, vidi priloge: 9.1. Popis kratica korištenih u tekstu i popisu spisa.

Radio-stanice. Ovaj povijesni presedan pretvorio se u uobičajenu praksu kojom se ostvarivala bolja i lakša suradnja te omogućavala lakša koordinacija koncerata, ali i organizacija projekata kao što su razne proslave, izložbe, natjecanja i sl.

U dolje priloženom popisu članova Ravnateljstva u razdoblju od 1952. do 1976. nalazimo razmjerno velik broj profesionalnih glazbenika, a većina je djelovala na Muzičkoj akademiji.³⁵ Milo Cipra bio je skladatelj i pedagog. Od 1941. do 1977. predavao je na Muzičkoj akademiji, a od 1961. do 1971. bio je dekan akademije. Dirigent Milan Horvat predavao je od 1947. do 1954. godine. Skladatelj Fran Lhotka predavao od 1945. do 1962. godine. Od 1948. do 1952. obnašao je funkciju rektora, a kao hornist bio je pročelnik puhačkog odsjeka od 1954. do 1962. Pijanist Ivo Maček radio je na akademiji od 1940. do 1977., a bio je pročelnik klavirskog odsjeka od 1967. do 1977. godine. Violončelist Rudolf Matz predavao je od 1945. do 1972. Pijanist i skladatelj Svetislav Stančić predavao je od 1945. do 1965. godine. Pijanist i muzikolog Ladislav Šaban djelovao je na akademiji od 1941. do 1978. Skladatelj Stjepan Šulek predavao je od 1945. do 1975., a skladatelj i dirigent Slavko Zlatić od 1949. do 1965.

Skladatelji članovi Ravnateljstva HGZ-a bili su istaknuti članovi Društva skladatelja Hrvatske: Slavko Zlatić (tajnik, 1948.-1951.) Ivo Tijardović (tajnik, 1951.-1953; 1954.-1962.). Neki od njih su bili i predsjednici DSH, no zanimljivo je primijetiti da se ta funkcija ni u jednom slučaju nije preklapala s članstvom u Ravnateljstvu HGZ-a. To su bili Tijardović (1945.-1947.), Zlatić (1947.-1948.) i Cipra (1948-1952; 1956.-1962.).³⁶

Tijardović je također bio intendant zagrebačkog HNK od 1945. do 1949. godine te ravnatelj Državnoga simfonijskoga orkestra od 1949. do 1954. godine.³⁷ Vojko Kiš bio je direktor Koncertne direkcije Zagreb od 1952. do 1960., a od 1960. najprije glazbeni urednik

³⁵ U slučaju kada su navedene osobe na akademiji radile u dva odvojena perioda (npr. Lhotka 1910.-1941. te 1945.-1962.) tada se navode one godine zaposlenja koje su referentne za ovaj rad odnosno koje se preklapaju s njihovom funkcijom u HGZ-u. Popis zaposlenika akademije u: Koraljka Kos, ur., *Muzička akademija u Zagrebu 1921-1981. Spomenica u povodu 60. godišnjice osnutka* (Zagreb: Muzička akademija, 1981):103-112.

³⁶ V. Krešimir Kovačević, *Društvo skladatelja Hrvatske 1945-1985. Stvaralaštvo – akcije*. (Zagreb, 1985), 28-29.

³⁷ Ivo Tijardović: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61296> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

RTV Zagreb, a zatim od 1969. do umirovljenja 1977. pomoćnik direktora Radio Zagreba.³⁸ Dr. Ivan Henneberg bio je svjetski priznat stručnjak za autorsko pravo, a gotovo trideset godina radio je kao direktor službe Zaštite autorskih muzičkih prava (ZAMP).³⁹ Teodor Durman bio je pravnik, a Ivo Steiner inženjer naftnoga rudarstva. Zlatko Neumann i Božidar Tušek bili su znameniti zagrebački arhitekti, a Neumann se pokazao značajnim prilikom renovacije zgrade Zavoda, o čemu će biti riječi kasnije. Uz Žepića, jedini liječnik bio je internist Viktor Boić.⁴⁰

U nastavku su popisani članovi Ravnateljstva koji su djelovali u zadanom periodu, odnosno u trajanju Žepićeva mandata stoga se godine 1952.-1976. uzimaju kao referente. U zagradama se pak navodi točna godina njihovog početka ili završetka djelovanja u Ravnateljstvu.⁴¹

Boić, Viktor, dr.; 1955. – 1959.

Cipra, Milo; 1967. – 1976. (1982.)

Durman, Teodor, dr.; 1958. – 1976. (1981.)

Gotthardi, Vladimir, dr.; 1952. – 1962.

Henneberg, Ivan, dr.; 1961. – 1976. (1989.)

Horvat, Marijan, dr.; 1962. – 1968.

Horvat, Milan; 1962.

Kiš, Vojko; 1953. – 1976. (1982.)

Lhotka, Fran; (1946.) 1952. – 1962.

Maček, Ivo; 1952. – 1955.

Maltarić, Borivoj, mr. ph.; 1968. - 1976. (1979.)

³⁸ Vojko Kiš: <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/k/kis-vojko/> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

³⁹ Ivan Henneberg: <http://www.hds.hr/clan/henneberg-ivan/> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

⁴⁰ Viktor Boić: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8440#komentar> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

⁴¹ Popis izrađen prema: Šaban, *150 godina HGZ-a*, 211-215. Informacije o završecima pojedinih mandata koji prelaze 1976. godinu, a time i Šabanov popis, preuzeti su iz popisa Nade Bezić u: Marcel Bačić, ur., *Hrvatski glazbeni zavod 1827-2002* (Zagreb: HGZ, 2003), 45-46.

Matz, Rudolf; 1952. – 1954.
Neumann, Zlatko, ing.; 1962. – 1969.
Pollak, Milan, dr.; (1947.) 1952. – 1953.
Puhovski, Vjera; 1969. – 1976. (1977.)
Stančić, Svetislav; (1946.) 1952. – 1967.
Steiner, Ivo; (1946.) 1952. – 1953.
Šaban, Ladislav; 1955. - 1976. (1980.)
Šulek, Stjepan; 1952. – 1976.
Tijardović, Ivo; (1946.) 1952. – 1976.
Tušek, Božidar, ing.; 1969. - 1976. (1980.)
Zlatić, Slavko; (1949.) 1952. – 1957.
Žepić, Milan, dr.; (1946.) 1952. – 1976.

Predsjednik

Žepić, Milan, dr.; 1952. – 1976.

Potpredsjednik

Lhotka, Fran; (/).

Po statutu HGZ-a, predsjednik izabire svog zamjenika koji kasnije dobiva naslov potpredsjednika.⁴² U monografiji o HGZ-u, Šaban kao potpredsjednika navodi Frana Lhotku, ali u samo na jednom mjestu i to prilikom nabiranja novog sastava Ravnateljstva.⁴³ No, u obrađenoj građi, Lhotka se ne spominje kao potpredsjednik niti se ta funkcija spominje. S

⁴² Šaban, *150 godina HGZ-a*, 21.

⁴³ *Ibid.*, 147.

Žepićem su se na službenim spisima supotpisivali tajnici Pollak i Gotthardi. U slučajevima kada je Žepić bio spriječen, dužnost predsjednika vršio je Šaban, dok se Lhotka kao zamjenik javlja samo jednom, u 1952. godini. Dakle, postavlja se pitanje o funkciji potpredsjednika te bi se trebali konzultirati zapisnici sjednica Ravnateljstva koji bi sigurno dali uvida u ovu problematiku. Bitno je naglasiti da u popisu članova uprave Šaban ne popisuje potpredsjednike, dok su tajnici popisani.⁴⁴

Tajnici

Pollak, Milan; (1947.) 1952. – 1953.

Gotthardi, Vladimir, dr.; 1954. – 1961.

Administrativni tajnici

Tomašek, Andrija; (1947.) 1952. – 1960.

Domin, Teodor; 1961. – 1970.

Pollak, Božica, v.d.; (računovotkinja); 1965. – 1965.⁴⁵

Bašić, Duje, v.d.; (računovođa); 1969. – 1971.

Marjanović, Egon, dr.; 1971.

Smaić, Nikola, dr.; 1971. – 1973.

Gospodnetić, Antun; 1973. – 1976. (/.)

⁴⁴ *Ibid.*, 210.

⁴⁵ Pollak je preuzela dužnosti nakon što je Domin dao otkaz, no nakon nekoliko mjeseci ponovno se vratio na mjesto tajnika. Šaban u popisu tajnika ne donosi ime B. Pollak, v. Šaban, *150 godina HGZ-a*, 210.

Članstvo HGZ-a

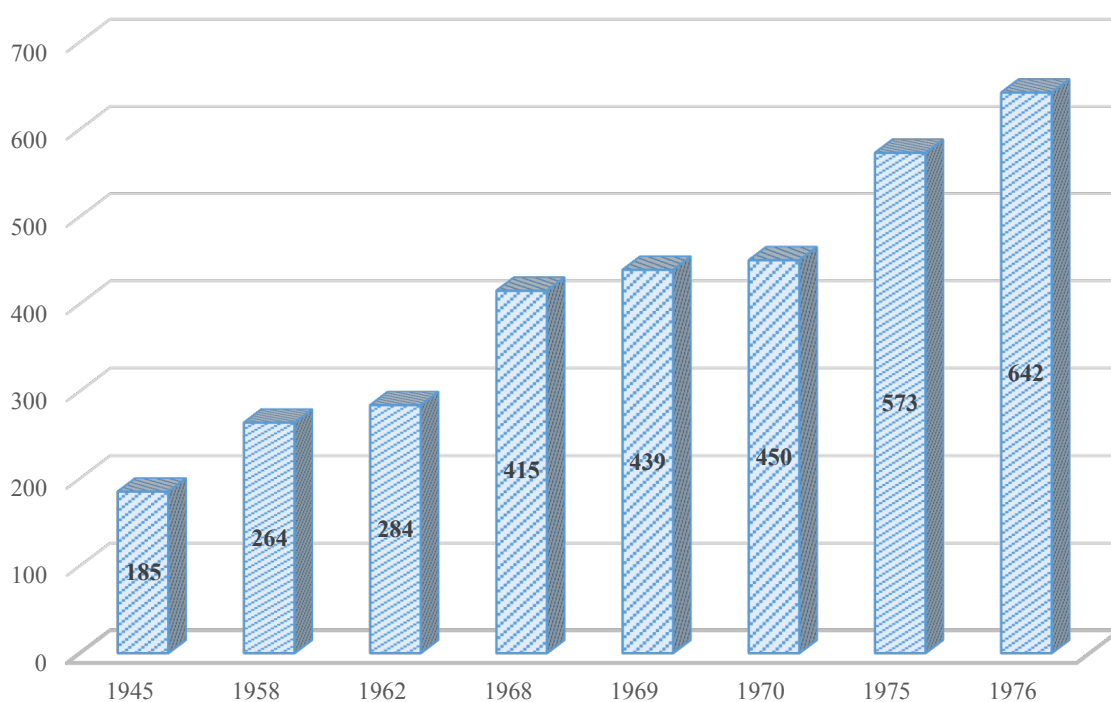
U obrađenom razdoblju tj. u periodu od 24 godine, u HGZ je pristupilo 620 novih članova. Taj broj odnosi se na pristupnice u spisima Ravnateljstva zaprimljene u navedenom razdoblju te ne uzima u obzir članove koji se ranije pristupili u Društvo ili iz njega istupili, stoga ne može ilustrirati brojnost članstva HGZ-a.

Kako bi se ilustrirao razvoj Društva i porast članstva, navest će se ovdje statistički podaci o broju članova prema podacima pronađenim u pregledanoj građi. Ti podaci preuzeti su iz spisa u kojima HGZ državnim institucijama šalje statističke podatke o svom djelovanju te iz zapisnika glavnih godišnjih skupština. S obzirom na relativno dug period obrađene građe, pronađeno je malo takvih skupina podataka – samo osam. Razlog tome je taj što spisi statističkog tipa, upitnici, statistički listovi i sl., često nedostaju i/ili nije napravljen duplikat poslanih podataka za pohranu. Drukčiji je slučaj kada se radi o zapisnicima s glavnih skupština. Među spisima nalazi se samo nekoliko pohranjenih prijepisa, a određeni broj njih je samo nominalno pohranjen, a zapisnik nedostaje iz građe. No, za pretpostaviti je da se na svakoj godišnjoj skupštini redovito naveo broj članova pa se točni podaci mogu preuzeti iz zapisnika koji su pohranjeni u zbirci arhivske građe HGZ-a.

Kao početna točka poslužiti će informacija iz Šabanove monografije u kojoj navodi da je poslijeratni broj članstva spao na 185 članova, usprkos činjenici da je pristupilo novih 109 članova.⁴⁶ Prvu informaciju o broju članstva u pregledanim spisima nalazimo 1958. godine kada je Savez muzičkih udruženja Hrvatske zatražio informaciju o članstvu. Zavod je tada brojio 264 člana. Nekoliko godina kasnije, 1962. godine, broj članova HGZ-a narastao je na 284 člana. Veći napredak u brojnosti članstva događa se 1968., kada broj raste na 415 članova, a već iduće na 439 članova. Detaljnije informacije o članstvu saznajemo 1970. godine kada

⁴⁶ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 142.

HGZ šalje statističke podatke Sekretarijatu za obrazovanje, kulturu i fizičku kulturu grada Zagreba te izvještava o 450 članova od kojih se 120 članova bavilo muzičkom djelatnošću, a 46 sviralo u Društvenom orkestru. Podaci za 1975. donose informaciju o 524 člana koji plaćaju članarinu te 49 članova aktivnih po sekcijama, dakle ukupno 573 člana. Jubilarne 1976. godine Šaban donosi informaciju o, za tadašnje vrijeme, rekordnom broju od 642 člana.⁴⁷ Kao zanimljiva usporedba može poslužiti informacija o broju članstva sa službene stranice HGZ-a, pa tako danas Zavod broji "više od 400 članova".⁴⁸

Grafički prikaz porasta članstva u periodu od 1945. do 1976. godine

Iz tablice su izdvojeni podaci o pristupajućim članovima a taj se popis nalazi u prilogima ovog rada (vidi 9.7. Popis članova HGZ-a). Uz godinu pristupanja u HGZ i imena, u tablicu i

⁴⁷ *Ibid.*, 150.

⁴⁸ Usp. HGZ, za novinstvo: <https://www.hgz.hr/index.php/za-novinstvo/o-nama> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

popis su uvršteni podaci o zanimanjima članova točno onako kako su ih oni sami naveli u pristupnicama. Podaci o zanimanjima su uvršteni kao svojevrsni kuriozum, ali i dragocjen podatak koji svjedoči o širokom sloju građanstva koje je pristupalo u HGZ. Popisu prikazuje čitav dijapazon društvenih slojeva koji su sačinjavali Društvo kao i zagrebačku koncertnu publiku. Od 1969. godine u stupcu o zanimanju sve je učestaliji unos 'nema podataka'. To označava da pristupnica nije nađena među spisima Ravnateljstva pa su podaci bili preuzeti iz urudžbenog zapisnika u kojem nisu navođene informacije o zanimanju pristupajućih članova. Zanimanja osoba čija će imena čitatelj eventualno prepoznati nisu unošena u tablicu ni u popis kako se ne bi narušio dotadašnji format. Od 1970. godine među spisima ne nalazimo nijednu pristupnicu što se može objasniti pretpostavkom da su bile izvađene u svrhu popisivanja članova za Šabanovu monografiju te da nisu vraćene u pripadajuće kutije.

3.1. Predsjednik prim. dr. Milan Žepić

Milan Žepić (Zagreb, 16. 7. 1900. – Zagreb, 31. 5. 1976) bio je liječnik, violinist, član Ravnateljstva i predsjednik HGZ-a.⁴⁹ Žepić je bio primarijus pulmolog i ftizeolog na plućnom odjelu u bolnici "Dr. Mladen Stojanović".⁵⁰ Bio je šef Odjela za tuberkulozu pri kojem je 1934. osnovao prvi kemijski

⁴⁹ *Leksikon jugoslavenske muzike*, Zagreb: JLZ "Miroslav Krleža", 1984, s. v. "Žepić, Milan".

⁵⁰ Podatak iz spisa: HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 302/74.

Opća bolnica narodnog heroja dr. Mladena Stojanovića je od 1948. do 1991. bio je naziv za Kliničku bolnicu "Sestre milosrdnice". Vidi vodič Državnog arhiva: <http://www.daz.hr/vodic/site/article/hr-dazg-240-bolnica-milosrdnih-sestara-u-zagrebu> (posljednji pristup: 10. 9. 2108.)

laboratorij.⁵¹ Uz svoju profesiju, cijeli život se amaterski bavio glazbom. Više od 50 godina nastupao je solistički, a svirao je u komornim ansamblima i orkestrima. Kao predsjednik HGZ-a savršeno se uklopio te potaknuo duh amaterizma te ustanove, a svojom djelatnošću pridonio oživljavanju i razvoju zagrebačkog glazbenog života.

Žepić je počeo učiti violinu u glazbenoj školi HGZ-a, a kasnije na konzervatoriju kod Václava Humla,⁵² znamenitog violinista i pedagoga koji je odgojio generacije violinista. Možemo pretpostaviti da je Žepiću, kao nećaku znamenitog HGZ-ovog predsjednika, glazbenog pisca i violončelista Antuna Gogle, praksa amaterskog muziciranja u zagrebačkim salonima bila jako bliska. Već 1918. priključio se liječničkoj glazbenoj družini,⁵³ a od 1923. do 1929. djelovao je u kvartetu Miranov-Žepić u sastavu Jan Škatula-Miranov, Rudolf Dorfer, Milan i Stanko Žepić.⁵⁴ Kvartet je održavao koncerte u Goglinom domu.⁵⁵ U orkestru HGZ-a svirao je dionicu prve violine, odnosno viole u periodima od 1922. do 1924. te od 1934. do 1937.⁵⁶ Od 1936. djelovao je kao koncertni majstor u Društvenom orkestru HGZ-a,⁵⁷ a 1952. osnovao je Liječnički komorni orkestar.⁵⁸

⁵¹ Podatak KBC-a "Sestre milosrdnice": <http://klinkemija.kbcm.hr/p/povijest.php> te bolnice dr. Stojanović: <https://repozitorij.kbcm.hr/islandora/object/kbcm%3A30/datastream/FILE0/view>.

⁵² Václav Huml: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=91> (posljednji pristup: 10. 9. 2108.) Nakon Humlove smrti 1953., Ravnateljstvo je u umjetnikovu čast odredilo dodjeljivati najboljim apsolventima Muzičke akademije nagradu s Humlovim imenom.

⁵³ Domagoj Končar, "Liječnici i komorna glazba u Zagrebu u 19. i 20. stoljeću" (dipl. rad, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017), 4.

<https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef%3A1682/datastream/PDF/view> (19. 8. 2018.)

⁵⁴ *Zagrebački leksikon*, Zagreb: JLZ "Miroslav Krleža", 2006., I. sv. s. v. "Komorni ansambli".

⁵⁵ Žepić je, zajedno s bratom Stankom, Robertom Dorferom i Ladislavom Miranovom, u kvartetu svirao violu. Usp. Nada Bezić, *Društveni orkestar Hrvatskoga glazbenog zavoda: uz 55. godišnjicu njegove obnove (1954-2009)* (Zagreb: HGZ, 2009), 40.

⁵⁶ *Ibid.*, 36.

⁵⁷ *Leksikon jugoslavenske muzike*, Zagreb: JLZ "Miroslav Krleža", 1984, s. v. "Žepić, Milan".

⁵⁸ Domagoj Končar, "Liječnici i komorna glazba u Zagrebu u 19. i 20. stoljeću" (dipl. rad, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017), 17.

<https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef%3A1682/datastream/PDF/view> (19. 8. 2018.).

U Ravnateljstvo HGZ-a ušao je 1946., a izabran je za predsjednika na godišnjoj skupštini održanoj 10. veljače 1952., čiju će funkciju obavljati sve do svoje smrti, 1976. godine.⁵⁹ Žepićevom zaslugom, Društveni je orkestar nastavio sa svojim radom 1954. godine.

Iz spisa vezanih uz Žepića, saznajemo da su Ivo Tijardović, dr. Teodor Durman i ing. Božidar Tušek 3. prosinca 1974. Socijalističkom savezu radnog naroda Hrvatske poslali prijedlog za odlikovanja Milana Žepića,⁶⁰ Društvenog orkestra te njegova dirigenta Igora Gjadrova. U spisu se prenosi mišljenje člana Ravnateljstva prof. dr. Marijana Horvata koji "ističe da je rad dr. M. Žepića nesebičan i pun entuzijazma (*sic*). Naglašava uspjehe dr. Žepića naročito što je oživio rad društvenog orkestra..."⁶¹. U prijedlogu za odlikovanje Ordenom republike sa zlatnim vijencem stoji sljedeće obrazloženje: "Dugogodišnji predsjednik Hrvatskog glazbenog zavoda, naše najstarije hrvatske glazbene ustanove. Svojim nesebičnim zalaganjem zadužio je društvo u pravilnom njegovom vođenju te organiziranju brojnih glazbenih manifestacija u njemu. Naročito je naglašavao potrebu tiskanja djela domaćih skladatelja, kako hrvatskih tako i ostalih jugoslavenskih naroda, pa su i izdane brojne takove edicije u nakladi HGZ-a. Isto se tako zalagao, da se na društvenim koncertima HGZ-a prvenstveno izvode domaća djela. Dr. Žepić je ujedno i glavni pokretač društvenog orkestra, u kojem je i koncert majstor, a koji je orkestar postigao zapažene uspjehe u izvođenju djela domaćih i stranih skladatelja, osobito klasičnih. Inicijativom dr. Žepić Milana HGZ nagrađuje svake godine iz svojih sredstava najbolje studente Muzičke akademije u Zagrebu, otvarajući

⁵⁹ U spisima Ravnateljstva nije pohranjen primjerak zapisnika godišnje skupštine iz 1952. Jedan primjerak zapisnika poslan je Narodnom odboru kotara Zagreb (HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 55, 37/52), a drugi Narodnoj banci (HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 55, 39/52). Upravo iz spisa upućenog Narodnoj banci iščitava se potvrda da je Žepić izabran na navedenoj skupštini. Banci su uz prijepis zapisnika glavne skupštine dostavljeni originalni potpisi osoba ovlaštenih za potpisivanje blagajničkih naloga.

⁶⁰ U prijedlogu za odlikovanje Žepića u kategoriji dosadašnjih odlikovanja stoji: "Orden rada sa zlatnim vijencem, UKAZ Predsjednika republike povodom 1. maja 1961., Diploma br. 40 od 27. IV. 1961."

⁶¹ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 302/74.

tako put mladima za njihovu afirmaciju, jer svaki s odličnim uspjehom diplomirani student ima pravo izvođenja solističkog koncerta na trošak HGZ-a u njegovoj koncertnoj dvorani."

U obrazloženju za Igora Gjadrova stoji: "Kao stalan dirigent Društvenog orkestra Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu zdušno se zalagao i zalaže da kvalitet (*sic*) izvođenja društvenih koncerata bude na dostojnoj umjetničkoj visini, što mu kao iskusnom dirigentu uspijeva u punoj mjeri."

U obrazloženju za Društveni orkestar stoji: "Društveni orkestar HGZ-a osnovan je 1827., pa je tako naša najstarija glazbena ustanova. Orkestar je bio prekinuo rad i raspustio se za vrijeme II. svjetskog rata, ali je obnovljen i ponovno organiziran 1954. godine inicijativom njegovog koncertnog majstora i predsjednika HGZ-a dr. Milana Žepića, tako da će dana 21. i 23. XII. 1974. proslaviti 20-godišnjicu svoje obnove svečanim koncertom, za koji je prihvatio pokroviteljstvo Predsjednik Skupštine grada Zagreba drug Ivo Vrhovec. Svojim djelovanjem Društveni orkestar HGZ-a nastavlja tradiciju kolektivnog izvođenja domaćih i stranih djela u Zagrebu i na području Socijalističke Republike Hrvatske. Njegovi koncerti vrlo su zapaženi kako od publike tako i od stručne kritike, koja ih je vrlo visoko ocijenila. Mislimo, da bi ovo hvalevrijedno i pozitivno amatersko zalaganje njegovih članova trebalo dobiti odgovarajuće priznanje dodjeljivanjem predložene nagrade."

Tajnik Ante Gospodnetić na spisu je nadodao slijedeći tekst: "N. B. prijedlog je prihvaćen za Prim. dr. Milana Žepića i za Prof. Igora Gjadrova, koji su osobno dobili rješenja s odlikovanjima."⁶² Prigodom ovog odlikovanja priređen je prijem u palači Dverce te je osigurano pokroviteljstvo predsjednika skupštine i snimanje koncerta.

Žepić je, uz navedeno, bio zaslužan za obnavljanje zgrade te za nabavku novih instrumenata u periodu nezavidne financijske situacije. Posebno je značajno njegovo zalaganje

⁶² V. spis HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 302/74.

za nakladničku aktivnost Zavoda koja je bila usredotočena na prijeko potrebno izdavanje djela hrvatskih skladatelja.

Žepić je često vršio dužnost člana različitih komisija te upravnih odbora. Uz tajnika dr. Vladimira Gotthardija, bio je član upravnog odbora Saveza muzičkih udruženja Hrvatske (SMUH) 1954. godine. Među točkama dnevnog reda izvanredne sjednice u svibnju 1954. našle su se obilježavanje 100-godišnjice smrti Vatroslava Lisinskog te prijedlog za podizanje spomenika.⁶³ Na istu dužnost Žepić je ponovno izabran na IV. kongresu SMUH-a 1956.⁶⁴ Kao HGZ-ov delegat sudjelovao je u savjetu Koncertne poslovnice,⁶⁵ 1973. bio je član počasnog odbora za proslavu 100-godišnjice rođenja Blagoja Berse,⁶⁶ a 1975. Društvo muzičkih radnika Hrvatske "Croatia concert" pozvalo ga je u organizacijski odbor I. međunarodnog natjecanja za violinu "Václav Huml".⁶⁷

Brojna natjecanja muzičkih škola su, osim na ustupanje dvorane za održavanje natjecanja, mogli računati i na HGZ-ovu pomoć pri nagradama te na sudjelovanje predsjednika Žepića na sjednicama savjeta natjecanja te kao člana izvršnih odbora za natjecanja.⁶⁸

⁶³ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 316/53-54.

⁶⁴ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 94/54-55 i 245/55-56.

⁶⁵ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 64, 89/64.

⁶⁶ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 68, 228/73.

⁶⁷ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 194/75.

⁶⁸ Usporedi spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 220/67-68 te HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 77/74.

4. Hrvatski glazbeni zavod u 2. polovici 20. stoljeća: peto razdoblje HGZ-a 1945. – 1977. na temelju spisa Ravnateljstva

4. 1. Uvod

Period koji obuhvaća ovaj rad pripada petom razdoblju HGZ-a, posljednjem koje je Ladislav Šaban obradio u svojoj monografiji. Predsjednički mandat dr. Milana Žepića trajao je 24 godine: od 1952. do 1976. godine i zauzima veliku većinu petog razdoblja. Peto razdoblje HGZ-a može se arbitrarno podijeliti na poslijeratno razdoblje te razdoblje od sredine stoljeća, preciznije od 1952. kada je Žepić stupio na predsjedničku dužnost. Naime, relativno kratko poslijeratno razdoblje, ograničenog kulturnog života za vrijeme kojeg se uspostavljao novi političko-ideološki i kulturni kontekst, predstavljao je najopasnije razdoblje za opstanak HGZ-a,⁶⁹ dok se razdoblje nakon toga uklopilo u sveobuhvatni kulturni polet, a "glazbeni se potencijal Zagreba naglo regenerirao."⁷⁰

Druga polovica 20. stoljeća u Zagrebu doba je kulturnog procvata kada se umjetnosti oslobađaju ideoloških spona poslijeratnog razdoblja te započinje doba koje Goldstein zove erom liberalizacije općedruštvenog života.⁷¹ Pedesetih godina najprominentnija umjetnost bila je likovna umjetnost koja je ostalim umjetnostima zacrtala put ka zapadno-europskom kulturnom krugu. Grupa Eksperimentalni atelje, poznatija po svojoj skraćenici EXAT 51, promicala je apstraktnu umjetnost, a 1953. priredila je prvu takvu izložbu u Hrvatskoj pa i u tadašnjoj FNR Jugoslaviji.⁷² Upravo je djelatnost ove grupe potaklo i ostale umjetnosti na

⁶⁹ Više o tome vidi u: Šaban, *150 godina HGZ-a*, 137-140.

⁷⁰ *Ibid.*, 143.

⁷¹ Ivo Goldstein i Goran Hutinec, *Povijest grada Zagreba: 20. i 21. stoljeće*, 2. knjiga (Zagreb: Novi liber, 2013), 162-3.

⁷² O grupi EXAT 51: <http://www.msu.hr/?/hr/21408/> (posljednji pristup: 20. 8. 2018.)

slobodnije izražavane te okretanje ka europskim kulturnim tokovima. Šaban također naglašava značaj tog razdoblja nazivajući 1952. godinu prekretnicom u životu Društva, u kojoj je došlo do novog poleta u želji obnavljanja Društvenog orkestra i koncertnog života Zavoda te posljedično očekivanog porasta članstva HGZ-a. Statistiku i grafički prikaz o porastu članstva vidi u poglavlju o ustroju Hrvatskog glazbenog zavoda.

4.2. Predavanja o glazbenim temama

Jedna od mjera za privlačenje publike i odgoja nove publike bila je organizacija ciklusa predavanja o glazbi - Muzičkog lektorija koji je s prekidima održavan u periodu od 1949. do 1954./55. s različitim stupnjem uspješnosti. Iako su zamišljena kao predavanja popularnog tipa namijenjeni širokoj publici, ova predavanja su se pokazala kao previše stručno koncipirana te nisu ostvarila planiran odaziv. Oživljavanje lektorija nakon druge stanke dogodilo se 1952. godine kada je Nenad Turkalj održao predavanje o IX. Beethovenovoj simfoniji što je bilo popratno predavanje uz izvedbu Državnog simfonijskog orkestra. Iduće godine Turkalj je održao predavanje o Mozartovom *Requiemu*, a predavanje o Fauréovom *Requiemu* povodom njegove praizvedbe u Jugoslaviji održao je Andrija Tomašek 1954. godine. Tomašek je u djelatnostima HGZ-a sudjelovao i kao muzikolog te, osim ciklusa Muzički lektorij, održavao predavanja na teme glazbenih djela i skladatelja povezanih uz nastupe Društvenog orkestra. Takva predavanja bila su zamišljena kao "uvodno predavanje na koncertu proslave 200. godišnjice Mozartovog rođenja"⁷³ ili se pak radilo o programskom tekstu objavljenom u knjižici koncerta. Ovdje je Tomašek bio naveden kao "komentator" a radilo se o jednoj od, za tadašnji Zagreb, rijetkih izvedbi *Die Kunst der Fuge* J. S. Bacha.⁷⁴ O potonjem koncertu Ladislav Šaban

⁷³ HGZ je poslao tekst predavanja stanici Radio Zagreb, v. HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 121/55-56. Nažalost, primjerak predavanja nije sačuvan u spisima.

⁷⁴ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 57, 185/58-59.

daje više informacija opisujući iznenađujuću uspješnost tog koncerta kojoj je "...u znatnoj mjeri pridonio izvrsno sastavljen tematski komentar na poledini programa koji je napisao Andrija Tomašek."⁷⁵

Među spisima nalazimo na nekoliko predavanja održanih 1955. godine, no iz samih spisa nije jasno radi li se o lektoriju ili ne. Takva predavanja održali su Slavko Zlatić na temu Igora Stravinskog, Turkalj na temu Verdijeva *Requiema* i Brittenove opere *Peter Grimes* te Tomašek na temu Honeggerove *Jeanne d'Arc* povodom prve izvedbe u Zagrebu.

Kasnije su se također održavala predavanja koja su naizgled slijedila shemu lektorija, odnosno predavanja u sklopu izvedbe djela. Turkalj je održao predavanje o Lisztovoj *Faust simfoniji* 1957., a iduće godine održano je predavanje povodom Händelovog *Mesije* u izvedbi Zagrebačke filharmonije. Iznimku od ovakvog modela predstavlja predavanje Zlatka Stahuljaka o zagrebačkoj violinističkoj školi 1970. godine, a vjerojatno se radilo o predavljanju istoimene knjige koja je izdana navedene godine.

4.3. Pedagoška aktivnost

HGZ je kroz čitavu svoju povijest njegovao pedagošku djelatnost. Samo dvije godine nakon osnutka Društva, 1829. osnovana je glazbena škola koja je postavila temelj glazbenog školstva u Zagrebu čiji su izdanci današnja Muzička akademija te glazbena škola Vatroslava Lisinskog. Škola HGZ-a proglašena je Hrvatskim zemaljskim konzervatorijem 1916., a 1920. prešla je formalno u državne ruke. Ipak, i dalje možemo govoriti o pedagoškoj djelatnosti Zavoda koji pokroviteljskim odnosom vodi brigu oko mladih generacija glazbenika pa je odgajanje i pomoć mladim generacijama glazbenika bio je važan segment djelovanja Zavoda. Jedan aspekt tog djelovanja očituje se u nagradama HGZ-a koje je Zavod dodjeljivao najboljim

⁷⁵ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 149.

studentima Muzičke akademije. Ove nagrade nosile su imena prominentnih hrvatskih glazbenika: Vatroslava Lisinskog, Franje Kuhača, Pavla Markovca i Svetislava Stančića a nakon smrti Václava Humla, 1953. godine osnovala se nagrada koja je nosila ime ovog velikog violinista i pedagoga. Prvi dobitnik nagrade "Huml" bio je Dragutin Hrdjok 1954. godine. Osim nevelikog novčanog iznosa, nagrade su uključivale besplatnu organizaciju prvog solističkog koncerta unutar ciklusa Društvenih koncerata. U periodu od 1952. do 1976. dodijeljene su 74 nagrade (vidi prilog: 9.5. Odluka o dodijeli nagrada HGZ-a najboljim diplomantima Muzičke akademije). Godine 1975. osnovana je nagrada "Fond Nade Bukovinac-Popović". Radilo se o privatnom darovatelju koji je osnovao fond u spomen svoje preminule supruge koja je pohađala konzervatorij Zavoda. Nagrada se dodjeljivala instrumentalistima, a prvi laureat bio je čelist Miljenko Šajfar.

Muzička omladina Hrvatske (danas: Hrvatska glazbena mladež) 1959. primila je donaciju za putne troškove za kongres u Parizu, a HGZ je nerijetko organizirao koncerte Društvenog orkestra za Muzičku omladinu. Još jedan aspekt brige za mlade glazbenike HGZ je pokazao kroz financijsko pomaganje Đačkom domu državne muzičke škole. Zavod je godišnje davao svotu u korist doma, a u spisima ćemo je naći kao 'donaciju' ili 'novčani prilog' no bez naznake iznosa svote koja se darovala domu. HGZ je također omogućavao da se u dvorani Zavoda besplatno organiziraju koncerti kojima se sakupljala pomoć za dom. HGZ pokroviteljstvo nad mladim glazbenicima sagleda se i u koncertnoj djelatnosti, odnosno u najmu dvorane. Zavod je akademiji i glazbenim školama iznajmljivao dvoranu po povlaštenoj cijeni – nekada čak opraštajući i režijske troškove, a odredio je broj besplatnih godišnjih koncerata u dvorani.

4.4. Suradnja s glazbenim ustanovama i udruženjima

Zavod je bio važan faktor u (su)kreiranju koncertnog života Zagreba te je surađivao s brojnim profesionalnim udruženjima. Jedan takav primjer suradnje pokazao se prilikom obilježavanja 100-godišnjice smrti Vatroslava Lisinskog. Iz spisa vezanih uz organizaciju priredbi najbolje se vidi povezanost glazbenih institucija u Zagrebu. Organizacijski odbor sastojao se od Milana Žepića, administrativnog tajnika Andrije Tomašeka, Mladena Bašića – predstavnika HNK-a, Ivana Brkanovića – predstavnika UKH i Društva prijatelja muzike, Vladimira Gotthardija, Ive Mačeka – predstavnika UMUH-a, Stjepana Šuleka – predstavnika JAZU, Ive Tijardovića – predstavnika Državnog simfonijskog orkestra, Ive Vuljevića – predstavnika Radio Zagreba i Radničke kulturno-prosvjetne zajednice te Slavka Zlatića – predstavnika Muzičke akademije.⁷⁶

HGZ je surađivao s muzičkim udruženjima u organizaciji koncertnog života te pri obilježavanjima važnih godišnjica značajnih hrvatskih glazbenika, što je i očekivano od institucije koja je od svog osnutka predstavljala značajan faktor domaćeg glazbenog života. No, ono što je manje očito je odnos, tj. status HGZ-a kao udruge građana naspram profesionalnih i državnih organizacija. HGZ je, usprkos tadašnjoj političko-ekonomskoj paradigmi, ostao samostalan, odnosno ostao je vlasništvo svojih članova te je, unatoč subvencijama koje je dobivao od države, ostao samostalna udruga građana. U pregledanoj građi nailazimo na nekoliko spisa koji sugeriraju da se na Zavod gledalo kao na instituciju ravnopravnu s ostalim muzičkim institucijama, a HGZ-ove djelatnosti svojom širinom svakako idu tome u prilog. Komisija za izradu, praćenje i provedbu Samoupravnog sporazuma muzičko-scenskih ustanova SRH tražila je 1973. godine potvrdu ili prijedlog novog kandidata za komisiju, a iste godine Sekretarijat za obrazovanje, kulturu i fizičku kulturu pozvao je Zavod na sastanak na kojem se

⁷⁶ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 3/54-55.

vršio izbor novih članova Kazališnog odbora. Zajedničkog predstavnika birali su HGZ, Zagrebačke večeri, Zagrebački kvartet, ansambl ACEZANTEZ, Zagrebački klavirski trio te slobodni muzički umjetnici.⁷⁷

Dane informacije daju uvid, ali i otvaraju nova pitanja o infrastrukturi glazbenog zagrebačkog života, organizaciji te razvoju glazbenih sadržaja. Bilo bi zanimljivo daljnjim istraživanjima ispitati procese navedenih suradnji kao i njihove rezultate. Ipak, čak i bez tih saznanja, ovi podaci sugeriraju da je HGZ zauzimao važnu poziciju kao čimbenik zagrebačkog glazbenog života te imao glas u kreiranju kulturnih programa.

4.5. Proslava obljetnica

U razdoblju Žepićeva predsjedništva HGZ je proslavio tri značajne obljetnice: 1952. godine proslavio je 125. godišnjicu osnutka, 1967. godine 140. godišnjicu osnutka te 1974. 20. obljetnicu obnove Društvenog orkestra. Za proslavu 140. obljetnice HGZ je priredio izložbu za koju su od Arhiva SRH (današnji naziv: Hrvatski državni arhiv) posudili diplomu *Musikvereina* kojom se Ljudevita Gaja proglasilo za počasnog člana HGZ-a, od Povijesnog muzeja Hrvatske posuđen je portret HGZ-ovog pokrovitelja i mecena: biskupa Maksimilijana Vrhovca, a od Muzeja grada Zagreba posuđeni su slijedeći eksponati: pozivnica za prvi koncert 18. travnja 1827., primjerak statuta i plakat iz 1828. godine te popis članstva iz 1837. godine.

HGZ je bio suorganizator dvaju značajnih događanja: proslava 50-godišnjice glazbenog obrazovanja Zlatka Balokovića s natječajem za violinsku skladbu 1954. godine te Memorijal "Vaclav Huml" 1973. godine.

⁷⁷ V. spise: HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 68, 34/73, 106/73 i 107/73.

Na molbu Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu vlade NRH, Zavod je pristao organizirati proslavu 50. godišnjice početka muzičkih studija Zlatka Balokovića kao i raspisati natječaj za violinsku skladbu. U sklopu proslave organiziran je Balokovićev koncert na kojem je trebala biti izvedena skladba pobjednica. Natječaj je bio planiran još 1952., a 1953. godine bio je poslan svim republičkim udruženjima skladatelja. Propozicije za skladbu bile su sljedeće: propisana forma bila je rapsodija, koncert za violinu i orkestar ili neka druga koncertanta forma u trajanju od 15 do 30 minuta. Raspisane nagrade za prve tri skladbe iznosile su 500, 300 i 200 dolara. Žiri natječaja činili su dirigenti Oskar Danon, Samo Hubad i Milan Horvat, pijanist Ivo Maček te violinist Ivan Pinkava. Radovi su na natječaj stizali pod šiframa, a primljeno je ukupno devet radova. Žiri je predložio da se prva nagrada dodijeli skladbi pod šifrom "Bratstvo i Jedinstvo", te da se skladbama pod šiframa šiframa "Mogado" i "New York 123" dodijele dvije treće nagrade. Nakon proglašenja rezultata natječaja, objavile su se šifre i autori dobitničkih skladbi: "Bratstvo i Jedinstvo" – Milko Kelemen; "Mogado" – Bruno Bjelinski; "New York 123" – Petar Stojanović. Kelemenova skladba⁷⁸ trebala se izvesti na koncertu proslave, no Baloković je u telegramu upućenom predsjedniku Žepiću saopćio da nije u mogućnosti izvoditi pobjedničko djelo, kao ni druga dva nagrađena djela. Ravnateljstvo je bilo iznenađeno tom odlukom kao i nedostatkom valjanog obrazloženja s Balokovićeve strane. Program je bio prethodno fiksiran, a publika obaviještena o praizvedbi skladbe laureata natjecanja, stoga je HGZ molio članove žirija da utječu na Balokovićevu odluku kako bi se ispunili uvjeti natjecanja.⁷⁹ Konačan rasplet situacije nije moguće iščitati iz spisa među kojima se ne nalazi nijedna informacija o održanom koncertu ni o njegovom programu, a o pravim razlozima zbog kojih je Baloković odbio izvoditi nagrađena djela može se samo spekulirati.

⁷⁸ Među spisima nije naveden naziv Kelemenove skladbe, no pretpostavka je da se radi o *Koncertu za violinu i orkestar*, 1953. V. <http://www.hds.hr/clan/kelemen-milko/> (posljednji pristup: 30.09.2018.)

⁷⁹ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 217/53-54 i 217a/53-54.

Skladatelj Antun Dobronić bio je sudionik natječaja što saznajemo iz pisma upućenog Zavodu u kojem je Dobronić izrazio svoje nezadovoljstvo rezultatima natječaja, a ovdje se donosi u cijelosti: "U vezi s rezultatima natječaja Baloković, u čijem žiriju su dva po Vama imenovana člana, uslijed čega za taj rezultat na Vas pada suodgovornost, - kao natjecatelj djelom uz šifru "pro arte" koje djelo molim da mi hitno izvolite vratiti, molim uvid u stručnu ocjenu svakog pojedinog člana porote, za svako pojedino-devet-natječano-djelo (*sic*)."⁸⁰ Tomašek u ime Zavoda šalje odgovor koji se također donosi u cijelosti: "U vezi Vašeg cijenjenog pisma, kojim činite ovaj Zavod suodgovornim za rad jury-a koji je ocjenjivao kompozicije primljene u natječaju 'Baloković' čast nam je priopćiti Vam, da je jury u donošenju svoje odluke bio potpuno samostalan. Ovaj Zavod odabrao je sve članove jury-a prema želji g. Balokovića. Zavod je vršio samo ulogu tehničkog organizatora natječaja i ne snosi nikakvu odgovornost na odluke jury-a. - S. F. – S. N.!"⁸¹

4.6. Memorijal i natjecanje "Huml"

Organizacija memorijala posvećenog Václavu Humlu⁸² započeta je 1971. godine.⁸³ Inicijativni odbor formirali su Humlovi učenici Milan Žepić, Ivan Pinkava i Zlatko Stahuljak te Stjepan Šulek i Lazar Marjanović. Održavanje memorijala bilo je planirano za 1973. godinu koja je predstavljala dvostruku obljetnicu: 70. godišnjicu od Humlovog dolaska u Zagreb te 20. godišnjicu njegove smrti. Kao posveta Humlu, planirane su razne manifestacije: koncerti,

⁸⁰ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 207/53.

⁸¹ *Ibid.*

⁸² Václav Huml: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=91> (posljednji pristup: 10. 9. 2018.)

⁸³ Prvi spomen o memorijalu u spisima Ravnateljstva nalazimo 1971. godine (Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 53/71) no Šaban navodi 1970. kao godinu osnutka memorijala i izrade njegovog programa; v. Šaban, *150 godina HGZ-a*, 154.

organizacija međunarodnog violinističkog natjecanja te izdavanje monografije o Humlu. Među pregledanim spisima nalazi se ugovor HGZ-a s Republičkim fondom za unapređivanje kulturnih djelatnosti SRH za objavljivanje knjige o Václavu Humlu dvojice autora: Josipa Andreisa i Zlatka Stahuljaka.⁸⁴ U programu se bile predviđene djelatnosti za izradu monografije, prikupljanje fotografija za izložbu, izrada reljefa Václava Humla, separati i prospekti natjecanja kao i plakat za natjecanje.

Prilikom održavanja koncerta 1973. u velikoj dvorani HGZ-a otkriven je reljef Humla, rad kipara Vanje Radauša, a u dvorani se nalaze i druga Radauševa djela: reljef Svetislava Stančića te poprsja Ivana Zajca i Vatroslava Lisinskog. Stančićev reljef otkriven je na svečanom koncertu održanom 1973. u njegovu čast. Poprsja Zajca i Lisinskog financirani su od strane članova HGZ-a, a svečano su otkriveni 1970. godine povodom proslave 100. godišnjice Zajčevog dolaska u Zagreb.⁸⁵

Izvještaj rada odbora memorijala održanog u siječnju 1973. popisuje ostvarene ciljeve. Usprkos dotadašnjeg uspješnog rada, odbor memorijala nije uspio osigurati financijska sredstva za organizaciju međunarodnog violinističkog natjecanja. Sufinanciranje je prvotno bilo zatraženo od Gradskog fonda za unapređenje kulturnih djelatnosti 1973. koji je tu molbu odbio. Iste se godine HGZ povukao s mjesta suorganizatora i prepustio ga Društvu muzičkih radnika Hrvatske, *Croatia Concertu*. Subvenciju je 1974. godine osigurao Republički fond za unapređivanje kulturnih djelatnosti,⁸⁶ a u siječnju 1977. godine održano je prvo natjecanje koje se potom održavalo svake četiri godine.

⁸⁴ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 284/71.

⁸⁵ Usp. Šaban, *150 godina HGZ-a*, 152.

⁸⁶ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 265/74.

4.7. Nabava instrumenata

Zavod je 1952. posjedovao koncertne klavire marki Blüthner i Bechstein, kao i stari klavir marke Ehrbar koji se iznajmljivao za plesne zabave i čajanke. U spisima nema informacije u kakvom stanju su bili navedeni klaviri no možemo sa sigurnošću pretpostaviti da se radilo o dotrajalim klavirima čim se Zavod upustio u dugotrajnu, skupu i kompliciranu avanturu nabave novog koncertnog klavira. Za novi klavir u obzir su došle tvornice klavira Bechstein te Steinway & Sons o kojima je Zavod u ljeto 1952. poslao upite Trgovačkom predstavništvu FNRJ. Glavni problem bio je taj što su tvornice bile u Zapadnoj Njemačkoj što je rezultiralo dugačkim i zamršenim procesom nabave klavira. Zavod se odlučio za kupnju klavira marke Bechstein koji je koštao tadašnjih 16.000 njemačkih maraka, što je u protuvrijednosti iznosilo 1,143.856 dinara.⁸⁷ Zavod je morao podignuti kredit te osigurati niz faktora kao što su dozvole za dobivanje deviza, dozvolu i dodatna financijska sredstva za transport klavira te oprost od poreza, a to je rješavano na relaciji Zagreb – Beograd i to preko posrednika, Saveza muzičkih udruženja Jugoslavije (SMUJ). Zatim je trebalo osigurati vizu i dnevnice u devizama za predstavnika Zavoda, Ive Mačeka koji je trebao izabrati instrument. Proces nabave trajao je skoro dvije godine, a zbog poteškoća cijelo je pitanje došlo do predsjednika Jugoslavije, Josipa Broza Tita kod kojeg se urgiralo za pomoć pri problemima nastalima u procesu.⁸⁸ Završetak čitavog procesa nabave pokazao se kao ništa manje dramatičan. Iz izvješća SMUJ-u saznajemo da su se članovi Ravnateljstva, prilikom dolaska klavira u HGZ, posvađali te da su neki članovi bojkotirali koncert na kojem se prvi put sviralo na novom klaviru, a nije bilo niti svečanosti povodom nabave novog klavira.⁸⁹ Vrhunac ove anegdotalne situacije predstavlja odgovor Zavoda na upit iz tvornice Bechstein. Naime, na upit

⁸⁷ Svi podaci o novčanim iznosima u ovom radu donešeni su samo kao ilustracija.

⁸⁸ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 352b/53-54.

⁸⁹ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 189/54-55.

jesu li zadovoljni kupljenim klavirom, Zavod je prenio mišljenje glazbenika koji su se izjasnili da preferiraju svirati na starom klaviru jer im je novi klavir 'isuviše nov'.

Za potrebe Društvenog orkestra nabavljena su tri limena puhačka instrumenta 1957. godine. Radilo se o baroknim trubama nabavljenim iz tvornice instrumenata Gebrüder Alexander u Mainzu. Kao usporedba s cijenom nabave klavira može poslužiti informacija da su sva tri instrumenta nabavljena za 594 njemačke marke što je bila gotovo duplo povoljnija ponuda od one koju je HGZ-u poslala tvrtka Scherzer.

U nabavku novog klavira upustilo se 1971. godine, a taj proces nabave bio je primjetno lakši od prethodnog. Nabavljen je klavir marke Bösendorfer i to u periodu kraćem od jedne godine, a nabavu je subvencionirao Gradski fond za unapređenje kulturnih djelatnosti. Velik broj spisa vezanih uz nabavu ovog klavira nedostaje, stoga se većina podataka iščitava iz urudžbenog zapisnika.

Zavod je treći klavir nabavio 1974. godine uz subvenciju Republičkog fonda za unapređivanje kulturnih djelatnosti. Nabavljen je klavir marke Steinway, a Zavod je u skladu s ugovorom svoja dva klavira marki Bechstein i Blüthner stavio na raspolaganje Fondu. Fond je klavire dodijelio Muzičkoj omladini u Grožnjanu te Jugoslavenskoj muzičkoj tribini u Opatiji.

4.8. Iznajmljivanje dvorane

Početkom svog petog razdoblja, HGZ je bio u ekonomski nezavidnom stanju. Broj članova Društva je opadao, dok su cijene održavanje zgrade i hladnog pogona rasle. Izazov tog vremena bilo je održavanje i širenje glazbenog života. Na kongresu SMUH-a⁹⁰ kao problem detektiran je manjak glazbenika, publike i interesa, a čak su i neke područne škole bile pod 'prijetnjom' zatvaranja. U financijski teškim prilikama, HGZ se obratio institucijama za pomoć

⁹⁰ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 245/55-56.

i subvenciju kako bi nastavio s djelatnošću. Glavni izvor samostalnih prihoda bilo je iznajmljivanje dvorane Zavoda te najam koji je plaćala Muzička akademija. Povijesno gledano, HGZ-ova dvorana bila je žarište kulturnog života Zagreba, ali njezino je značenje jenjavalo kako se kulturna ponuda širila te se selila na neke nove lokacije poput novih koncertnih ili muzejskih prostora. Ipak, dvorana je bila nezamjenjiva zbog svoje balansirane akustike. Glazbene škole "Pavao Markovac" i "Vatroslav Lisinski", Muzička akademija, Radio Zagreb, Koncertna direkcija i brojna kulturno-umjetnička društva svoje su koncerte redovito održavali u dvorani. Postojale su različite tarife za najam dvorane, a cijene su čak bile različito definirane za domaće te za strane glazbenike. Glazbenici, ansambli i glazbene škole te akademija plaćali su povlaštenu, nižu cijenu najma. Iz ugovora o najmu dvorane saznajemo da je prosječna cijena najma dvorane iznosila 10.000 dinara, dok je za domaće glazbenike iznosila 3.000 dinara ili manje. Pregledavanjem građe može se naići na mnoštvo spisa u kojima se moli snižavanje cijene najma, kao i odgovora HGZ da je cijena dvorane minimalna te da Zavod izlazi u susret domaćim glazbenicima uglavnom na svoju štetu.

U dvorani HGZ osim koncerata održavale su se izložbe, natjecanja, sjednice i plesne zabave, no zanimljiva je činjenica da su se u zgradi HGZ-a snimali i filmovi. Jadran film snimao je film *Koncert* 1953. godine, a u slijedećem filmu *Opsada* 1956. godine, snimale su se glazbene scene u maloj dvorani. U HGZ-u je snimala još jedna važna filmska kuća: Zagreb film. U spisima nalazimo informacije da su se filmovi snimali 1956. i 1971. godine, no nema detaljnijih informacija i ne može se zaključiti o kojim se naslovima radilo.

Veliki financijski udarac za HGZ nastupio je kada je Ravnateljstvo 1965./66. ukinulo "čajanke" tj. naturalne zabave te plesne priredbe koje su dugi niz godina predstavljale financijsku okosnicu Zavoda. Odluka je donešena zbog percepcije javnosti, a potom i vlasti da se zbog nedoličnog ponašanja mladih ljudi na takvim zabavama ugrožava zgrada i dvorana koje

su bile zaštićene kao spomenici kulture.⁹¹ Informacije o ovoj zabrani ne nalaze se među pregledanim spisima, a u potrazi za njima trebalo bi konzultirati zapisnike sjednica Ravnateljstva. Osim u li HGZ je bio prisiljen tražiti subvencije za svoju izdavačku djelatnost, popravke zgrade kao i za Društveni orkestar kojem je dotacija omogućavala nastavak rada.

4.9. Zgrada HGZ-a

HGZ je ulagao nemala sredstva u obnovu svoje zgrade, a ovisio je o dotacijama čak i za najpotrebnije radove poput grijanja. Zavod je u zgradu u Gundulićevoj ulici uselio 1876. godine, a za potrebe glazbene škole nova zgrada bila je sagrađena te spojena s postojećom 1895. godine. Prva akcija renovacije zgrade u obrađenom razdoblju datira iz 1956. godine i HGZ se obraća institucijama s obrazloženjem da su "... prostorije vrlo lošeg izgleda, pa ostavljaju neugodan dojam na domaće, a posebno na strane umjetnike, a s druge strane uređenje je potrebno i zbog čuvanja zgrade."⁹² Među pregledanim spisima kao jedan od opetujućih problema bilo je centralno grijanje. Koncertna dvorana bila je jedina prostorija HGZ-a u kojoj nije bilo uvedeno grijanje. To je predstavljalo znatne poteškoće za odvijanje koncerta zimi, podjednako za izvođače kao i publiku. Od 1962. godine u spisima nalazimo molbe koje je HGZ upućivao institucijama u svrhu dobivanja zajma za uvođenja centralnog grijanja. Tek je 1967. godine Sekretarijat za obrazovanje i kulturu Skupštine grada Zagreba HGZ-u dodijelio sredstava za popravak krovišta, limarske radove, uvođenje centralnog grijanja u dvoranu te za ličenje dvorane.⁹³ Centralno grijanje u koncertnu dvoranu uvedeno je 1967., a veliki zahvati na obnovi zgrade započeli su 1968. godine. Tada je obnovljeno pročelje zgrade te je popravljeno

⁹¹ Usp. Šaban, *150 godina HGZ-a*, 158-9. i Nada Bezić, *Društveni orkestar Hrvatskoga glazbenog zavoda: uz 55. godišnjicu njegove obnove (1954-2009)* (Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 2009), 54.

⁹² HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 153/55-56.

⁹³ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 265/66-67.

krovište. Radovi na unutrašnjosti uključivali su vodovodne, stolarske te ličilačke radove.⁹⁴ Renovacija zgrade i radovi trajali su više od dva mjeseca, a posebne zasluge išle su zagrebačkom arhitektu i članu Ravnateljstva, ing. Zlatku Neumannu koji je nadzirao radove i davao upute radnicima na licu mjesta.⁹⁵ Renovacijski i restauracijski radovi rađeni su s velikom pažnjom jer je 1967. godine HGZ-ova zgrada u Gundulićevoj 6 i 6a uvrštena u zakon za zaštitu spomenika kulture. Potvrdu ovog nalazimo u spisu Zavoda za zaštitu spomenika kulture 6. travnja 1967. godine,⁹⁶ a za iduće obnove pročelja zgrade HGZ je morao ishoditi dozvole od Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture⁹⁷ te od Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture.⁹⁸

⁹⁴ V. ugovore i troškovnike radova u spisima: HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija_65, 269/66-67, 270/66-67, 272/66-67, 273/66-67 i 274/66-67.

⁹⁵ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 232/67-68.

⁹⁶ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 229/66-67.

⁹⁷ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 68, 166/72.

⁹⁸ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 68, 102/73.

5. Koncertna djelatnost Zavoda

U dijapazonu djelatnosti HGZ-a, koncertnu djelatnost možemo smatrati gotovo centralnom djelatnošću. Priređivanje koncerata bio je jedan od glavnih poticaja za osnivanja društva u 19. stoljeću, a to je i jedina djelatnost koja se neprekinuto odvijala u čitavoj povijesti Zavoda, uključujući čak i razdoblja ratova.⁹⁹ Koraljka Kos zasluge izgradnje modernog koncertnog života pripisuje Vjekoslavu Klaiću, potpredsjedniku HGZ-a na prijelomu stoljeća, a kao posljedicu te modernizacije navodi otvaranje prema različitim internacionalnim stilskim strujanjima te upoznavanje s dometima vrhunskih izvođača.¹⁰⁰ Nakon Drugog svjetskog rata kultura, a osobito glazba, doživjela je poseban polet i razvoj i to ne samo u vidu novih glazbenih smjerova i pravaca već stvaranjem novih institucija te osnivanja brojnih instrumentalnih i vokalnih ansambala.¹⁰¹ Krešimir Kovačević koncertnu djelatnost stavlja na prvo mjesto HGZ-ovih djelatnosti. Istakao je kako je publika u dvorani HGZ-a, osim u koncertima svjetskih glazbenih elita,¹⁰² mogla uživati u koncertima posvećenim hrvatskoj umjetničkoj glazbi. Poticaj domaćoj glazbi i umjetnicima očituje se u koncertima naslovljenima "Iz hrvatske glazbene prošlosti", u priređivanju skladateljskih večeri tj. koncerata posvećenih hrvatskim skladateljima te organizaciji prvih koncerata mladih apsolutenata Muzičke akademije i financijskim poticajem što je sve bilo u sklopu nagrade HGZ-a. Same nagrade imenovane su u spomen na značajne hrvatske glazbenike i muzikologe poput Vatroslava Lisinskog, Franje Kuhača, Pavla Markovca, Václava Humla i Svetislava Stančića.¹⁰³ HGZ je sustavno radio na promociji

⁹⁹ Usp. tekst N. Bezić u: Marcel Bačić, ur., *Hrvatski glazbeni zavod 1827-2002* (Zagreb: HGZ, 2003), 20.

¹⁰⁰ Koraljka Kos, "Razdoblje Vjekoslava Klaića 1890-1920", *Arti Musices* 9/1-2 (1978): 82.

¹⁰¹ Usp. Krešimir Kovačević, "Glazbeno stvaralaštvo u Hrvatskoj i Hrvatski glazbeni zavod", *Arti musices* 9/1-2 (1978): 17.

¹⁰² Nada Bezić donosi podatak da je od 1954. nadalje u dvorani HGZ-a nastupalo preko 40 prominentnih europskih i svjetskih glazbenika. V. Nada Bezić, "The Croatian Music Institute Concert Hall and Its Significance for the Music Life of Zagreb", u: *Zagreb 1094-1994: Zagreb i hrvatske zemlje kao most između srednjoeuropskih i mediteranskih glazbenih kultura*, ur. Stanislav Tuksar (Zagreb: HMD, 1998): 258.

¹⁰³ Popis nagrađenih apsolutenata Muzičke akademije nalazi se u: Šaban, *150 godina HGZ-a*, 218.-220.

domaćeg stvaralaštva što se osim u programskoj politici vidi i u izdavačkoj djelatnosti, o čemu će biti riječi kasnije.

U svrhu lakše organizacije koncerata, HGZ je zajedno s Hrvatskim narodnim kazalištem osnovao vlastitu Koncertnu poslovnicu 1917. godine. Od 1919. ona je u potpunosti prešla pod upravu HGZ-a te je samostalno poslovala iduće desetljeće.¹⁰⁴ U tom je razdoblju organizacija koncerata stranih glazbenika, mahom zbog financijskih teškoća, prepuštena drugim organizatorima poput Udruženja kompozitora Hrvatske, Koncertne poslovnice Udruženja muzičkih umjetnika Hrvatske (UMUH, danas Hrvatska udruga glazbenih umjetnika), Koncertne poslovnice Hrvatske, *Croatia concerta* i Koncertne direkcije Zagreb.

Koncertna poslovnica Zavoda imala je vlastito usmjerenje koncertnog programa: zalaganje za domaću umjetničku glazbu i poticanje domaćih skladatelja. Orijehtirala se na priređivanje koncerata domaćih umjetnika, a ta se programska politika naslijedila i očitovala u periodu kojim se ovaj rad bavi.

U teškim okolnostima nakon Drugog svjetskog rata, HGZ nije uspijevaio organizirati kvalitetnu koncertnu sezonu i broj Društvenih koncerata pao je na nekoliko do čak nijednog u čitavoj sezoni. To je za sobom kao posljedicu povuklo osipanja članstva čime se Zavod našao u još nepovoljnijoj financijskoj situaciji. Koncertni ciklusi su se organizirali s Radio Zagrebom i Koncertnom poslovnicom UMUH-a u pokušaju pokretanja koncertnog života.

Prekretnica se zbilila u 1952. godini s dolaskom Milana Žepića na mjesto predsjednika HGZ-a. Dvije godine kasnije, s obnovljenim Društvenim orkestrom HGZ svjedoči priljevu novih članova. Postupnost oporavka koncertnih sezona i ciklusa Društvenih koncerata možemo pratiti kroz statističke podatke o različitim sezonama pa tako 1956. godine HGZ "priređuje

¹⁰⁴ Nada Bezić navodi 1928. godinu kao završnu u djelovanju koncertne poslovnice u: Marcel Bačić, ur., *Hrvatski glazbeni zavod 1827-2002* (Zagreb: HGZ, 2003), 20., dok Kos donosi 1929. godinu u: Koraljka Kos, "Razdoblje Vjekoslava Klaića 1890-1920", *Arti Musices* 9/1-2 (1978): 101.

svoga par koncerata u sezoni¹⁰⁵ dok 1975. godine doseže rekordnih 14 koncerata u sezoni¹⁰⁶ (vidi: 5.1. Društveni orkestar). HGZ je nastavio zacrtanim smjernicama svoje programske politike zalaganjem za domaću umjetničku glazbu i poticanjem domaćih glazbenika. Osim mladih diplomanata Muzičke akademije kojima je u sklopu dodijeljene nagrade HGZ organizirao prvi solistički koncert, izlazio je u susret i drugim glazbenicima koji su organizirali svoje koncerte u dvorani HGZ-a tako što bi smanjio cijenu najma dvorane ili čak odobrio pokrivanje samo režijskih troškova. Povoljnijim cijenama najma dvorane i koncertnog klavira za ansamble, orkestre, glazbene škole i ostale glazbene institucije, HGZ je poticao razvoj koncertnog života Zagreba. Poticanje domaće glazbene scene bilo je dodatno izraženo time što su se različito definirale cijene za domaće i strane glazbenike.

Statistička izvješća koje je HGZ slao državnim organima pokazala su se kao vrlo dragocjen izvor podatka o djelatnostima Zavoda. U ovom konkretnom slučaju radi se o spisima iz 1952. 1970. i 1975. godine koji sadrže informacije o koncertnoj djelatnosti Zavoda i njenom razvoju. Zavod za statistiku i evidenciju Privrednog savjeta NRH zatražio je izvještaj koncertne djelatnosti neovisno od Koncertne poslovnice 1952. godine. Radilo se o samo jednom koncertu u samostalnoj HGZ-ovoj organizaciji s 341 posjetiocem.¹⁰⁷ U periodu od 1967. do 1970. godine održavalo se sedam Društvenih koncerata po sezoni.¹⁰⁸ Iduće statističke podatke nalazimo 1976. godine u izvještaju o realizaciji plana akcija za proteklu godinu poslanom Interesnoj zajednici kulture Zagreba.¹⁰⁹ Tada je održano 14 koncerata s 6.900 posjetioca godišnje što daje prosječan broj od skoro 500 slušatelja u publici po koncertu. S obzirom na obnovu Društvenog orkestra i značenje koncertne djelatnosti za HGZ, možemo lako pretpostaviti da je broj organiziranih koncerata imao eksponencijalan rast između navedenih godina.

¹⁰⁵ V. spis HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 131/55-56.

¹⁰⁶ V. spis HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 70, 10/76.

¹⁰⁷ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 42/53.

¹⁰⁸ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 295/70.

¹⁰⁹ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 70, 10/76.

Navedeni spis iz 1976. godine,¹¹⁰ osim spomenutih, sadrži i druge važne podatke. Naime, izvještaj je popisivao elemente djelovanja Zavoda te je nosio bodove na osnovu kojih se ostvarivalo pravo na raspodjelu sredstva Interesne zajednice kulture Zagreba. Jedna od stavki bila je stimuliranje domaćeg stvaralaštva sa podskupinom o praizvedbama. Tajnik Ante Gospodnetić na spisu je rukom dopisao da su se izvele slijedeće praizvedbe: Stjepan Spadina: *Tri menueta za gudače*, Krešimir Fribec: *Andante za violinu i gudače* te J. K. Wisner Morgenstern: *Briljantne varijacije za klarinet i orkestar*. Izvedbe Spadine i Morgensterna bile su prve suvremene izvedbe navedenih djela tih skladatelja.

Podatak o kapacitetu koncertne dvorane saznajemo iz dopisa sa statističkim podacima koje je HGZ poslao Sekretarijatu za obrazovanje, kulturu i fizičku kulturu grada Zagreba.¹¹¹ HGZ je 1970. godine prijavio ukupno 800 mjesta u koncertnoj dvorani: 525 sjedala i 275 stajaćih mjesta. Nada Bezić u svom članku o koncertnoj dvorani HGZ navodi da je taj broj zajedno s galerijom iznosio 550 sjedala.¹¹² U spomenutom članku Bezić navodi da nakon nekih promjena u dvorani kapacitet iznosi 400 sjedala.¹¹³ Ovako veliku razliku u broju mjesta u dvorani možemo opravdati pretpostavkom da je dio publike koji nije stao u veliku dvoranu vjerojatno bio smješten u susjednu malu dvoranu.

Prijedlozi za organizaciju koncerata u dvorani HGZ-a bili su česta pojava zahvaljujući izvrsnoj akustici zbog čega popularnost dvorane nije opala čak ni u vrijeme kad su se sagradile nove dvorane poput dvorane "Istra" (danas ZKM – Zagrebačko kazalište mladih) 1948. godine ili Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog 1973. godine. Od izgradnje nove zgrade HGZ-a 1876. godine i prvog koncerta u novoizgrađenoj dvorani u prosincu 1876. godine,¹¹⁴ njezina

¹¹⁰ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 70, 10/76.

¹¹¹ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 295/70.

¹¹² Nada Bezić, "The Croatian Music Institute Concert Hall and Its Significance for the Music Life of Zagreb", u: *Zagreb 1094-1994: Zagreb i hrvatske zemlje kao most između srednjoeuropskih i mediteranskih glazbenih kultura*, ur. Stanislav Tuksar (Zagreb: HMD, 1998): 256.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ Detaljnije o gradnji i koncertnoj dvorani u: *ibid.*, 253-261.

izvršna akustička svojstva svrstala su je među najbolje zagrebačke koncertne dvorane do danas.

Čest je bio slučaj da se organizacija koncerata realizira kroz suradnju s raznim udruženjima, a najčešći takvi partneri bili su UKH - Udruženje kompozitora Hrvatske¹¹⁵ i Radio Zagreb. Suradnje su se pokazala osobito plodonosnima u priređivanju koncerata posvećenih domaćim glazbenicima, autorskih koncerata i skladateljskih obljetnica. Na važnijim koncertima surađuju i Državni simfonijski orkestar, Koncertna poslovnicu UMUH-a (kasnije Koncertna poslovnicu Zagreb, danas Koncertna direkcija Zagreb), Narodno kazalište (danas HNK) i Zagrebačka filharmonija.

Autorski koncerti organizirani su za Antuna Dobronića (1952., proslava 40-godišnjice rada i 75. rođendana te komemorativni koncert 1956.), Václava Humla (1953., komemorativni koncert čiji su prihodi išli njegovoj udovici), Vatroslava Lisinskog (100-godišnjica smrti 1954. te 150-godišnjica rođenja 1969.), Antoniju Geiger-Eichhorn (50-godišnjica umjetničkog rada 1954.), Ivana pl. Zajca (40-godišnjica smrti 1954., proslava 100-godišnjice dolaska u Zagreb 1971.), Svetislava Stančića (40-godišnjica pedagoškog rada 1956.), Mila Cipru (1957.), Ivu Kirigina (komemorativni koncert 1965.), Rudolfa Matza (50-godišnjica umjetničkog rada 1970.), Ivu Tijardovića (1972., na koncertu praizvedena njegova kantata *Judita* te 1975., proslava 80. rođendana), Blagoja Bersu (100-godišnjica rođenja 1973.), Franju Dugana st. (1974., 100-godišnjice rođenja) te Jakova Gotovca (1975., proslava 80. rođendana).

Organizacijski prijedlozi nisu dolazili isključivo od strane društava: 1957. godine skladatelji Stanko Horvat, Milko Kelemen i Miroslav Miletić iznijeli su prijedlog ciklusa koncerata suvremene glazbe, a ujedno i prijedlog programa za prvi koncert.¹¹⁶ Na programu su

¹¹⁵ UKH, tada promijenjenog naziva u DHS, od 1970. godine organizira festival *Dani hrvatske glazbe* koji se redovito održavao u dvorani HGZ-a, no u građi ne nalazimo relevantne spise koji bi potvrdili suorganizaciju, a takvi podaci se ne donose ni u monografiji o DHS-u, v. Krešimir Kovačević, *Društvo skladatelja Hrvatske 1945-1985. Stvaralaštvo – akcije* (Zagreb, 1985), 123-130.

¹¹⁶ Za prijedlog i program prvog koncerta vidi HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 57, 90/57-58.

bili skladatelji Anton Webern, Peter Schat, Wolfgang Fortner i Alojz Srebotnjak što upućuje na potrebu za koncertima suvremene glazbe, a ovaj prijedlog je značajan u svjetlu činjenice da je prvo izdanje MBZ-a organizirano samo nekoliko godina kasnije.

Povećanje aktivnosti ipak nije dalo očekivanu financijsku dobit. Polovicom šezdesetih godina HGZ se ponovno našao u otežanim financijskim uvjetima. Tome su pridonijeli troškovi nabave novih djela za izvedbu, njihovih prijepisa i honoriranje ispomoćnih glazbenika u orkestru, a glavni prigovor bio je nedovoljan prihod.¹¹⁷ Djelomičan razlog tome bila su profesionalne udruženja koja su preuzela značajan dio organizacije koncertnog života Zagreba, a time i zaradu koja je iz njega proizlazila. Ipak, većina koncerata se održavala u dvorani HGZ-a te organizatori rezerviraju svoj tjedni termin. Tako je Radio Zagreb 1952. rezervirao termin četvrtkom za narednu sezonu,¹¹⁸ a u sezoni 1957.-58. termini su se razdijelili tako što je Radio Zagreb rezervirao ponedjeljak, Zagrebačka filharmonija srijedu, a Koncertna poslovnica UMUH-a petak.¹¹⁹

Koncertna poslovnica UMUH-a organizirala je ciklus "12 koncerata u pretplati" zajedno s HGZ-om. Pola koncerata organizirala je Koncertna poslovnica, a drugu polovicu HGZ u sklopu Društvenih koncerata. Po dogovoru, Zavod je preuzeo troškove dvorane, na raspolaganje dobio 200 ulaznica za svoje redovne članove, odnosno četvrtinu maksimalnog broja ulaznica. Ostale ulaznice kao i prihodi od njih išli su Koncertnoj poslovnicu koja je na sebe preuzela čitavu organizaciju, honorare za glazbenike kao i oglašavanje koncerata. HGZ nije imao velike financijske koristi niti očekivanog priljeva novih članova¹²⁰ stoga je suradnja koja je započeta 1953. potrajala do 1956.¹²¹ Poslovnica pod ravnateljstvom Vojka Kiša

¹¹⁷ V. Nada Bezić, *Društveni orkestar Hrvatskoga glazbenog zavoda: uz 55. godišnjicu njegove obnove (1954-2009)* (Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 2009), 54.

¹¹⁸ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 55, 121/52.

¹¹⁹ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 57, 282/56-7.

¹²⁰ Kao orijentacija za financijski aspekt ovog dogovora mogu poslužiti slijedeći podaci: predviđeni troškovi Koncertne poslovnice za ciklus od 12 koncerata iznosili su tadašnjih 390.000 dinara, cijena ulaznice iznosila je od 60 do 100 dinara. V. spis HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 148/53.

¹²¹ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 146.

nastavila je organizirati brojne cikluse u dvorani Zavoda, ali ciklus "12 koncerata u pretplati" ostao je zapamćen kao pretplatnički ciklus s najdužom tradicijom.¹²²

HGZ je surađivao s Udruženjem kompozitora Hrvatske, tada već promijenjenog imena u Društvo skladatelja Hrvatske (DSH) te s po jednom koncertnom večeri u okviru Društvenih koncerata sudjelovao u festivalu "Dani hrvatske glazbe" od njegovog prvog izdanja 1970. godine, DSH je 1975. zamolio imenovanje Igora Gjadrova kao predstavnika HGZ-a za "Dane hrvatske glazbe."¹²³

Iz spisa poslanog Sekretarijatu za obrazovanje, kulturu i fizičku kulturu grada Zagreba 1970. godine saznajemo zanimljive statističke podatke o protekle tri sezone.¹²⁴ U sezonama od 1967. do 1970. godine održano je sedam Društvenih koncerata po sezoni, osamdesetak i više koncerata drugih organizacija, a broj publike godišnje prelazio je dvadeset dvije tisuće slušatelja!

Sezona	Društveni koncerti	Koncerti ostalih organizacija	Publika
1967/68	7	86	22.481
1968/69	7	94	25.356
1969/70	7	84	24.546

Statistički podaci o koncertima u dvorani HGZ-a za sezone 1967.-1970.

¹²² Usp. Jagoda Martinčević, ur., *Koncertna direkcija Zagreb: 50 godina* (KDZ: Zagreb, 2002) 8.

¹²³ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 42/75.

¹²⁴ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 295/70.

Među pregledanim spisima nalaze se neki koje bismo mogli svrstati u rubriku "zanimljivosti iz djelovanja HGZ-a". Prvi slučaj vezan je uz prometnu buku koja je dolazila s ulice te smetala pri održavanju nastave Muzičke akademije i, značajnije, održavanju koncerata u dvorani, tim više kad se radilo o komornim koncertima ili solističkim recitalima. Stoga je HGZ 1958. godine poslao molbu Narodnom odboru grada Zagreba da ukloni parking mjesta u Gundulićevoj ulici te da se ulica navečer blokira za sav promet kako bi se aktivnosti akademije i Zavoda mogle neometano odvijati.¹²⁵ Očekivano, ova molba nije dobila pozitivno rješenje. Drugi slučaj zbio se u istoj godini. HGZ je komunalnom poduzeću za čišćenje i održavanje javno-prometnih površina "Cesta" poslao molbu da se čišćenje Gundulićeve ulice odloži za iza 23h kad koncerti završe. Tadašnji problem bio je taj što se čišćenje odvijalo u trenutku kada bi publika izlazila iz HGZ-a nakon koncerta, a to je izazivalo negodovanje publike. Ova molba je bila pozitivno riješena te je komunalno poduzeće izmijenilo raspored noćnog pranja ulica u korist HGZ-a.¹²⁶

5.1. Društveni orkestar

Orkestralno muziciranje početkom 19. stoljeća u Zagrebu bilo je samo prigodna i sporadična pojava. Ipak, usprkos nepostojanju stalnog orkestra, izvedbe opsežnijih djela kao što su Mozartov *Requiem* ili Haydnov oratorij *Stvaranje svijeta* bile su moguće, odnosno mogao se oformiti korpus orkestralnih i zbornih glazbenika za kompleksnije skladbe.¹²⁷ Upravo je potreba za češćim koncertima i koncertnom sezonom potakla stvaranje glazbenog društva. Uz glazbeno i poslovno vodstvo Juraja Karla Wisnera Morgensterna, ostvarenje te ideje i

¹²⁵ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 57, 17/58-59.

¹²⁶ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 57, 16/58-59 i 54/58-59.

¹²⁷ Usp. Šaban, *150 godina HGZ-a*, 14-16.

utemeljenje društva zbilo se 1827. godine, dok pravi početak Društvenog orkestra, te zametne klice samog Društva, nalazimo već u 1826. godini. Glazbeni amateri su se zbog zajedničkog muziciranja tada okupljali u kući trgovca Gjüre Popovića, a potom u prvim društvenim prostorija na Griču br. 2.¹²⁸ Prvi nastup Društvenog orkestra održao se u zgradi Kraljevske akademije (današnje Gornjogradske gimnazije) na Katarininom trgu 18. travnja 1827., a taj datum se smatra rođendanom Društva koje danas poznajemo kao Hrvatski glazbeni zavod i njegovog najstarijeg ansambla – Društvenog orkestra.

Društveni orkestar činili su članovi HGZ-a, a nakon osnivanja glazbene škole 1829. u orkestar su se pridružili profesori i učenici škole. U orkestru su svirali pretežito amateri, dok su profesionalni glazbenici nerijetko bili honorarno angažirani, a orkestar je neko vrijeme kontinuirano priređivao koncerte. Izgradnjom vlastite zgrade 1876. godine, orkestar, a i čitavi Zagreb dobili su koncertnu dvoranu odličnih akustičkih karakteristika. Ipak, kontinuitet rada se narušio te je orkestar prošao nekoliko manje ili više uspješnih pokušaja oživljavanja djelovanja.¹²⁹ Na godišnjoj skupštini 1952. ukazalo se na činjenicu da je interes za HGZ počeo opadati otkako je Društveni orkestar prestao s radom.¹³⁰ Uz navedeno, veća mana nepostojanja vlastitog orkestra bile su teškoće pri organizaciji koncerata, proslava i obilježavanja značajnih datuma u glazbenoj povijesti. Tome svjedoče problemi s kojima se Ravnateljstvo suočilo prilikom organizacije svečane proslave 125. obljetnice osnutka HGZ-a, 1952. godine. S obzirom na skućene financijske mogućnosti, Zavod se obratio Savjetu za prosvjetu, nauku i kulturu Narodne Republike Hrvatske za subvenciju, a Narodnom odboru grada Zagreba (NOGZ) obratio se za pokroviteljstvo nad proslavom koje je NOGZ i prihvatio. HGZ je NOGZ-

¹²⁸ Usp. Antun Goglia, *Orkestralna muzika u Zagrebu* (Zagreb: Tisak nadbiskupske tiskare, 1935) i u: Nada Bezić, *Društveni orkestar Hrvatskoga glazbenog zavoda: uz 55. godišnjicu njegove obnove (1954-2009)* (Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 2009), 14.

¹²⁹ Više o tom vidi u: Nada Bezić, *Društveni orkestar Hrvatskoga glazbenog zavoda: uz 55. godišnjicu njegove obnove (1954-2009)* (Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 2009), 15-31 te Ladislav Šaban, *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda* (Zagreb: HGZ, 1982), 111 i 126.

¹³⁰ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 146.

u dostavio troškovnik proslave na temelju čega je bila odobrena financijska pomoć.¹³¹ Ta je pomoć bila vrlo potrebna jer je, uz ostale troškove, HGZ bio prisiljen "unajmiti" orkestar i dirigenta za proslavu te honorirati njihov nastup. Kao spasonosno rješenje u ovom slučaju pokazao se Radio Zagreb koji je platio prienos koncerta proslave za svoju emisiji te time pokrio dio troškova. Ipak, HGZ nije ostvario financijsku dobit organizacijom svoje proslave, već je naprotiv produbio svoju otežanu financijsku situaciju usprkos činjenici da su na koncu realni deficit činili samo troškovi poput tiskanja plakata i programa.¹³² Sličan problem javio se kasnije iste godine. Antun Dobronić predložio je organizaciju jubilarnog koncerta u proslavu svoje 40. godišnjice skladateljskog rada i 75. rođendana. Radio Zagreb predložio je suradnju za organizaciju koncerta i snimanja emisije no HGZ je odbio uz obrazloženje da nema svoj orkestar ni dovoljno financijskih sredstava.¹³³ Organizacija je bila jednostavnija u slučajevima značajnijih obljetnica poput 100. godišnjice smrti Lisinskog 1954. godine kad su uz HGZ organizaciji pristupili i Narodno kazalište, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Udruženje kompozitora Hrvatske, Radio Zagreb te Državni simfonijski orkestar s maestrom Mladenom Bašićem.¹³⁴ Ova proslava je bila široko zamišljen projekt u sklopu kojeg se osim koncerta proslave planiralo podizanje spomenika Lisinskom te objavljivanje partitura (vidi: 7. Izdavačka djelatnost), a o inicijativi su bila obaviještena sva skladateljska udruženja federativnih republika.

Nakon posljednjeg koncerta Društvenog orkestra 1937. godine i punih 17 godina pauze, predsjednik Milan Žepić ostvario je jedan od svojih glavnih ciljeva – obnovu amaterskog društvenog orkestra, "ali na višoj umjetničkoj razini"¹³⁵. Žepić je postao koncertni majstor i umjetnički voditelj orkestra, a nakon prethodnika poput Vjekoslava Rosenberga-Ružića, Frana

¹³¹ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 55, 45/52, 46/52, 55/52 i 66/52.

¹³² HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 55, 45/52.

¹³³ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 55, 147/52 i 147a/52.

¹³⁴ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 28/53 i 313/53-54.

¹³⁵ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 147.

Lhotke, Borisa Papandopula i Rudolfa Matza, dirigentsku palicu je preuzeo Mladen Jugušt (1954–1957) te nakon njega Igor Gjadrov (1957–2005).¹³⁶ Prvi koncert obnovljenog orkestra održao se 30. lipnja 1955. o kojem je HGZ obavijestio i Narodni odbor grada Zagreba.¹³⁷ U arhivu HGZ-a čuva se bilježnica s evidencijom dolazaka na pokuse za ovaj koncert te se čuva i primjerak programa na čijoj poledini su ispisana imena članova koji su nastupili. Nada Bezić donosi popis te postave:¹³⁸

I. violine: Milan Žepić, Josip Lutz, Ante Dean, Teodor Durman, Milivoj Švarc;

II. violine: Antun Kuntarić, Vladimir Bezjak, Bartol Maričević, Zvonimir Devidé, Josip Gjurović;

virole: Stjepan Kalogjera, Marijan Mali, Marija Maček;

violončela: Stanko Žepić, Viktor Boić, Ladislav Kurka.

Nakon odlaska Jugušta orkestar je preuzeo Igor Gjadrov, dirigent koji će ostvariti dugogodišnju uspješnu karijeru s Društvenim orkestrom. Gjadrov je bio Žepićev izbor od samog početka obnove orkestra, a s obzirom na uspješnu suradnju pokazao se kao sjajan odabir. Dirigiranje je diplomirao 1953. na Muzičkoj akademiji kod Milana Horvata te ga je akademija, kao izvrsnog diplomanta, predložila za HGZ-ovu nagradu. HGZ mu je dodijelio nagradu "Vatroslav Lisinski" 1954. godine. Njegov posao uključivao je izradu plana i programa društvenih koncerata, izvršenje predradnji za održavanje koncerata i uvježbavanje te dirigiranje Društvenim orkestrom HGZ-a. Kao profesor na Muzičkoj akademiji, Gjadrov je bio u stalnom doticaju s talentiranim mladim glazbenicima koje je redovito dovodio u orkestar kao honorarnu

¹³⁶ Društveni orkestar: <https://www.hgz.hr/index.php/aktivnosti/amaterski-ansambli/54-drustveni-orkestar> (posljednji pristup: 19. 8. 2018.)

¹³⁷ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 247/54-55.

¹³⁸ Nada Bezić, *Društveni orkestar Hrvatskoga glazbenog zavoda: uz 55. godišnjicu njegove obnove (1954-2009)* (Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 2009), 45.

ispomoć za određene dionice, najčešće puhačke i udaraljkaške. Iz redova studenata akademije došla je i Vlasta Faist-Maras, asistentica dirigenta. Prvi spomen Vlaste Faist nalazimo u 1964. godini kada je potpisala ugovor o djelu. U početku suradnje s orkestrom bila je studentica dirigiranja, diplomirala je 1967. u klasi maestra Gjadrova, a osim asistiranja maestru nastupala je s orkestrom svirajući *continuo* dionice u baroknim skladbama te čak zamjenjivala samog Gjadrova za pultom.¹³⁹

Nastupi Društvenog orkestra u HGZ-u činili su okosnicu koncertne sezone, a kako se s vremenom koncertna sezona u dvorani HGZ-a proširila uz organizatore poput Koncertne poslovnice i Udruženja kompozitora Hrvatske (UKH, danas Hrvatsko društvo skladatelja) ti nastupi su se pretvorili u jedan od ciklusa pod nazivom Društveni koncerti.¹⁴⁰ U toku jedne sezone organiziralo bi se prosječno 10 koncerata od kojih bi polovica bila orkestralni koncerti. Statistiku broja koncerata susrećemo u spisima pa tako saznajemo da je kasnih šezdesetih godina priređivano po sedam Društvenih koncerata, u 1972. godini njih 10, a 1975. održalo se čak 14 koncerata od kojih je čak osam bilo orkestralnih što svjedoči o glazbeno-tehničkim kompetencijama amaterskih glazbenika.¹⁴¹ Ovom u prilog ide podatak da su za tih 14 nastupa održane 92 probe što ukazuje na veliki trud i ozbiljnost s kojima su članovi orkestra pristupali svojim koncertima. Upravo su u okviru Društvenih koncerata nastupali mladi glazbenici, najbolji diplomanti Muzičke akademije i dobitnici nagrada HGZ-a kojima je Zavod, uz financijsku nagradu, organizirao recitale bez ikakve naplate.

¹³⁹ Usp. *ibid.*, 59.

¹⁴⁰ Raniji ciklusi koncerata koje je priređivao HGZ imali su nazive *Jutarnji koncerti* i *Intimne večeri*, zatim *Muzičke večeri* da bi se koncem 1920-ih godina ustalio naziv *Društveni koncerti*. Usp. Ladislav Šaban, *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda* (Zagreb: HGZ, 1982), 120.

¹⁴¹ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 255/75 i HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 70, 10/76.

U ovom se radu neće ulaziti u analizu programa orkestra niti ostalih izvođača koji su nastupali u dvorani HGZ-a. Programske knjižice arhivirane su zasebno¹⁴² i nisu bile predmetom ovog istraživanja, a u obrađivanim spisima o njima nema dovoljno informacija.¹⁴³ No, korisno je ovdje prenijeti Šabanov opis repertoara orkestra kao visoko umjetnički vrijednog, a istovremeno primjerenog mogućnostima amaterskog orkestra. Najčešće se na repertoaru nalazila barokna, pretklasička i klasička literatura te hrvatska glazba ranijih razdoblja.

Krajem 1964. godine orkestar i maestro Gjadrov primili su priznanja od Udruženja muzičkih umjetnika Hrvatske. Društveni je orkestar primio diplomu "Milka Trnina" "za intenzivnu i uspješnu djelatnost te veliko zalaganje u angažiranju mladih umjetnika solista",¹⁴⁴ a Gjadrov godišnju nagradu "Milka Trnina". Osim navedene nagrade, Gjadrov je 1974. primio Orden republike sa zlatnim vijencem (vidi: 3.1. Predsjednik prim. dr. Milan Žepić). Društveni orkestar je 1972. godine primio Nagradu grada Zagreba te kasnije, 1982. godine diplomu *Vatroslav Lisinski* Društva hrvatskih skladatelja. Ove nagrade su bile veliko priznanje kvalitete njihove djelatnosti.

Društveni orkestar nastupio je na jugoslavenskom natjecanju amaterskih orkestara 1958. u Ohridu gdje je osvojio drugu nagradu. U spisima nailazimo na informaciju da je Radio Skopje snimku nastupa Društvenog orkestra dostavilo krajem iste godine.¹⁴⁵ Orkestar je nastupao i izvan dvorane svoje matične kuće: u Zagrebu, ali i u drugim gradovima. Od 1957. priređuje matinee za Muzičku omladinu (danas Hrvatska glazbena mladež) u dvorani "Istra", a 30. prosinca 1973. sudjelovao na proslavi otvaranja novosagrađene koncertne dvorane "Vatroslav Lisinski".

¹⁴² Šaban je programe u osnovnoj inventarnoj knjizi svrstao u skupinu III.: Zbirka koncertnih programa i plakata. V. Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 144.

¹⁴³ Koncertnim programima bavila se Snježana Miklaušić-Ćeran u magistarskom radu: *Glazbeni život Zagreba između 1818. i 1891. godine u svjetlu koncertnih programa sačuvanih u Arhivu Hrvatskog glazbenog zavoda* (Zagreb: HMD, 2001).

¹⁴⁴ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 64, 44/65.

¹⁴⁵ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 57, 58/58-59.

Društveni orkestar proširio je svoju koncertu djelatnost izvan Zagreba. Reprize zagrebačkih nastupa održavale su se u Sisku, Karlovcu, Samoboru, Bjelovaru, Opatiji, Varaždinu, Ivanić-Gradu, Kutini, Slavonskom Brodu, Splitu, Velom Lošinj i Ohridu.¹⁴⁶ Zbog gostovanja orkestra, Zavod je nerijetko morao ishoditi dopuste za članove svog orkestra. Posebno mjesto u popisu gostovanja zauzimaju Sisak i sisačka glazbena škola "Fran Lhotka" koja je s orkestrom ostvarila dugogodišnju suradnju. Prvi spomen o suradnji u pregledanim spisima javlja se krajem 1967. godine kada škola organizira koncerte u posjeti.¹⁴⁷

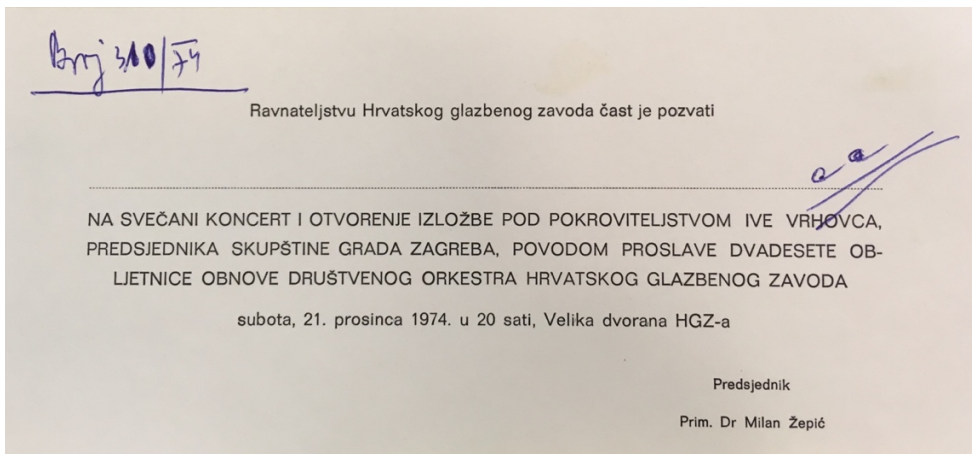
Godine 1974. obnovljeni Društveni orkestar navršio je svoj 20. rođendan te je u suradnji s Radiotelevizijom Zagreb odlučio proslaviti navedenu obljetnicu izložbom i koncertom. Za pomoć pri organizaciji snimanja i televizijskog direktnog prijenosa obratili su se uredniku Glazbenih emisija RTZ-a, profesoru Vladimiru Seljanu.¹⁴⁸ Ni ovog puta HGZ nije imao dovoljno financijskih sredstava za organizaciju ovakve proslave te se za pokroviteljstvo obratio Ivi Vrhovcu, predsjedniku Skupštine grada Zagreba. Primjerak pozivnice na proslavu sačuvan je među spisima Ravnateljstva.

¹⁴⁶ Podatke i statistiku koncerata donosi Šaban, *150 godina HGZ-a*, 148-9.

¹⁴⁷ Prvi spomen nalazi se u spisu HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 12/67-68 dok Nada Bezić daje informaciju da se suradnja odvijala još od 1964. pa sve do 1978. godine. V. Nada Bezić, *Društveni orkestar Hrvatskoga glazbenog zavoda: uz 55. godišnjicu njegove obnove (1954-2009)* (Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 2009), 69.

¹⁴⁸ V. spis HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 291/74.

Vladimir Seljan: <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/s/seljan-vladimir/> (posljednji pristup: 30. 9. 2018.).

*Pozivnica na proslavu 20. obljetnice obnove Društvenog orkestra HGZ-a
HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 310/74.*

Društveni orkestar snimio je 1975. godine gramofonsku ploču u izdanju *Jugotona* s djelima hrvatskih skladatelja 18. i 19. stoljeća iz repertoara orkestra čija je promocija održana na Društvenom koncertu 20. listopada 1975.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 149. te spisi HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 145/75 i 237/75.

6. Knjižnica i zbirka arhivske građe

Pregled knjižnice HGZ-a nalazi se i u magistarskom radu Vedrane Juričić *Glazbene knjižnice u Zagrebu* iz 1986. godine u kojem Juričić opisuje povijesni pregled, organizaciju i sadržaj fondova te smještaj i zaštitu fondova, no sistematizirani pregled knjižnice i zbirke arhivske građe Hrvatskog glazbenog zavoda nalazi se u magistarskom radu Nade Bezić iz 1996. godine: *Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom*.

Danas po opremljenosti predvode Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, knjižnica Muzičke akademije u Zagrebu te glazbeni odjeli Knjižnice grada Zagreba, no HGZ-ova knjižnica ipak zadržava važno mjesto među glazbenim knjižnicama Zagreba, osobito u povijesnom aspektu.¹⁵⁰

U zaključku svog magistarskog rada, Juričić knjižnicu HGZ-a svrstava među najvažnijima u Hrvatskoj jer "predstavlja jedno od najiscrpnijih vrela glazbenih dokumenata od najvišeg stupnja kulturno-povijesnih vrijednosti".¹⁵¹

6.1. Knjižnica

Knjižnica HGZ-a svoje početke nalazi u notnom arhivu osnovanom od samog početka rada Društva. Namjera je bila pragmatične naravi – nabavljati muzikalije za Društveni orkestar čime se namjeravalo zasnovati te proširiti repertoar orkestra, ali i obrazovati publiku te istančati

¹⁵⁰ *Zagrebački leksikon*, Zagreb: Leksikografski zavod "Miroslav Krleža" 2006., 1. sv., s. v. "Glazbene zbirke i knjižnice".

¹⁵¹ Vedrana Juričić, "Glazbene knjižnice u Zagrebu" (mag. rad, Centar za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Strojopis autogr. u KGZ-u. 1986), 204.

njen ukus. Zahvaljujući ovome kao i činjenici da je statut HGZ-a zrcalio ovaj stav,¹⁵² glazbena knjižnica HGZ-a bila je najznačajnija takva knjižnica u 19. stoljeću. Nakon prve godine rada HGZ-a, knjižnica je posjedovala 135 djela, čija vrijednost prema financijskim izvješćima slijedećih godina iznosi 10% od svih rashoda. Taj postotak vjerojatno je najveći iznos izdvojen za nabavu muzikalija u povijesti HGZ-a.¹⁵³

Knjižnica HGZ-a sadrži muzikalije, knjige o glazbi i periodičke publikacije te zbirku gramofonski ploča i CD-ova. Fond muzikalija čine osnovni fond i posebne zbirke, notni arhiv Hrvatskog pjevačkog društva "Kolo" te depozitna zbirka Nikole Udina-Algarottija. Šaban u svojoj knjizi ne spominje dvije vrijedne zbirke pohranjene u knjižnici Zavoda: zbirku starih rukopisa te zbirku ranih izdanja, a Šabanovu razdiobu knjižnice slijedi i V. Juričić te ove zbirke navodi među fondovima koji se zasebno registriraju poput ostavština.¹⁵⁴ Nada Bezić opisuje navedene zbirke u svom magistarskom radu te pretpostavlja da je Šaban završio tekst knjige prije nego su ove zbirke obrađene.¹⁵⁵

Knjižnica broji oko 9.000 muzikalija i to su većinom kompozicija hrvatskih autora iz 19. stoljeće te znatan broj knjiga o glazbi.¹⁵⁶ Fond knjižnice stvoren je od nabavljenih muzikalija, a razvoj fonda svakako je potaklo osnivanje glazbene škole 1829. Knjižnica je nekoliko puta kroz svoju povijest širila fond općim pozivom na poklanjanje i/ili prodaju muzikalija ili obraćanjem institucijama za subvenciju.¹⁵⁷ Brojnije od kupljenih bile su

¹⁵² Knjižnici je pripadalo istaknuto mjesto u prvom statutu iz 1827. a isto je zadržalo i kroz promjene statute. V. Marcel Bačić, ur., *Hrvatski glazbeni zavod 1827-2002* (Zagreb: HGZ, 2003), 25-26.

¹⁵³ Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 20.

¹⁵⁴ Vedrana Juričić, "Glazbene knjižnice u Zagrebu" (mag. rad, Centar za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Strojopis autogr. u KGZ-u. 1986), 74.

¹⁵⁵ V. Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 111-115.

¹⁵⁶ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 160., navodi oko 8.000 kataloških jedinica, no Nada Bezić donosi procjenu od 9.000 jedinica u osnovnom fondu zbirke u: "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 67.

¹⁵⁷ Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 19-25.

poklonjene muzikalije, odnosno zbirke muzikalija. Svoje zbirke u počecima rada HGZ-u poklonili su biskup Maksimilijan Vrhovac te nadbiskup Juraj Haulik. HGZ-u su darovane ostavštine preminulih hrvatskih glazbenika kao npr. rukopisna ostavština skladatelja Antuna Vancaša, a klub "KVAK" poklonio je autografe partitura Franje Krežme. Među ostavštinama ističe se ona Dore Pejačević koju je njena obitelj darovala 1972. godine. Artur Schneider stručno je obradio fond te izradio kartični katalog zbirke muzikalija 1927. godine, a zaslužan je i za povećanje fonda. Iz njegove ostavštine otkupljena je zbirka prvih tiskanih izdanja Ivana Mane Jarnovića. Zbirku od 20 djela HGZ-u je ponudio njegov sin, Ivan Schneider, a sadržavala je violinske koncerte, violinske duete, kvartete te koncerte za druge instrumente.¹⁵⁸ Zbirka je otkupljena zahvaljujući potpori Komisije za otkup spomenika kulture pri Savjetu za kulturu SRH.

Knjižnica Zavoda bila je renomirana kao izvorima i literaturom najopremljenija glazbena knjižnica ne samo u Hrvatskoj već na razini čitave FNR (kasnije SFR) Jugoslavije.¹⁵⁹ Iz knjižnice HGZ-a muzikalije su posuđivali glazbenici i institucije diljem zemlje, a tome svjedoče brojni upiti i molbe za posuđivanjem muzikalija pristiglih iz glazbenih škola, muzičkih akademija, nacionalnih kazališta, gradskih i državnih orkestara i filharmonija sve do kulturno-umjetničkih društava i pjevačkih zborova iz čitave države.

Među brojnim molbama znala se naći i poneka neobična molba kao što je ona skladatelja Borisa Papandopula iz 1974. godine kojom traži hitnu posudbu svoje partiture *Osam studija za klavir*. Iz tog se spisa doznaje da Muzička naklada, tadašnje izdavačko poduzeće muzikalija, nije imala više niti jedan primjerak navedenog djela.¹⁶⁰ O sličnim slučajevima rasprodanih notnih edicija bit će više riječi u poglavlju o izdavačkoj djelatnosti Zavoda koji je

¹⁵⁸ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 64, 4/63.

¹⁵⁹ Od 1945. godine službeni naziv bio je Federativna Narodna Republika Jugoslavija, a od 1963. godine Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=29463> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

¹⁶⁰ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 100/74.

svoju nakladu uvijek orijentirao prema potrebama domaćeg glazbenog tržišta. Papandopulo je još jednom posuđivao vlastito djelo iz knjižnice Zavoda, a radilo se o partituri *Legende o drugu Titu*. To djelo je Radničko kulturna prosvjetna zajednica Zagreba prethodno predala knjižnici HGZ-a na čuvanje te su njegovo posuđivanje uvjetovali svojim dopuštenjem. Takvo jedno dopuštenje stiglo je 1966. godine, tri godine nakon pohrane djela, kojim je Radničko kulturna prosvjetna zajednica dopustila Borisu Papandopulu posudbu vlastitog djela.¹⁶¹

Zavod je svoje muzikalije posuđivao besplatno i to ponekad na vlastitu štetu jer su pojedine partiture bile vraćane oštećene ili s manjkom dionica te je Zavod morao isposlovati prijepis ili ga sam financirati. Zbog ovog razloga, notni materijali su se posuđivali samo "centralnim muzičkim ustanovama" kako je HGZ priopćio beogradskom Poljoprivrednom fakultetu na upit o posudbi Händelove partiture *Izrael u Egiptu*.¹⁶²

Promjena je nastupila 1967. godine kada je sklopljen ugovor sa ZAMP-om (Zavod za zaštitu autorskih malih prava, danas Služba za zaštitu autorskih muzičkih prava) preko kojeg će se ubuduće posuđivati note i to uz naplatu. Muzička akademija u Zagrebu, glazbene škole te orkestar RTZ (radio-televizija Zagreb) bili su izuzeti od plaćanja posudbi jer i oni svoje notne materijale ustupali bez naplate.¹⁶³ ZAMP je posredovao kod posudbi HGZ-ovih muzikalija, no također je za potrebe Zavoda tj. Društvenog orkestra unajmljivao muzikalije inozemnih izdavača. Uskoro se pokazao nerazmjernost u financijskoj nadoknadi za posudbe pa je predsjednik dr. Žepić poslao žalbu ZAMP-u. Nadoknada koju je Zavod morao plaćati pri posudbi notnih materijala bila je višestruko veća od one koju je primao za posudbe vlastitih materijala. ZAMP je kao razlog naveo razliku u tarifi posudbe te je Zavodu predložio povišenje iste.¹⁶⁴

¹⁶¹ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 64, 41/63 i HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 64/66.

¹⁶² HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 45/53.

¹⁶³ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 19/67-68.

¹⁶⁴ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 70, 102/76 i 120/76.

HGZ je 1973. godine prema dogovoru HGZ-ovog knjižničara Krešimira Fribeca sa skladateljem Stankom Horvatom ostvario suradnju s DHS-om. Dogovoreno je da će DHS slati svoja notna izdanja Zavodu na poklon čime će se poticati izvođenje domaćih autora.¹⁶⁵

Osim notnih izdanja, HGZ je nabavljao i knjige i časopise o glazbi. Godine 1952. Tomašek je naručio enciklopediju MGG (*Die Musik in Geschichte und Gegenwart*). U tom spisu pod urudžbenim brojem 18a/1952¹⁶⁶ upućenom Znanstvenoj knjižari Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Tomašek spominje prijašnju narudžbu kojem je enciklopedija naručena preko Istočne Njemačke jer sa Zapadnom Njemačkom prije nije bilo trgovinskih ugovora. Slične poteškoće trgovinskih odnosa sa zapadnim zemljama i njihova politička regulacija vidljiva je i na jednom gotovo banalnom primjeru. Božidar Kunc je te iste, 1952. godine održao turneju Sjedinjenim Američkim Državama. Za potrebe turneje, HGZ mu je poslao partiture domaćih skladatelja u New York, no prije toga je dozvolu za slanje morao ishoditi od Savjeta za nauku i kulturu Vlade NRH te Ministarstva za uvoz i izvoz NRH.¹⁶⁷ Nabavka MGG-a spominje se još jednom, u spisu upućenom antikvarijatu izdavača Bärenreiter,¹⁶⁸ no to izdanje enciklopedije koja se danas nalazi u knjižnici Zavoda ipak nije nabavljeno. Bibliotekarka Greta Šurina 1958. godine Ravnateljstvu je predložila nabavu *Biografsko-bibliografskog leksikona izvora*¹⁶⁹ Roberta Eitnera, ali nema informacije da je leksikon tada i naručen.

HGZ je surađivao i s Muzikološkim zavodom Muzičke akademije (danas Zavod za sistematsku muzikologiju) osnovanim 1967. godine, s kojim je dogovorena razmjena edicija. Muzikološki zavod predložio je ovu razmjenu 1969. godine te zamolio primjerke svih izdanja,

¹⁶⁵ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 68, 340/73.

¹⁶⁶ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 55, 18a/1952.

¹⁶⁷ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 52, 86/52.

¹⁶⁸ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 52, 141/53.

¹⁶⁹ naslov na izvorniku: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgelehrten der christlichen Zeitrechnung bis zur Mitte des neunzehnten Jahrhunderts*.

muzikalija i knjiga u svrhu propagiranja domaće glazbe i razmjene sa sveučilištima. Na popis institucija za razmjenu navedeni su bili Columbia University, Indiana University, Yale University, Karlov Univerzitet u Pragu i Universität des Saarlandes u Njemačkoj.¹⁷⁰

Slijedeći spisi iz 1972. godine svjedoče o realizaciji dogovorene razmjene kojom je HGZ računao na veću i lakšu distribuciju svojih izdanja.¹⁷¹ Muzikološki je zavod na poklon HGZ-u dostavio časopise *Arti musices* br. 2; *IRASM* sv. 1 br. 2; Andreisovo izdanje zbirke Ivana Lukačića *Sacrae Cantiones* te knjigu Ive Supičića *Musique et Société*, a od HGZ-a je zamolio primjerke partiture XII koncerta za violinu i orkestar I. M. Jarnovića koji je kao klavirski izvadak tiskan 1971. godine. Slijedećim spisom Muzikološki zavod je poslao časopise *Arti Musices* br. 3 i *IRASM* vol. III, br. 1 te knjigu odnosno doktorat Koraljke Kos *Musikinstrumente im Mittelalterlichen Kroatien*.

6.1.2. Zbirka don Nikole Udina-Algarottija

Depozitna zbirka poznatog kolekcionara, don Nikole Udina-Algarottija, vrlo je vrijedna i svjetski poznata zbirka muzikalija. Zbirka je bila dio Algarottijeve ostavštine, knjižnice koju je oporučno ostavio krčkoj biskupiji tj. samostanu franjevacu na Košljunu kako bi bila dostupna za korištenje čitavom Krku. Ostavština se sastoji od impresivne biblioteke, zbirke instrumenata te zbirke muzikalija. Zbirka muzikalija sadrži rukopisnu i tiskanu građu, autografe i prva izdanja te rijetke prijepise iz 18. i početka 19. stoljeća. Ukupno sadrži 3.160 prikupljenih jedinica od kojih je 2.000 rukopisa, a preostalo čine tiskovine, manji broj knjiga o glazbi i to uglavnom priručnika za učenje sviranja ili pjevanja.¹⁷²

¹⁷⁰ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 66, 177/68-69.

¹⁷¹ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 68, 133/72 i 296/72.

¹⁷² Slijedi se informacija iz: Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 236.

Muzikolog Dragan Plamenac prvi je upozorio na ovu zbirku 1933. godine te se osobito zauzimao za njeno dopremanje u Zagreb. Zaslugom Božidara Širole, tadašnjeg člana Ravnateljstva, više od tri tisuće muzikalija preneseno je iz Krka na čuvanje i daljnju obradu u HGZ 1935. godine. Zbirka Algarotti potakla je zanimanje brojnih muzikologa, a prvi koji je započeo proučavanje i katalogiziranje muzikalija bio je upravo Plamenac. Po njegovom odlasku u Sjedinjene Američke Države prije početka Drugog svjetskog rata, taj je posao preuzeo Josip Andreis. Slijedeći inventarni popis, zaključeno je da zatečeno stanje zbirke muzikalija ne odgovara njenom sastavu iz 1838., odnosno iz godine Algarottijeve smrti.¹⁷³ Muzikalije koje su nedostajale iz zbirke pronašao je Ladislav Šaban 1971. na Košljunu, a spis 298/71¹⁷⁴ svjedoči o tom kompletiranju zbirke. Šaban je te godine sređivao muzikalije knjižnice samostana franjevac na Košljunu i naišao na 7 skladbi s izvornim signaturama zbirke Algarotti. U katalogu zbirke su ta novopronađena djela nakon primopredaje knjižnice 1935. godine bila obilježena s naznakom da nedostaju što dovodi do zaključka da su navedene muzikalije bile još ranije posuđene iz zbirke te da nikad nisu u nju vraćene. Uz pristanak obiju stranki, navedene muzikalije su dopremljene u Zagreb i vraćene u zbirku Algarotti. Nažalost, Šaban to otkriće i svoju zaslugu nije naveo u svojoj monografiji o HGZ-u. Na koncu, jedini svjedok tom događaju je gore navedeni spis koji informira Biskupski ordinarijat na Krku o tom pronalasku, bez daljnjeg objašnjenja.

Ravnateljstvu je 1955. stigla molba za proučavanje Algarottijeve zbirke u svrhu izrade diplomskog rada. Molbu signaturnog broja 14/55-56 potpisala je Bojana Ivančević, tada još studentica pod mentorstvom J. Andreisa. Temeljem tog rada, Ivančević je deset godina kasnije

¹⁷³ Vjera Katalinić, Franjo Velčić i Josip Žgaljić, *Nikola Udina Algarotti* (Rijeka-Krk: Glosa, 2010) 75.

¹⁷⁴ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 298/71.

objavila opširni prikaz zbirke Algarotti kao rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti¹⁷⁵ a nastavila je i dalje proučavati zbirku.¹⁷⁶

Zbirkom se bavila kasnije muzikologinja Vjera Katalinić koja je o Algarottiju i njegovoj glazbenoj zbirci napisala doktorsku disertaciju 1999. godine.¹⁷⁷

Projekt RISM (Répertoire International des Sources Musicales) pokrenut je 1951. godine¹⁷⁸ s ciljem uspostavljanja internacionalne baze podataka o glazbenim izvorima tiskanim između 1600. i 1800. godine, a 1955. HGZ je primio poziv¹⁷⁹ RISM-ova urednika François Lesurea za sudjelovanje u ovom projektu te pružanju daljnjih informacija o glazbenim izvorima u Zagrebu i okolici. Na projektu uvrštavanja zbirke u RISM radio je pedesetih godina Albe Vidaković koji je za RISM već popisivao izvore s područja Zagreba i Hrvatske, a nastavio ga je Ladislav Šaban.¹⁸⁰ Vidaković je obradio tiskana djela dok je Šaban radio na uvrštavanju rukopisne građe sedamdesetih godina.

Zahvaljujući sudjelovanju u projektu RISM, zbirka Algarotti je gotovo čitava uvrštena u taj međunarodni katalog glazbenih izvora te postala poznata u svijetu. Istraživači su pokazivali velik interes za zbirku, kao i neke institucije. Najraniji takav upit među spisima Ravnateljstva nalazimo 1960. godine, a do kraja obrađenog perioda nalaze se desetak takvih upita pristiglih iz raznih zemalja. Spisom iz 1960. godine zatraženi su mikrofilmovi dvaju Mozartovih autografa¹⁸¹ za veliki projekt reizdanja Mozartovog opusa: *Neue Mozart Ausgabe*.

¹⁷⁵ Bojana Ivančević, "Muzička zbirka knjižnice Udine Algarottija", u: *Rad JAZU*, knj. 337 (Zagreb: JAZU, 1965).

¹⁷⁶ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 38/67-68.

¹⁷⁷ Vjera Katalinić, "Nikola Algarotti (1791-1838) und seine Musiksammlung". (dok. dis., Geisteswissenschaftliche Fakultät, Beč, Austrija, 1999.)

¹⁷⁸ Kronološki pregled projekta RISM: <http://www.rism.info/organisation/project-history/> (posljednji pristup: 30. 9. 2018.)

¹⁷⁹ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 162/54-55.

¹⁸⁰ Vidaković je uputio molbu za rad u arhivu u svrhu popisivanja izvora, v. spis HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 66/55-56.

¹⁸¹ Zbirka Algarotti sadrži velik broj ranih Mozartovih izdanja te 2 autografa koji su zapravo rukopisi Leopolda Mozarta. Usp. Nada Bezić, "First and Other Early Editions of Compositions by W. A. Mozart in the Library of the Croatian Music Institute in Zagreb", u: *OFF Mozart: glazbena kultura i »mali majstori« srednje Europe 1750.–1820.*, ur. Vjera Katalinić (Zagreb: HMD – HAZU, 1995) 91-92.

RÉPERTOIRE INTERNATIONAL
DES SOURCES MUSICALES

SECRETARIAT CENTRAL

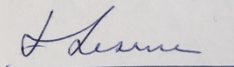
PARIS, le 5 février 1955.
Bibliothèque Nationale, 55, Rue de Richelieu

Monsieur,

permettez-moi d'attirer votre attention sur notre Répertoire, auquel collaborent déjà plus de vingt pays. Deux sociétés, l'Association Internationale des Bibliothèques Musicales, et la Société Internationale de Musicologie associent leurs efforts afin d'établir un catalogue mondial de toute la musique antérieure à 1800. Un Secrétariat central fonctionne à Paris depuis près de deux ans, auquel l'UNESCO donne tout son appui.

Pourriez-vous être mon intermédiaire auprès des autorités responsables de votre région ou envisager, si le travail n'est pas très important, de vous intéresser vous-même au problème ? Il s'agit pour l'instant d'établir une liste avec titres sommaires, lieux et dates d'édition des ouvrages de Musique imprimés avant 1800 qui se trouvent dans les bibliothèques de Zagreb. De même je vous serais très reconnaissant si vous pouviez me signaler d'autres bibliothèques des provinces proches de votre ville, possédant des fonds musicaux anciens susceptibles de nous intéresser.

En vous remerciant à l'avance, je vous prie d'agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments distingués.

F. Lesure

Monsieur Hrvatski Glazbeni Zavod
6, Gundulićeva
ZAGREB
Yougoslavie.

Poziv za sudjelovanje u projektu RISM primljen u veljači 1955.

HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 162/54-55.

Izradu mikrofilmova izabranih rukopisa i informacije o muzikalijama iz zbirke u navedenom su radoblju zatražili i Institut "Joseph Haydn" u Kölnu, Narodna i sveučilišna

knjižnica u Ljubljani, Moravski muzej u Brnu, Barrie Greenwood s Novog Zelanda, Alois Mauerhofer pri Visokoj školi za glazbu i primijenjenu umjetnost u Grazu (Hochschule für Musik und Darstellende Kunst), dr. Rudolf Angermüller i dr. Gerhard Croll pri Institutu za muzikologiju na Mozarteumu u Salzburgu, Hans Rheinfurth pri sveučilištu u Münsteru, dr. Fritz Kaiser iz Mainza. David Carlson sa sveučilišta Ann Arbor u Michiganu te dr. Luigi Inzaghi iz Milana.

6.1.3. Arhiv Hrvatskog pjevačkog društva "Kolo"

U knjižnici se, osim spomenute zbirke Algarotti, čuva još jedna zbirka koja predstavlja bitan faktor u našoj glazbenoj povijesti. Riječ je o arhivu prvog hrvatskog pjevačkog društva "Kolo" koje je raspušteno 1948. godine.¹⁸² Prestankom rada "Kola" njegov je glazbeni arhiv preseljen je prvo u Umjetnički paviljon, potom u Arhiv grada Zagreba dok je jedan dio glazbenog arhiva predan na čuvanje Arhivu Hrvatske (danas Hrvatski državni arhiv) te Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici gdje se uglavnom i danas nalaze.¹⁸³

HGZ je dugo nastojao isposlovati preuzimanje tog arhiva što je napokon postignuto 1953. godine odlukom Narodnog odbora grada Zagreba (NOGZ). U spisu¹⁸⁴ upućenom Savjetu za prosvjetu pri NOGZ-u, HGZ moli rješenje o prijenosu vlasništva i pohrani muzikalija i muzičkog arhiva "Kola" u HGZ. Potvrda o rješenju i obavijest o preuzimanju arhiva stigla je

¹⁸² Društvo je prestalo djelovati 1947. godine kako piše Šaban, *150 godina HGZ-a*, 161., no službeno rješenje o raspuštanju "Kola" izdano je 1948. godine, usp. Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 102.

¹⁸³ Svjedočanstvo u raspršenosti fonda Pjevačkog društva "Kolo" vidi u interdisciplinarnom diplomskom radu Ivane Klajzner: *Ostavština Hrvatskog pjevačkog društva "Kolo" u državnim arhivima s posebnim osvrtom na sređivanje njihova fonda u Hrvatskom državnom arhivu i detaljan pregled dijela fonda u Državnom arhivu u Zagrebu*, obranjenom 27. 9. 2018. godine na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu.

¹⁸⁴ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 18/53

nedugo nakon molbe Zavoda.¹⁸⁵ Dopremanje arhiva "Kola" spominje se dvaput u pregledanoj građi no ponešto zagonetno jer se jedini tragovi nalaze u urudžbenom zapisniku dok oba spisa koja je HGZ primio od Arhiva grada Zagreba (danas Državni arhiv u Zagrebu) nedostaju. Prvi spomen dopremanja arhiva "Kola" registriran je krajem 1953. godine; u urudžbenom zapisniku stoji kratki zapis koji spominje arhive KPD (tadašnjeg, kulturno-pjevačkog društva) "Kolo" i RPD (radničko-pjevačkog društva) "Jednakost". Taj spis nedostaje kao i, može se samo pretpostaviti, detaljnije informacije o dopremanju arhivu "Kola" i njegovog stanja, a također i objašnjenje o arhivu "Jedinstva" o kojem nema nikakvih daljnjih informacija.¹⁸⁶ Drugi spis datiran je polovicom 1955. godine, a kratka bilješka u urudžbenom zapisniku svjedoči o preuzimanju arhiva "Kola".¹⁸⁷ "Posve nesređeni arhiv"¹⁸⁸ stigao je u posjed knjižnice HGZ-a u nepotpunom stanju. Po raspuštanju društva iz fonda se izvadila rukopisna ostavština Vatroslava Lisinskog i neka djela Ivana pl. Zajca te su bila predana na čuvanje u Arhiv Hrvatske (danas Hrvatski državni arhiv). Zbog nedostatka prostora za pohranu dobivenih materijala, arhiv "Kola" nije bio niti dostupan za izvođenje jer je "(arhiva)... provizorno smještena ispod podija u koncertnoj dvorani."¹⁸⁹ Na sređivanju preuzetog fonda radili su L. Šaban zajedno studentima Muzičke akademije od 1970. godine te je izrađen kartični katalog. Prema potvrdi o honoraru saznajemo da je jedan od tih studenata bio Stanislav Tuksar.¹⁹⁰ Fond broji 1.792 kartične jedinice s više od 700 djela hrvatskih autora od kojih je 141 autografa.¹⁹¹

¹⁸⁵ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 64/53.

¹⁸⁶ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 200/53.

¹⁸⁷ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 253/54-55.

¹⁸⁸ Ovaj komentar o nesređenosti fonda nalazimo u spisu HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 18/70, upućenom Skupštini grada Zagreba u sklopu prijave na program rekonstrukcije i adaptacije objekata ustanova kulture.

¹⁸⁹ HGZ spisom: HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 289/68-69 Gradskom fondu za unaprjeđivanje kulturne djelatnosti šalje plan za 1970. godinu te navodi sređivanje arhivskih zbirki kao jednu od predviđenih aktivnosti.

¹⁹⁰ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 329/70.

¹⁹¹ Popis identificiranih autografa nalazi se u: Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 248-249.

Šaban je smatrao da izdvojeni dijelovi notnog arhiva moraju biti vraćeni HGZ-u koji je, kao što je navedeno u statutu "Kola", nasljednik njegove imovine. U svojoj knjizi *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda* pozvao je na akciju vraćanja izdvojenih dijelova arhiva u svrhu njegova upotpunjavanja u knjižnici HGZ-a,¹⁹² no s obzirom da je u međuvremenu taj fond uveden u inventar Hrvatskog državnog arhiva, Bezić smatra da je teško da će se ovaj Šabanov apel ostvariti.¹⁹³

6.1.4. Fond Gradskog narodnog odbora¹⁹⁴

Još jedan arhiv muzikalija pristigao je u knjižnicu HGZ-a 1955. godine. Radilo se o građi koja je pripadala fondu GNO-a (zagrebački Gradski narodni odbor), a sastojala se od stotinjak tiskovina uglavnom hrvatskih skladbi. Odjel za prosvjetu i kulturu dodijelio je ovu knjižnicu HGZ-u i Muzičkoj akademiji. Jedina dokumentacija koji svjedoči o ovome je spis koji je pristigao u rujnu iz Niže muzičke škole grada Zagreba. U njemu se moli preuzimanje građe pohranjene u toj školi.¹⁹⁵ Bezić također spominje ovu građu te donosi informacije o dokumentaciji, inventarnoj knjizi GNO-a pripadajuće knjižnice muzikalija te potvrđuje nerazjašnjenost okolnosti pod kojima je ta građa dospjela u HGZ.¹⁹⁶ Muzikalije su utopljene u osnovni fond knjižnice HGZ-a pa o fondu GNO-a svjedoči jedino arhivska dokumentacija.

¹⁹² Šaban, *150 godina HGZ-a*, 161.

¹⁹³ V. Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 103.

¹⁹⁴ Koristi se kratica GNO kao ime arhivskog fonda prema: Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (1996), iako je 1953. naziv GNO promijenjen u NOGZ tj. NOKZ, vidi: http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_20383. (posljednji pristup: 30. 9.2018.)

¹⁹⁵ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 32/55-56.

¹⁹⁶ Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 25.

6.1.5. Knjižničari

U HGZ-ovoj knjižnici radio je kroz povijest čitav niz bibliotekara s različitim stupnjem stručnosti. U periodu obrađene građe, kao honorarni knjižničari radili su Greta Zelić-Šurina te Krešimir Fribec. Najznačajnija ličnost za knjižnicu i arhiv u čitavoj povijesti Zavoda bio je Ladislav Šaban. Šaban je radio na volonterskoj osnovi prije nego je imenovan upraviteljem knjižnice i arhiva.

Greta (Margareta) Zelić-Šurina stalno je zaposlenje imala u knjižnici Muzičke akademije od 1950. do 1969., a gotovo cijelo navedeno razdoblje radila je i u Zavodu te je 1970. primila nagradu od HGZ-a za dugogodišnji rad. Značajno je napomenuti da je Zelić-Šurina bila prvi stručno obrazovani bibliotekar u knjižnici HGZ-a.

Krešimir Fribec, skladatelj, publicist i urednik na Radio Zagrebu, bavio se knjižničarstvom te je primljen na honorarni rad u knjižnici kao umirovljenik. Fribec je u razdoblju od 1971. do 1976. godine radio na katalogiziranju djela hrvatskih skladatelja 19. stoljeća.¹⁹⁷

Ladislav Šaban bio je istaknuti član Ravnateljstva, zamjenik predsjednika Žepića, a također je imao važnu ulogu u izdavačkoj djelatnosti te je planirao i priređivao edicije. Šaban je dugo volonterski skrbio o fondu HGZ-a, sa željom da se arhiv osposobi i otvori za korištenje te znanstveni rad. Sredio je muzikalije "Kola", bavio se zbirkom Algarotti i slao opise njenih glazbenih izvora u RISM te odgovarao na upite vezane uz zbirku. Zaslužan je za sređivanje arhiva i prispijeće novih fondova u arhiv, a i sam je arhivu poklanjao vrijedne muzikalije. Kao najaktivniji istraživač arhiva, Šaban je 1970. godine imenovan je upraviteljem knjižnice i arhiva

¹⁹⁷ Bezić slijedeći financijsku evidenciju Zavoda navodi podatak da je Fribecov angažman u knjižnici trajao do 1984. godine. Usp. *ibid.*, 49.

čime je bio i službeno potvrđen na dužnost koju je obavljao. Na toj funkciji ostao je do svoje smrti 1985. godine. Šabana je kao voditeljica knjižnice naslijedila Nada Bezić, 1990. godine.

U pregledanoj građi nalazimo nekoliko osoba čija se imena vezuju uz rad u knjižnici i/ili arhivu, no podaci o njima su svrlo oskudni. Radi se o Vlasi Faist, Krešimiru Brlobuš te Vlasi Brajković. Spominju se isključivo u ugovorima o djelu iz kojih se može iščitati da su bili zaposleni u knjižnici, no ti su podaci dati u samo nekoliko riječi. Vlasta Faist sporadično se javlja kao honorarna zaposlenica u knjižnici i arhivu, Krešimir Brlobuš je 1971. godine angažiran za sređivanje knjižnice HGZ-a, dok se za Vlastu Brajković samo daje informacija da je bila knjižničarka Muzičke akademije, a u knjižnici HGZ-a radila je 1970. i 1971. godine.

6.2. Zbirka arhivske građe

Zbirka arhivske građe osnovana je prvim spisima i računskom knjigom 1827., godine utemeljenja HGZ-a. Djelovanjem Zavoda, arhivski fond je rastao, a prikupljala se građa vezana pretežito uz djelatnost HGZ-a koja "predstavlja 150 godina glazbene povijesti Zagreba i gornje Hrvatske"¹⁹⁸ a sadrži spise o povijesti HGZ-a i financijsku evidenciju poslovanja, koncertne plakate i gotovo 8.000 koncertnih programa, dokumentaciju vezanu uz rad glazbene škole, ostavštine glazbenika, zbirku fotografija te ostalu arhivsku građu. U arhivu Zavoda čuvaju se brojne ostavštine umjetnika, glazbenih udruženja i ansambala.

Osim sadržaja, važno je spomenuti vođenje i sređivanje arhiva. U periodu prije nego je HGZ izgradio vlastitu zgradu, usprkos velikoj pažnji koja mu se pridavala, arhiv je ipak bio

¹⁹⁸ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 162.

oštećivan i određeni dio građe je izgubljen, osobito u selidbama.¹⁹⁹ Također, nedostatak informacijskih pomagala otežavao je snalaženje u arhivskoj građi. Iz ovog razloga značajno je spomenuti Artura Schneidera koji je 1927. revidirao postojeći fond muzikalija te izradio kataloge prema tadašnjim najsuvremenijim principima bibliotečne obrade, a također se pobrinuo za to da se arhivska građa pravilno pohrani u prikladnom smještaju.

Najznačajnija ličnost koja se vezuje uz knjižnicu i arhiv je Ladislav Šaban. Ravnateljstvo mu je 1970. povjerilo sređivanje arhiva kako bi se isti mogao osposobiti za korištenje i znanstveni rad. Šaban je sistematizirao arhivski fond te izradio vodiče spisa i indekse za zbirku koncertnih programa do 1940. godine. Najveći broj ostavština zaprimljen je u arhiv Šabanovom zaslugom, u doba kada je on bio njegov voditelj 1970. – 1985. godine. To su osobni fondovi hrvatskih glazbenika; umjetnika, pedagoga i kulturnih djelatnika te fondovi udruženja, ansambala i depoziti.

Kao njegov član, Ladislav Šaban je VIII. razredu za muzičku umjetnost Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 1972. godine iznio prijedlog za obradu fonda.²⁰⁰ U prijedlogu je zatražena financijska potpora za izradu vodiča kroz spise te registra izvođača i izvedenih djela. Izrađen je Vodič spisa za prvu skupinu – spise Ravnateljstva za lakše korištenje arhivske građe. Vodič broji šest svezaka koje je Šaban sa suradnicima izradio 1976. godine.²⁰¹

Sređivanju arhiva prethodile su dugačke pripreme o čemu svjedoče spisi iz ranih šezdesetih godina. Prvi spomen datira još iz 1961. godine pristigao iz Historijskog arhiva Narodnog odbora grada Zagreba. Već iduće godine spis potvrđuje da su Ladislav Šaban i Greta Šurina napravili

¹⁹⁹ Više o tome u: Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 34-35.

²⁰⁰ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 68, 237/72.

²⁰¹ Na izradi vodiča sudjelovali su slijedeći suradnici: Branka Antić (sv. 3), Marija Janaček-Buljan (sv. 4) te Franjo Bilić (sv. 5 i 6).

zapisnik o pregledu tiskane građe i arhivalija. U zapisnik ušli su statuti, imenici i školska izvješća, muzikalije te ostala razna građa.²⁰²

Još prije sređivanja arhiva HGZ-a, Društvo bibliotekara Hrvatske pristupilo je izrađivanju kataloga biblioteka u Hrvatskoj 1966. godine za kojeg su zatražili podatke o knjižnici i arhivu HGZ-a, no nema informacija o odgovoru i ne može se zaključiti je li odgovor na taj upit uopće poslan.²⁰³

Arhiv je bio uređivan slijedeći arhivističke principe, uz konzultacije sa stručnjacima arhivistima. Šaban je u osnovnoj inventarnoj knjizi 1976. razvrstao građu po skupinama.²⁰⁴

- I Spisi Ravnateljstva
- II Različita arhivska građa
- III Zbirka koncertnih programa i plakata
- IV Školski arhiv
- V Računi
- VI Fotodokumentacija
- VII Fonoteka
- VIII Pohrana
- IX Memorijal "Vaclav Huml"

Proces službenog osnivanja arhivske zbirke HGZ započet je 1971. kada je od Arhivskog savjeta Hrvatske zatražena dozvola za čuvanje glazbenog arhiva, a molba je ponovljena 1972.

²⁰² HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 64, 45/62-63.

²⁰³ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 147/66.

²⁰⁴ popis preuzet iz: Nada Bezić, "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 144. Treba naglasiti da Ladislav Šaban, *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda* (Zagreb: HGZ, 1982), 162. popisuje pet glavnih skupina arhiva, no donosi ih šest i to u ponešto izmijenjenih naziva i redosljeda. Franjo Bilić u: "Povijesno značenje arhivskih zbirki Hrvatskog glazbenog zavoda", *Arti Musices* 9/1-2 (1978): 107., popisuje prvih sedam skupina, a skupinu II naziva "Nabavke i dokumentacija".

godine.²⁰⁵ Službeno rješenje Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu kojim je odobreno osnivanje zbirke arhivske građe u HGZ-u stiglo je 20. ožujka 1973. godine²⁰⁶ kojim je HGZ stekao "pravo vršenja svih arhivskih djelatnosti, naročito stručnog čuvanja i sabiranja arhivske građe koja se odnosi na glazbeni život i djelovanje naših skladatelja, glazbenika kao i glazbenih društvenih organizacija"²⁰⁷.

Iste godine započeo je proces upisa zbirke arhivske građe HGZ-a u registar spomenika muzejske kulture pri Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu. U prijavi je bilo potrebno priložiti mikrofilmove inventarskih knjiga. HGZ nije mogao udovoljiti tom zahtjevu, što je navedeno u odgovoru, jer ne postoje inventarske knjige već urudžbeni zapisnici te popis notnog arhiva.²⁰⁸

Najveća prepreka za neometan rad arhiva predstavljao je nedostatak odgovarajućeg prostora za njegovo čuvanje, zbog čega su dvije vrijedne zbirke instrumenata već ranije predane na pohranu zagrebačkim muzejima. U Etnografskom muzeju od 1920. godine pohranjena je Kuhačeva zbirka narodnih instrumenata, a zbirka starih instrumenata se od 1933. nalazi u Muzeju za umjetnost i obrt. Ova potreba istakla se nekoliko puta u spisima upućenim institucijama. HGZ je 1969. uputio molbu Skupštini grada Zagreba za pomoć pri uređivanju arhivskog i knjižničnog prostora. Zavod je istakao važnost svog arhivskog fonda za povijest hrvatske glazbe te sudjelovanje Muzikološkog zavoda Muzičke akademije s materijalnom i stručnom pomoći u sređivanju fonda. Problem se sastojao u nedostatku prostora i opreme te je Žepić u navedenom spisu objasnio kako je arhivski prostor "...potpuno zagušen jer služi i kao spremište izdanih djela, koja u paketima poslagana čekaju na svoje mjesto na policama

²⁰⁵ Spisi koji su poslani Savjetu (HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 353/71 i HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 68, 182/72) ne nalaze se među pregledanim spisima, no o njima saznajemo iz rada N. Bezić: "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom" (mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996), 36.

²⁰⁶ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 68, 127/73.

²⁰⁷ Šaban, *150 godina HGZ-a*, 163.

²⁰⁸ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 68, 230/73 i 320/73.

spremišta i u ormarima...".²⁰⁹ Potrebna je bila subvencija za izradu četiriju velikih ugradbenih ormara i dviju velikih polica koje su bile potrebne za smještaj HGZ-ovih edicija, a sam Zavod je već osigurao dvije sobe na 3. katu svoje zgrade koje su dobivene pregrađivanjem. Naredne godine ponovljena je molba za opremanjem arhivskog prostora Skupštini grada Zagreba kada je pokrenut program rekonstrukcije i adaptacije objekata ustanova kulture. O potrebi za arhivskim ormarima kao i drugim materijalnim potrebama obaviješten je i Sekretarijat za obrazovanje, kulturu i fizičku kulturu grada Zagreba.²¹⁰ Novi arhivski ormari i police za pohranu građe nabavljeni su 1970. i 1971. godine. Police su izrađene u radionici "Interieur" Emila Mihelića, dok je ormare izradio kolektiv stolarsko-zanatske radionice "Lipa" koji je u čast jubileja 1967. godine Zavodu darovao dvije velike izložbene vitrine smještene u predvorju koncertne dvorane. Radionica "Lipa" izradila je i ormarić za kartoteku 1974. godine.²¹¹

Republički fond za unaprjeđivanje kulturnih djelatnosti 1975. godine dostavio je natječaje za sufinanciranje akcija na zaštiti arhivske građe te za sufinanciranje nabave opreme i adaptacije spremišnih prostora u arhivima. Zanimljiva je činjenica da je Šaban, usprkos skučenosti prostora i financija o kojoj piše u svojoj knjizi, na tom spisu rukom zapisao da "za sada nema potreba".²¹²

U arhivu HGZ-a čuvaju se ostavštine i fondovi hrvatskih glazbenih umjetnika što je još jedan pokazatelj skrbi Zavoda nad hrvatskom glazbenom kulturom.²¹³ Vrlo čest slučaj bio je da su članovi Zavoda ili njihove obitelji ostavštine poklanjali Zavodu, a i sam HGZ nekoliko je puta javno pozivao građanstvo na darovanje ili prodaju muzikalija i osobnih arhiva. Najveći dotok ostavština dogodio se u vrijeme Ladislava Šabana. I sam Šaban je poklonio knjižnici

²⁰⁹ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 289/68-69.

²¹⁰ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 18/70 i 295/70

²¹¹ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67 287/70 i 227/71, HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 40/74 te: Šaban, *150 godina HGZ-a*, 152.

²¹² HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 69, 97/75.

²¹³ Vidi popis ostavština na: <https://www.hgz.hr/index.php/hrvatski-glazbeni-zavod/knjiznica-i-arhiv>.

HGZ vrijedne muzikalije iz hrvatske glazbene povijesti kao što je Ebnerova Knjižica za Francisku Filipović.²¹⁴

Među pregledanim spisima nalazi se nekolicina koji svjedoče o poklonjenim privatnim ostavštinama i fondovima. Najčešće se radi o potvrdama upućenima darovateljima u kojima se u kratim crtama naznačuje o primljenim arhivalijama. Zbog ovog možemo pretpostaviti da fondovi koji će biti spomenuti u daljnjem tekstu nisu jedini fondovi darovani u tom razdoblju. Knjižničarka Greta Šurina 1958. godine izvještava upravu HGZ-a kako je pijanist Jurica Murai svoj fond nota klavirske literature poklonio arhivu Zavoda. Dragutin Arany je 1960. HGZ-u poklonio djela Richarda Wagnera. Arhivalije obitelji Leitner-Marković primljene su 1967. godine, o čemu saznajemo iz HGZ-ove potvrde o primitku poslanoj Evi Bezić. Ljerka Boroša je 1970. darovala arhivski materijal violinistice Zlate Špehar: diplomu i svjedodžbu, izreske iz kritika, programe, plakate, foto materijale i dr. Iste godine Zavodu je poklonjena ostavština još jednog violinista – Aleksandra Szegedija. Ostavštinu koja se sastojala od plakata, programa i kritika njegovih nastupa Zavodu je poklonila udovica glazbenika. Ostavštinu pijanistice Antonije Geiger-Eichorn Zavodu je poklonio njezin sin 1974. godine. Ottomar von Lumbe, suprug Dore Pejačević, poklonio je Zavodu skladateljičina djela 1972. godine, no spis nažalost nedostaje. U HGZ stigla je još jedna darovnica 1976. godine. Beata Derenčin Zavodu je poklonila je djela hrvatskog skladatelja i dirigenta Oskara Jozefovića. Darovane su Jozefovićeve skladbe za glas, zbor te njegovo najuspjelije djelo, balada *Na Nilu*.

HGZ je 1974. godine primio ostavštinu svoje dugogodišnje zaposlenice Elizabete Kiš koja se sastojala od osam albuma s fotografijama i potpisima umjetnika te tri notna sveska pjesama A. Stöhra i V. Ružića. No, arhivski materijali nisu isključivo pristizali u HGZ. Zavod

²¹⁴ Iznenadjujuć je manjak informacija o Šabanovim poklonima Zavodu (usmeno priopćenje: Nada Bezić), a ni sam Šaban nije uvrstio nikakav popis u svoju monografiju o HGZ-u. U pregledanoj građi nalazimo jedan enigmatičan slučaj. U urudžbenom zapisniku zabilježen je Šabanov poklon 1966. godine. Taj spis (HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 86/66) nažalost, nedostaje, a u zapisniku nalazimo samo kratku informaciju da je tad primljen Šabanov poklonu HGZ-u, no ne piše što je poklonjeno.

je 1970. arhivu Socijalističke Republike Hrvatske²¹⁵ poklonio genealogiju obitelji Klobučarić, a na spisu pronalazimo Šabanov potpis.²¹⁶

HGZ je također otkupljivao važne arhivske materijale za što se koristio vlastitim financijskim sredstvima, no tražio je i potporu institucija. Osim spomenutog otkupa Jarnovićeve djela iz Schneiderove ostavštine 1963. godine, Zavod je 1953. otkupio muzikalije i arhiv bivših Zagrebačkih Madrigalista i album s kritikama od 1937. do 1941. godine od članice tog ansambla, Zlate Benković.

²¹⁵ Nije jasno o kojem se točno arhivu radi. Jedna mogućnost je ta da se moglo raditi o arhivu Sabora Socijalističke Republike Hrvatske http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_1450 (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

²¹⁶ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 76, 162/70.

7. Izdavačka djelatnost

Izdavačku djelatnost HGZ je svrstavao među glavne zadatke svog djelovanja. Ona je, uz profesionalizaciju glazbenog školstva i koncertnu djelatnost činila trolist djelatnosti kojima je HGZ kroz svoju povijest oblikovao koncertni život Zagreba. HGZ se, kroz svoj izdavački plan, orijentirao na afirmaciju hrvatske glazbe kao i poticanje domaćih skladatelja te obogaćivanje koncertnog repertoara hrvatskim djelima.

Početak izdavačke djelatnosti smatra se 1862. godina, a među prvim izdanjima HGZ-a ubrajaju se *Sbirke različitih hrvatskih napjevah* kao i četveropjevi za muški zbor, objavljeni za potrebe HGZ-a.²¹⁷

U 19. stoljeću izdanja su većinom bila pedagoškog karaktera, predviđena za uporabu učenika glazbene škole Zavoda, tadašnjeg Narodnoga zemaljskog glazbenog zavoda dok se u 20. stoljeću pristupilo izdavanju djela pretežito solističke, komorne i zbarske literature. Povod oživljavanja izdavačke djelatnosti bilo je obilježavanje 100. obljetnice HGZ-a 1927. godine, a Zavod je samostalno financirao izdavaštva iz fonda osnovanog prethodne godine. Do početka Drugog svjetskog rata izdano je 15 djela među kojima su skladbe Jarnovića, Lukačića, Livadića, Berse, Dobronića, Lhotke, Devčića i drugih.²¹⁸ Nakon rata aktivnost se nastavila s istim programskim usmjerenjem – promocijom domaćeg stvaralaštva suvremenih skladatelja kao i otplaćivanja "duga kulturnoj baštini"²¹⁹ priređivanjem izdanja i reizdanja djela starih hrvatskih skladatelja. Iako je u petom razdoblju ova djelatnost doživjela procvat, važno je napomenuti da je izdavaštvo najosjetljivija HGZ-a djelatnost čije je funkcioniranje u potpunosti ovisilo o financijskim prilikama. Zbog visokih tiskarskih troškova HGZ se, osim na svoj već

²¹⁷ Nije sasvim jednoznačno koje je prvo izdano djelo i koje godine, za više na ovu temu vidi: Marcel Bačić, ur., *Hrvatski glazbeni zavod 1827-2002* (Zagreb: HGZ, 2003), 32 i Majer-Bobetko, Sanja, "Izdavačka djelatnost Hrvatskog glazbenog zavoda od 1862. do danas", *Arti musices* 9/1-2 (1978): 131-133.

²¹⁸ Popis izdanja vidi u: Šaban, *150 godina HGZ-a*, 221-223.

²¹⁹ *Ibid.*, 155.

prenapregnuti budžet, morao oslanjati na financijsku podršku državnih institucija. S druge strane, u nakladnom planu moralo se računati i na potražnju te konačnu isplativost izdanja.

Najuspješnije tj. najprodavanije skladbe bile su one koje osim umjetničkog kriterija izbora imaju i instruktivnu vrijednost. Takve edicije bile su vrlo tražene, a kao takve osiguravale su isplativost izdavačkog poduhvata. Stoga ne iznenađuje da je najtraženija edicija s najvećim brojem ponovljenih izdanja partitura pedagoškog karaktera, *Kompozicije za klavir* Fortunata Pintarića. Ovo djelo u obradi Svetislava Stančića u obrađenom razdoblju je doživjelo četiri izdanja što je najveći broj izdanja koji je neka edicija postigla.²²⁰ Ipak, misao vodilja u kreiranju nakladnog plana nije bila financijska dobit već poticanje i promocija domaćeg stvaralaštva.²²¹

HGZ je u sklopu svog izdavačkog plana pokušao odgovoriti i na potrebe koje bi se ukazale u vidu glazbenog repertoara. Stoga se nakladni plan 1956. koncentrirao na violinističku literaturu. Predviđene partiture bile su: *Žetelačka*, rapsodija za violinu i klavir Frana Lhotke čije je prvo izdanje 1931. bilo rasprodano, Paganinijeva *24 Capriccia* za violinu i klavir u obradi Stjepana Šuleka te drugo izdanje Jarnovićevih *Dueta za dvije violine* u redakciji Ladislava Miranova. Partiture su bile priređene za izdanje, no Zavod nije imao dovoljno financijskih sredstava pa se obratio Savjetu za nauku i kulturu NRH za financijsku pomoć pri realizaciji nakladnog plana.²²² Savjet je odobrio subvenciju zahvaljujući kojoj su, uz predložene partiture, izdane zbarske skladbe Vatroslava Lisinskog.

Navedeno izdanje Lisinskijevih djela bilo je planirano za 1954. godinu, uz obilježavanje 100-godišnjice skladateljeve smrti, a osim zbarskih, predviđeno je bilo izdanje njegovih solo

²²⁰ Pintarićeve *Kompozicije za klavir* doživjele su i peto izdanje 1978. godine koje je također rasprodano. Usp. Marcel Bačić, ur., *Hrvatski glazbeni zavod 1827-2002* (Zagreb: HGZ, 2003), 33.

²²¹ Potvrdu toga nalazimo u spisu poslanom Izvršnom vijeću sabora NRH: "...većinu svojih novčanih sredstava ovaj Zavod ulaže u štampanje muzičkih djela domaćih kompozitora koja se ne rentiraju i služe uglavnom u reprezentativne i kulturno-propagandne svrhe." HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 153/55-56.

²²² "U posljednjih par godina gotova sva financijska sredstva Zavoda bila su angažirana za nabavu novog koncertnog klavira i uređenje zgrade, pa je zbog toga nakladna djelatnost svedena na minimum, a nakladni planovi nisu mogli biti realizirani. Iz istog razloga nije Zavodu moguće da ovogodišnji plan realizira bez materijalne pomoći." HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 57, 91/56-7.

pjesama. Ivo Lhotka-Kalinski, tada već profesor pjevanja na Muzičkoj akademiji, Zavodu je poslao prijedlog da se Lisinskijeve solo pjesme obrade kako se ne bi ponovno štampala izdanja s kompozicijsko-tehničkim nedostacima u vokalnoj ali i klavirskoj dionici izvorne Lisinskijeve partiture. Lhotka-Kalinski je dao primjere takvih, kako je sam rekao, nespretnosti u Lisinskijevim autografima te je priložio svoje sugestije za ispravke takvih slučajeva.²²³

Deset godina nakon izdanja violinističkih edicija, Ladislav Miranov upozorio je na ponovnu potrebu za upotpunjavanjem violinističkog repertoara za koncertantne muzičare te muzičke škole i akademije. Miranov je obavijestio Zavod o statusu repertoara uz napomenu da violinisti sviraju iz prijepisa te je predložio tiskanje dvaju djela: *Scherzino* op. 4, br. 2 Franje Krežme te Zajčevu rapsodiju *Slavjanske uspomene*. Skladbe je preradio, napravio korekcije u formi Krežmine skladbe te prilagodio modernoj violinskoj tehnici.²²⁴ Nije poznato je li HGZ razmotrio ovaj prijedlog te zbog čega ova djela nisu izdana, ali možemo pretpostaviti da je jedan od razloga svakako bio nedostatak financijskih sredstava.

Zavod je tiskao partiture u nakladi od 1.000 primjeraka, stoga bi se popularna i/ili instruktivna djela lako rasprodala, no to zasigurno nije bio slučaj sa svim izdanjima. Iz prijepisa s IV. kongresa SMUH-a (Savez muzičkih udruženja Hrvatske), u čijem je upravnom odboru sjedio Žepić, saznajemo o specifičnom problemu glazbenog izdavaštva.²²⁵ Ivo Tijardović iznio je na kongresu problem štampanih djela koji se kao makulatura nalaze po raznim dućanima, a u njih se zamatala i riba, a neke su note pronađene u robnoj kući NAMA gdje su služile za zamatanje. Problem je činio zakonski propis koji je predvidio okvir od tri godine za prodaju izdanja, a Tijardović konstatirao da je takav rok neprimjenjiv za takva izdanja koja se u drugdje u svijetu pohranjuju u skladišta na duži period od pedeset ili čak sto godina. Svoje navode potkrijepio je gotovo anegdotalnim primjerom. Prilikom gostovanja u Zagrebu 1956. dirigent

²²³ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 329/53-54.

²²⁴ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 62/66.

²²⁵ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 56, 245/55-56.

Leopold Stokowski na program je uvrstio *Sunčana polja* Blagoja Berse. Htio je nabaviti primjerke ove partiture kako bi ih ponio sa sobom u Ameriku, no ispostavilo se da ih nema te su se jedvice našla dva primjerka od kojih je jedan bio vlasništvo jednog od orkestralnih glazbenika. Problem je bio u tome što je djelo štampano 1950. godine u Nakladnom zavodu Hrvatske posve nestalo samo šest godina kasnije. Iako se ovaj primjer nije odnosio direktno na Zavod, možemo slobodno pretpostaviti da su neka izdanja HGZ-a doživjela sličnu sudbinu. Tijardović je ukazivao na širinu problema jer je štampanje preduvjet izvođenja djela te je ovaj problem prerastao okvir samog izdavaštva glazbenih djela. Jedan od centralnih problema izdavaštva za HGZ bila je loša prodaja i distribucija izdanja zbog čega se predložila organizacija konferencije SMUH-a, s čijim je nakladno-prodajnim poduzećem HGZ poslovao, kako bi se riješilo to pitanje.²²⁶

Ovisnost HGZ-ovog izdavaštva o financijskoj potpori republičkih institucija najjasnije se vidi na primjeru Jarnovićevog XII. koncerta za violinu u D-duru čije je izdavanje nekoliko puta bilo zaustavljano zbog manjka sredstava.²²⁷ Za poticaj ideje o tiskanju ovog djela vjerojatno je zaslužan incident kada se dio notnog materijala izgubio tijekom posudbe te se pojavila bojazan pri daljnjem posuđivanju originalnih materijala ili materijala koji su postojali u samo jednom primjerku. Naime, Zavod je 1963. godine partituru i dionice koncerta posudio Radio-televiziji Beograd nakon čega su vraćene dionice, ali bez partiture za koju se ustvrdilo da je izgubljena.

HGZ je odlučio Jarnovićev XII. koncert uvrstiti u nakladni plan 1968. godine za što nije imao dostatna financijska sredstva, a od institucija je primio nekoliko odbijenica tokom narednih godina.²²⁸ U spisu poslanom Gradskom fondu za unaprjeđenje kulturnih djelatnosti u

²²⁶ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 64, 178/61-62.

²²⁷ U spisima se spominje nekoliko Jarnovićevih koncerata za violinu, ali nema naznake o kojem se točno koncertu radi osim kad je riječ o XII. koncertu koji je izdan 1971.

²²⁸ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 65, 232/67-68.

kojem je zamolio za subvenciju, HGZ je iznio svoj program djelatnosti za 1970. godinu u kojem je planirano tiskanje Jarnovićevo koncerta. Obrazloženje o izboru tog djela u cijelosti glasi: "Ivan Mane Jarnović /1745-1804/ dubrovački majstor XVIII. stoljeća u svoje vrijeme glasoviti guslač svjetske reputacije ostavio je XVI. koncerata za violinu i orkestar. Do danas ni jedan od navedenih koncerata nije izdan. U želji da se doskoči (*sic*) potrebama naših koncertnih umjetnika HGZ pokreće akciju oko izdavanja najvažnijih Jarnovićevo djela. Kao prvo namjerava izdati XII. violinski koncert, nesumnjivo njegovo najljepše djelo madju (*sic*) violinskim koncertima. Izdavanje(m) ovog koncerta HGZ-e udovoljava višestrukim potrebama u našem muzičkom životu. Ovo je djelo potrebno kao nastavno gradivo na muzičkim akademijama i srednjim glazbenim školama, kao natječajna kompozicija na republičkim i saveznim natječajima mladih muzičkih umjetnika, a naročito kao važno djelo naše stare koncertne literature za na reprezentativnim festivalima u inostranstvu, ljetnim igrama te ostalim značajnim koncertnim priredbama. Za tiskarske i ostale izdavačke troškove potrebno je ND (novih dinara, op. a.) 27.051.- /dvadesetsedam i šezdesetjedan/ (*sic*)²²⁹.

Najiščekivanije HGZ-ovo izdanje, Jarnovićev XII. koncert u D-duru objavljen je tek 1971. godine, a troškove tiskanja financirala je Pliva, tvornica kemijskih i farmaceutskih proizvoda. Izdanje je bilo priređeno za violinu i klavir, a klavirski izvadak izradio je Fran Lhotka.

Primjerke koncerta, više od sto komada, HGZ je darovao profesorima violine i darovitim studentima violine te akademijama i glazbenim školama u čitavoj Jugoslaviji.

Nakon Jarnovićeve skladbe, HGZ-ov nakladni plan zadržao se na "skladbama starih hrvatskih skladatelja" kako je i nazvano izdanje koje je obradio i redigirao Ladislav Šaban tiskano 1975. godine, a Lukačićevi odabrani moteti pripremljeni su za drugo izdanje. Ovu vrijednu zbirku i otkriće Lukačića dugujemo muzikologu Draganu Plamencu koji je promovirao

²²⁹ HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 67, 16/70.

hrvatsku glazbu čak iz New Yorka kamo je odselio prije Drugog svjetskog rata. Plamenac je Lukačićev *Cantate Domino* aranžirao za ženski zbor za natjecanje ženskih zborova u Llangollenu, u Sjevernom Walesu. Tu verziju izdao je Gwynn Publishing Co. u Llangollenu 1952. godine. Na Plamenčevu preporuku, upit o Lukačićevim motetima poslao je antikvarijat Bärenreiter.²³⁰

U dolje priloženom popisu edicija tiskanih između 1953. i 1975. godine vidimo da je u izdavačkom planu postignuta ravnoteža između broja suvremenih djela te djela iz ranijih razdoblja hrvatske glazbe. U popisu izdanja ističe se skladatelj Boris Papandopulo s najvećim broj izdanih djela – njih čak četiri, a slijedi ga rekorder HGZ-ovih izdanja – Fortunat Pintarić s čije su *Kompozicije za klavir* uvjerljivo najpopularnija, odnosno najprodavanija HGZ-ova edicija koja je u obrađenom razdoblju doživjela četvrto, a kasnije i peto izdanje.

Izdanja skladbi iz ranijih razdoblja hrvatske glazbe Šaban je opisao kao otplatu duga kulturoj baštini. Radi se o partiturama I. M. Jarnovića, F. Livadića, V. Lisinskog, F. Pintarića, klavirske skladbe hrvatskih skladatelja Dubrovnika i Krka iz 18. stoljeća. U popisu se ističu *Odabrani moteti* I. Lukačića koje je Dragan Plamenac spasio od zaborava i koji su prvu suvremenu izvedbu doživjeli upravo u dvorani HGZ-a u čijoj su nakladi prvo izdanje objavljeno 1935. godine.²³¹ HGZ je svojim nakladnim planom pokušao odgovoriti na potrebe glazbenog tržišta, obogatiti repertoar hrvatske glazbe kao i promovirati djela suvremenih hrvatskih skladatelja.

Od suvremenih skladatelja, HGZ je izdao djela M. Kelemena, S. Šuleka, B. Papandopula, F. Lhothe, I. Lhotke-Kalinskog, B. Bjelinskog, M. Cipre i N. Devčića. Iz ovog

²³⁰ V. spise HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 52, 143/52 i HGZ, Zbirka arhivske građe, I – spisi Ravnateljstva, kutija 53, 141/53.

²³¹ Sanja Majer-Bobetko, "Izdavačka djelatnost Hrvatskog glazbenog zavoda od 1862. do danas", *Arti musices* 9/1-2 (1978): 135.

popisa razvidno je da se HGZ nije priklanjao nijednoj od tadašnjih suprotstavljenih stilskih struja²³² već je prioritet stavio na promociji hrvatskog glazbenog stvaralaštva.

Kataloge svojih izdanja HGZ je na upit poslao u SAD, knjižnici Humboldtovog sveučilišta u Californiji, knjižnici Cornell sveučilišta u New Yorku, sveučilištu Calgary u Kanadi. Besplatni primjerci izdanja poslani su u Pennsylvaniju na molbu Zlatka Kuglija, direktora Muzičke naklade, u sklopu pregovora sa neimenovanom renomiranom muzičkom tvrtkom o preuzimanju prodaje reprezentativnih izdanja.

Izdanja suvremene glazbe izlagana su na međunarodnoj izložbi muzičkih izdanja i publikacija u sklopu Muzičkog biennala Zagreb, a JAZU je zamolio primjerke domaćih muzičkih i muzikoloških izdanja u okviru II. međunarodnog simpozija Internacionalnog muzikološkog društva (IMS – International Musicological Society) 1974. godine koji se održao u Zagrebu.

Osim notnih izdanja, HGZ je objavio spomen-spise u povodu svojih obljetnica te knjigu muzikologa, glazbenog kritičara i publicista dr. Pavla Markovca: *Izabrani članci i eseji* u redakciji Andrije Tomašeka, objavljenu 1957. godine u nakladi od 1.000 primjeraka.

Popis HGZ-ovih edicija objavljenih od 1952. do 1976.:²³³

- 1953 Milko Kelemen, *Tema s varijacijama*;
- 1954 Fortunat Pintarić, *Kompozicije za klavir* (S. Stančić) II izd.;
- 1956 Ivan Mane Jarnović, *Dueti za dvije violine* (L. Miranov), II izd.;
- Fran Lhotka, *Dvije hrvatske rapsodije – Žetalačka*, II izd.;

²³² Više o tome vidi u: Nikša Gligo, "Suvremena hrvatska glazba (Pokušaj estetičkog određenja)", u: *Hrvatska glazba u XX. stoljeću*, ur. Jelena Hekman (Zagreb: Matica hrvatska, 2007): 16-20.

²³³ Popis za referentne godine preuzet iz: Šaban, *150 godina HGZ-a*, 221-223.

- Vatroslav Lisinski, *Zborovi* (s tiskanim dionicama);
- Nicolo Paganini – Stjepan Šulek, *XXIV Capriccia*;
- 1961 Bruno Bjelinski, *Proljetne igre*;
- Fran Lhotka, *Dvije hrvatske rapsodije - Slijepačka*, II izd.;
- Ivo Lhotka-Kalinski, *Tri pjesme Mate Balote*;
- Boris Papandopulo, *Contradanza*;
- Boris Papandopulo, *Osam studija za klavir*;
- Boris Papandopulo, *Scherzo fantastico*;
- Stjepan Šulek, *I. koncert za klavir i orkestar*;
- 1962 Milo Cipra, *Sonatina*;
- 1964 Ferdo Livadić, *Dva scherza* (S. Stančić), II izd.;
- Fortunat Pintarić, *Kompozicije za klavir* (S. Stančić), III izd.;
- 1965 Natko Devčić, *Koraci – pet pokreta za klavir*;
- Boris Papandopulo, *Sonatina*;
- 1971 Ivan Mane Jarnović, *XII. koncert za violinu* (klavirski izvadak F. Lhotka);
- 1973 Fortunat Pintarić, *Kompozicije za klavir* (S. Stančić) IV izd.;
- 1975 Ivan Lukačić, *Odabrani moteti* (Dragan Plamenac) II izd.;
- Ferdo Livadić, *Notturmo* (Jurica Murai);
- Skladbe starih hrvatskih skladatelja 18. stoljeća iz Dubrovnika i Krka* (Ladislav Šaban).

8. Zaključak

Željeni cilj ovog rada bio je istražiti i osvijetliti djelovanje Hrvatskog glazbenog zavoda na temelju spisa Ravnateljstva HGZ-a, kada je na njegovom čelu bio predsjednik dr. Milan Žepić. Zbog ogromne količine obrađene građe koja se u više od šest tisuća spisa proteže u vremenskom periodu od gotovo četvrtine stoljeća bilo je potrebno izvršiti selekciju materijala te se usmjeriti na one teme koje čine fokalne točke zadanog razdoblja. U ovom su radu kao tematske cjeline izvučene tri najznačajnije djelatnosti HGZ-a, dok su ostali aspekti djelatnosti kao i povezanosti Zavoda s drugim glazbenim ustanovama i udruženjima samo dodirnuti. No, cjelovita slika djelovanja HGZ-a može se sastaviti tek onda kad se različite djelatnosti zasebno artikuliraju te se njihov tok prikaže kao samostalan. Na taj način se obrađene tematske cjeline kao mozaične kockice slažu u kompleksnu cjelinu koju tvori djelatnost HGZ-a na kulturnoj sceni Zagreba.

U svrhu što plastičnijeg prikaza i njihove preglednosti, u ovom radu su izvučene pojedine djelatnosti koje možemo smatrati središnjim djelatnostima tog perioda. To su koncertna i izdavačka djelatnost te djelatnost knjižnice i zbirke arhivske građe HGZ-a. Navedene su djelatnosti pojedinačno prezentirane kako bi se što jasnije prikazao njihov tijek aktivnosti. Ipak, važno je imati na umu da su ove djelatnosti isprepletene, kako kronološki tako i u svojoj logičkoj povezanosti jedne s drugom pa ih treba promatrati kao integralni dio jedne cjelovite djelatnosti koju je HGZ provodio zahvaljujući vodstvu dr. Milana Žepića, zalaganjem Ladislava Šabana kao i zalaganjem ostalih članova Ravnateljstva .

HGZ-ova djelatnost, usprkos svojoj neprekinutosti od osnutka 1827. godine, imala je oscilacije u aktivnosti. Nakon teškog poratnog razdoblja, Žepiću je uspjelo potaknuti djelatnosti Zavoda, a najviše koncertnu djelatnost koja je i povijesno gledano uvijek bila žila kucavica te amaterske kuće. Kao njegovu najveću zaslugu možemo navesti oživljavanje Društvenog

orkestra, što je rezultiralo obnovom Društva u smislu njegova članstva kao i djelatnosti Zavoda na glazbenoj sceni. Koncertna djelatnost istakla se kao najuspješnija djelatnost Zavoda u navedenom razdoblju, no ipak nije bila bez poteškoća. HGZ se morao istovremeno suočavati s vlastitim financijskim izazovima kao i s konkurencijom, odnosno novim zamahom zagrebačkog koncertnog života u drugoj polovici dvadesetog stoljeća. Taj zamah očitovao se u izgradnji novih koncertnih prostora te u širenju djelovanja profesionalnih muzičkih udruženja i ustanova što je oduzimalo dio djelatnosti i zarade s kojima je do tada HGZ računao. Statistički podaci navedeni u radu možda najjasnije pokazuju kako se Zavod nosio s novonastalom situacijom ostvarujući polagan ali siguran napredak u broju organiziranih Društvenih koncerata, a indikativan je i porast broja publike.

Dvorana HGZ-a bila je vrlo cijenjena zbog svojih akustičkih kvaliteta i velik broj organizatora iznajmljivao je dvoranu u svrhu održavanja koncerata. Osim za potrebe koncerata, dvorana se unajmljivala i za potrebe poput proslava, plesova, skupština, snimanja filmova i slično.

Dio uspjeha HGZ-ove koncertne djelatnosti možemo pripisati povijesnoj usmjerenost Zavoda ka poticanju hrvatskih skladatelja i izvođača kao i posebnu brigu o mladim glazbenicima. Ovo profiliranje na promociju hrvatske glazbe najbolje se očituje u izdavačkoj djelatnosti. Za razliku od koncertne djelatnosti, izdavaštvo nije imalo tako snažnu razvojnu putanju. Ovisilo je često teškom financijskom stanju HGZ-a, pa je Zavod bio prisiljen financirati ovu djelatnost subvencijama državnih ustanova. Ovisnost o dotacijama kao i o zahtjevima tadašnjeg tržišta utjecali su na odabir i opseg nakladnog plana stoga su u razdoblju od 1953. do 1976. izdane 23 edicije od kojih je čak osam bilo ponovljenih izdanja. Iz ukupnog broja izdanih djela, 12 je izdanja tada suvremenih skladatelja, a 11 izdanja prijašnjih razdoblja. Ova ravnoteža sugerira da se HGZ podjednako brinuo za hrvatsku glazbenu prošlost kao i za suvremenu hrvatsku glazbu i njenu produkciju.

Brigu o hrvatskoj glazbenoj prošlosti od samih početaka HGZ-a vodila je glazbena knjižnica Zavoda, a zbirka arhivske građe osnovana je 1973. godine. U knjižnici i arhivu HGZ-a čuvaju se muzikalije, dokumentacija vezana uz glazbenu povijest Zagreba i samog Zavoda, ostavštine značajnih hrvatskih glazbenika, a značajna je i depozitna zbirka don Nikole Udina-Algarottija. Analizom spisa obrađenog razdoblja pokazalo se kako je HGZ-ova knjižnica zauzimala iznimno važno mjesto među glazbenim knjižnicama u tadašnjoj Jugoslaviji te da je posuđivala muzikalije raznim glazbenim udruženjima i ustanovama diljem zemlje. U radu su donešene informacije i o ostavštinama koje su u to vrijeme zaprimljene u arhiv kao i informacije o osnivanju zbirke arhivske građe te njenom sređivanju pod vodstvom L. Šabana.

Ovaj rad predstavlja prilog istraživanju šire zagrebačke kulturne slike u drugoj polovici 20. stoljeća. Ujedno pruža dubinski i iscrpni pregled djelovanja, koji bi valjalo staviti u kontekst ostalih arhivskih i dokumentacijskih cjelina Zavoda, ali i društveno-političkih zbivanja. Kao važan doprinos potrebno je istaknuti da se u ovom radu donose izvori koji nedostaju u Šabanovoj monografiji o HGZ-u koja je pisana bez izvora i bilješki u svrhu pristupačnosti širem čitateljstvu. Ovaj rad nastavlja se na Šabanov *Vodič spisa* koji popisuje spise Ravnateljstva i staje upravo na 1952. godini.

Sljedeći koraci zasigurno bi bili slični radovi koji bi obradili zapise sjednica Ravnateljstva kako bi se dobila jasnija slika djelovanja i kulturnih strategija Ravnateljstva, a zanimljivu temu predstavljali bi i koncertni programi pohranjeni u zbirci arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda.

9. Prilozi

9.1. Popis kratica korištenih u tekstu i popisu spisa

ANK Akademski nogometni klub

ASD Akademsko sportsko društvo

ČSR Čehoslovačka republika

DHS Društvo hrvatskih skladatelja (naziv 1970.-1979.; Društvo skladatelja Hrvatske 1979.-1991.; HDS 1991.-danas) Vidi: UKH

HNK Hrvatsko narodno kazalište

IKP Izdavačko-knjižarsko poduzeće

JAT Jugoslavenski aerotransport

JAZU Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti

KPD Kulturno-prosvjetno društvo

KPH Komunistička partija Hrvatske

KPJ Komunistička partija Jugoslavije

KUD Kulturno-umjetničko društvo

KUDŽ Kulturno-umjetničko društvo željezničara

LJRS Ljudska republika Slovenija

MA Muzička akademija (u Zagrebu)

MBZ Muzički biennale Zagreb

MGG Die Musik in Geschichte und Gegenwart

NOGZ Narodni odbor grada Zagreba

NOH Narodna omladina Hrvatske

NOKZ Narodni odbor kotara Zagreb

NOO Narodni odbor općine

NRH Narodna Republika Hrvatska

NRS Narodna Republika Srbija

NSB Nacionalna i sveučilišna biblioteka

OKUD Omladinsko kulturno-umjetničko društvo

Ozoha Oglasni zavod Hrvatske (agencija)

RISM Répertoire International des Sources Musicales

RKUD Radničko kulturno-umjetničko društvo

RTZ Radio-televizija Zagreb
SD Studentsko društvo
SDK Služba društvenog knjigovodstva
SGZ Skupština grada Zagreba
SKH Savez komunista Hrvatske
SKZ Skupština kotara Zagreb
SKUD Studentsko kulturno umjetničko društvo
SRH Socijalistička Republika Hrvatska
SMUH Savez muzičkih udruženja Hrvatske
SMUJ Savez muzičkih umjetnika Jugoslavije
SSiJ Savez sindikata Jugoslavije
SSJ Savez studenata Jugoslavije
SSH Savez sindikata Hrvatske
SSRN Socijalistički savez radnog naroda
UKH Udruženje kompozitora Hrvatske (1945.-1970.; DHS: 1970.-1979.; DSH: 1979.-1991.;
HDS. 1991.-danas) Vidi: DHS.
UMUH Udruženje muzičkih umjetnika Hrvatske (naziv od 1951. od 1991., danas: HDGU:
Hrvatsko društvo glazbenih umjetnika)
UO Upravni odbor
URMUH Udruženje reproduktivnih muzičkih umjetnika Hrvatske (naziv od 1945.
promijenjen u UMUH 1951.; od 1991. do danas: HDGU - Hrvatsko društvo glazbenih
umjetnika)
ZAMP Zavod za zaštitu autorskih malih prava
ZKUD Zanatlijsko kulturno-umjetničko društvo

b.b. bez broja

p.f. 71/72: plavi fascikl, kutija 68, spisi Ravnateljstva 1972-73.

9.2. Urudžbeni zapisnik i arhivske kutije

9.3. Primjer (čitkog) rukopisa urudžbenog zapisnika

Redni broj	Datum	Ime i prezime	PROJEKT		BILJEŠKA		Redni broj	Datum	Ime i prezime
			Ime projekta	Opis projekta	Ime projekta	Opis projekta			
1	1961	J. uradnik	1/2000	1/2000	1/2000	1/2000	1	1961	J. uradnik
2	1962	J. uradnik	1/2000	1/2000	1/2000	1/2000	2	1962	J. uradnik
3	1963	J. uradnik	1/2000	1/2000	1/2000	1/2000	3	1963	J. uradnik
4	1964	H. uradnik	1/2000	1/2000	1/2000	1/2000	4	1964	H. uradnik
5	1965	H. uradnik	1/2000	1/2000	1/2000	1/2000	5	1965	H. uradnik
6	1966	H. uradnik	1/2000	1/2000	1/2000	1/2000	6	1966	H. uradnik
7	1967	J. uradnik	1/2000	1/2000	1/2000	1/2000	7	1967	J. uradnik
8	1968	J. uradnik	1/2000	1/2000	1/2000	1/2000	8	1968	J. uradnik
9	1969	H. uradnik	1/2000	1/2000	1/2000	1/2000	9	1969	H. uradnik
10	1970	H. uradnik	1/2000	1/2000	1/2000	1/2000	10	1970	H. uradnik

9.6. Zahvala Mila Cipre na organizaciji autorskog koncerta

Z a g r e b, 4. travnja 1957.

U p r a v n o m o d b o r u H r v a t s k o g
G l a z b e n o g Z a v o d a

Z A G R E B

Zahvaljujem se Odboru na pažnji, koju mi ukazuje priredbom večeri mojih kompozicija. Raduje me i ponosan sam, što je inicijativa potekla upravo iz društva, koje je, i u svojim edicijama, kao i u brojnim koncertima - u prošlosti i sada - poticalo, pomagalo i zalagalo se za domaća pregnuća na muzičkom stvaralaštvu.

U ovom času ugodna mi je dužnost podsjetiti, da su sve četiri moja gudačka kvarteta doživjela svoja prva izvođenja u okvirima Muzičkih Večeri H G Z -a, kao i to, da su moje Varijacije štampane među Vašim elegantnim i reprezentativnim izdanjima.

U želji, da u ostvarivanju Vaših plemenitih ciljeva nađjete i na punu podršku i pun odaziv naše kulturne javnosti, čekam priliku da Vam se odužim, pa makar i kakvim predavanjem u okvirima nekog Vašeg budućeg Lektorija i u granicama mojih mogućnosti.

S osobitim štovanjem

odani

Milo Cipre

9.7. Popis članova HGZ-a primljenih u periodu 1952.-1976. s podacima o zanimanju iz pristupnica

Godina	Ime	Zanimanje
1952	Antić, Branko	student Muzičke akademije
	Bašić, Zvezdana	nastavnik
	Bjelinski, Bruno, dr.	docent
	Bogdanov, Vera	profesor
	Breitenfeld, Josip, dr.	liječnik primarijus
	Cossetto, Emil	dirigent i kompozitor
	Feller, Marijan	docent
	Forenbacher, Gustav, dr.	liječnik
	Gojković, Gordana	koncertna pjevačica
	Jurak, Herman, dr.	reumatolog
	Jurak, Elza	kućanica
	Juriša, Franjo	elektroinstalaterski obrtnik
	Kallay, Juraj, dr.	liječnik
	Kašnar, Stjepan, dr.	liječnik
	Klobučar, Anđelko	student Muzičke akademije
	Lhotka-Kalinski, Ivo	docent Muzičke akademije
	Lukić, Darko	asistent Muzičke akademije
	Mikloši, Dragutin	činovnik
	Piliš, Heda	muzički urednik Radio Zagreba
	Simić-Bulat, Anka	prof. biblio. Arh. muzeja
	Špoljarić, Vlado	student Muzičke akademije
	Vandekar, Božidar	ing. građevine
	Vasić, Božidar	urar
	Zemljak, Josip	advokat
	Žepić, Eugenija	udova gimn. ravnatelja

Godina	Ime	Zanimanje
	Županović, Lovro	student Muzičke akademije
1953	Adamić, Tomislav	profesor
	Gavazzi, Darko	kand. med.
	Horvat, Branimir	dipl. fil. fak.
	Jukić, Miljenko	nastavnik srednje muzičke šk.
	Kiš, Vojko	direktor Koncertne poslovnice Hrvatske
	Kovačević, Krešimir	prof.
	Kranjčević, Stanka	student
	Magdalenić Miroslav	prof. državne muzičke škole
	Marković, Zvonimir	član HNK-a u Zagrebu
	Martić, Marija	muzičar, član Radio zbora
	Matovinović, Natalija	asistent Muzičke akademije
	Murai, Jurica	asistent Muzičke akademije u Zagrebu
1954	Borković, Risa	kućanica
	Brčić, Mijo, ing.	službenik
	Brčić, Slava, dr.	farmaceut
	Eichhorn, Marcel	penzioner
	Fröbe, Ida, ing.	kemičar
	Fröbe, Toni, ing.	ind. inženjer
	Geiger-Eichhorn, Antonija	prof. muz. ak.
	Glesinger, Lavoslav, dr.	liječnik
	Gotovac, Jakov	kompozitor
	Hauptfeld, Davorin	dirigent
	Hefler, Tatjana, mr.	farmaceuta
	Jakovčić, Viktor, mr. ph.	ljekarnik u m.
	Jakovčić, Smiljka	liječnik
	Janković, Slavko	profesor
	Kalogjera, Stjepan	cand. med.

Godina	Ime	Zanimanje
	Kirhmajer, Zdenko, ing.	asistent Tehničkog fakulteta
	Kirhmajer, Severina	domaćica
	Kon, Levin	magister
	Kon, Mercedes	kućanica
	Krstić-Arko, Ksenija	magistra farmacije
	Lhotka, Nenad	solist baleta HNK-koreograf
	Lolić, Smiljka	profesor
	Lutz, Josip, dr.	liječnik
	Malančec, Ela	- (nečitko)
	Maričević, Bartol, dr.	liječnik
	Marjanović-Krajovan, Vjera, dr.	sveuč. prof
	Radelić, Dragica	umirovljenik
	Reich, Truda	profesor
	Ruklić, Zora	učiteljica u mirovini
	Schneider, Franjo	graditelj umjetničkih violina
	Šeper, Mirko, dr.	redaktor Leksikografskoga zavoda FNRJ
	Švarc, Milivoj, dr.	liječnik
	Tkalčec, Marijan, dr.	sveučilišni profesor
	Vlatković, Ratko, dr.	stud. med.
	Vlatković, Marija	kućanica
	Zenić, Marija	kućanica
	Živković, Božena	student
	Župan, Dragan, dr.	ljekarnik
1955	Antonić, Drago	činovnik
	Antonić, Ela	kućanica
	Berkeš, Marijana	kućanica
	Bezjak, Vladimir, dr.	sveučilišni asistent
	Biondić, Marko	službenik

Godina	Ime	Zanimanje
	Biondić, Neda	učiteljica gimnastike
	Brknjač, Marta	profesor
	Dean, Ante, dr.	sudac
	Deduš, Gabrijela	domaćica
	Deduš, Vladimir	profesor u penziji
	Devidé, Zvonimir, dr.	sveučilišni asistent
	Dravinac, Stjepan	bank. službenik
	Gjurović, Joso	cand. med.
	Glavašević, Robert	- (nema podataka)
	Gotthardi, Renata	kustos
	Ibler, Drago	profesor Akademije lik. umjet.
	Klobučar, Anđelko	muzičar
	Košćec-Mali, Pavla dr.	drž. službenik
	Košćević, Blaža	- (nema podataka)
	Kučan-Martin, Sofija	knjigovođa u mirovini
	Kuntarić, Antun	aps. prir-mat.fak.
	Kurka, Ladislav	obrtnik
	Laboš, Tea	profesor
	Lauš, Slavica	drž. namještenik
	Mahić, Iva	kućanica
	Mahić, Kasim	službenik
	Mali, Marijan	službenik
	Manasteriotti, Višnja	profesor
	Maričević, Bartol, dr.	liječnik
	Maričević, Ivka	kućanica
	Matišić, Mira	činovnik
	Meniga, Josip	kap. fregate u penziji
	Meniga, Zora	- (nema podataka)
	Miholić, Margit	- (nema podataka)

Godina	Ime	Zanimanje
	Mondecar, Slavoljub	načelnik drž. željeznica u m.
	Podhorska, Siksta	profesor
	Popović, Mira	obrtnik
	Posinovec, Jasminka, dr.	liječnik
	Posinovec, Vladimir, dr.	pravnik
	Preloš njak, Viktor	nastavnik
	Smokvina, Ljubo	službenik
	Smokvina, Tea	činovnik konzulata
	Šarić, Ljiljana, dr.	pravnik
	Špoljarić, Vlado	prof.
	Toplak, Marija	penzioner
	Vihnal, Božena, ing.	namještenik
1956	Bernardić, Rudolf	profesor
	Dean, Ante, dr.	sudac
	Dean, Mira	kućanica
	Fischer, Zdenka	domaćica
	Gospodnetić, Ante, dr.	državni službenik
	Heffer, Nevena	muzičar
	Išler-Dörk, Vilma	Išler-Dörk, Vilma
	Jagušt, Mladen	dirigent HNK
	Klein, Viktor	direktor "Intermerkur" Zgb
	Kren, Mila	- (nema podataka)
	Kuljevan, Milica	činovnik
	Kuntarić, Marija	muzičar
	Lučić, Božena	činovnik
	Lučić, Franjo, ing.	- (nema podataka)
	Martinčić, Dubravka	nastavnik violine
	Mirković, Karla Dragica	penzioner

Godina	Ime	Zanimanje
	Mondekar, Margareta	kućanica
	Sinković, Jarmila	supruga sveučil. profesora
	Zutković, Vladislav	penzioner
1957	Bilinski, Stanko	sveučilišni profesor
	Bilinski, Zlata	prof. u penziji
	Blanuša, Danilo	sveuč. prof.
	Blanuša, Sofija	kućanica
	Crlenjak, Milan	sveuč. docent
	Čeović, Vlasta	domaćica
	Deči, Josip	umirovljenik
	Filjak, Ranko	profesor
	Gospodnetić, Ana	liječnica
	Hradil, Marija	penzionerka, član orkestra HGZ-a
	Klarić, Marica	udova sudije, penzioner
	Kornhauser, Andrija	ing. kemije, član orkestra HGZ-a
	Kos, Koraljka	akademski muzičar
	Kurka, Ladislav	brijačko frizerski obrtnik, član orkestra HGZ-a
	Lhotka, Saša	šef muzičkog odsjeka "Dubrava" filma
	Magdalenić, Miroslav	prof. državne muzičke šk.
	Makedonski, Kiril	kompozitor
	Mondekar, Darko	dirigent opere HNK Zagreb
	Naima, Balić	članica Muzičke omladine
	Njirić, Nikša	profesor
	Očić, Mira	kućanica
	Radić, Stjepan	pijanist
	Ščedrov, Vladimir	dirigent
	Vrignanin, Tatjana	profesor
	Vukovojac, Radovan	student, predsjednik Muzičke omladine

Godina	Ime	Zanimanje
1958	Dražić, Frano	tajnik Vrhovnog suda NRH, član orkestra HGZ-a
	Kaštelanac, Juraj	viši referent- tajnik Muzičke akademije
	Katalinić, Dora, ing.	profesor (I. srednja ekonomska škola)
	Kavurić, Carmen	domaćica
	Nagy, Josip, dr.	sveuč prof. u mirovini
	Torbarina, Josip, dr.	sveuč. prof.
	Žganec, Vinko, dr.	muzikolog, naučni suradnik
1959	Bašić, Duje	činovnik
	Dvornik, Bosiljka	domaćica
	Dvornik, Hlebert	financ. službenik
	Dvornik, Josip	student tehnike
	Husedjinović, Maja	asistent
	Ivšić, Ivan	profesor u mirovini
	Ivšić, Jelka	profesor u mirovini
	Kolar, Vilko	ravnatelj stručne škole
	Mojmir, Radimir	apotekar u mirovini
	Perez, Zdenka	činovnica
	Servis, Ante, dr.	devizni inspektor
	Šterk, Ana	penzionerka
	Tkalčec, Marija	službenik
1960	Duka, Josip	penzioner
	Hahn, Branka	kućanica
	Hahn, Viktor, dr. ing.	profesor tehnološkog fakulteta
	Ivšić, Vinka	- (nema podataka)
	Paulušić, Branka	- (nema podataka)
	Roković, Joke	- (nema podataka)
	Rukerina, Slava	- (nema podataka)
	Samardžija, Ela	kućanica

Godina	Ime	Zanimanje
	Samardžija, Pero, dr.	liječnik
1961	Domin, Milica	penzioner
	Domin, Stanka	profesor
	Domin, Teodor	savjetnik u mirovini
	Donadini, Franko	službenik
	Dujmović, Blanka	službenik
	Dujmović, Zlatko	pravnik
	Galović, Alma	domaćica
	Galović, Mira	službenik
	Godler, Ljubica	profesor
	Gorup, Jasna	studentica
	Henneberg, Ivan, dr.	direktor Zavoda za zaštitu autrskih malih prava, poslovnicu za NRH
	Hessiner, Margita, dr.	liječnik
	Horvat, Marijan, dr.	sveuč. prof.
	Ivačić, Noemi	udova suca
	Ivančić, Leopold	mašinski inženjer
	Janušić, Eugen	penzioner
	Kirigin, Sonja	profesor
	Kreuh, Nada	profesor
	Krivić, Franjo	tajnik Vrhovnog suda NRH
	Kunst, Vladimir	pravnik
	Maltarić, Borivoj	apotekar-kemičar
	Miletić, Miroslav	profesor
	Olenković, Fedor, dr.	sudac Vrhovnog suda NRH
	Strecha, Robert	bank. Činovnik
	Šrenk, Branko	muzičar
	Vitalini-Janjanin Branka	profesor
	Zgorelec, Ivo	profesor

Godina	Ime	Zanimanje
	Žmegač, Dragan	farmaceut
	Žmegač, Mira	farmaceut
1962	Buterin, Đim	mag. pharm
	Chylak, Vladimir, dr.	liječnik
	Čelar, Antun	nastavnik
	Draganić, Marija	profesor
	Gjadrov, Igor	dirigent
	Gjurović, Josip, dr.	liječnik
	Gomboš, Stjepan	ing. arh
	Gorišek, Narcisa	ing. arh
	Hahl, Miroslava	ing. arh
	Kanjoni-Kovačević, Zlata	profesorica
	Kichl, Janko	student
	Kichl, Marijan	student
	Krolo, Teodora	ing. arh
	Lang, Mara	- (nečitko)
	Manzoni, Jelka	drž. službenik
	Marković, Jagoda	domaćica
	Miljević, Adolf	ing. kemije
	Nagy, Josip, dr.	sveuč. prof.
	Neumann, Olga	supruga ing. arh
	Neumann, Zlatko	arh. projektant
	Novak, Slavko	arhitekt
	Padjen, Antun	student medicine
	Pevalek, Beata	sveuč. prof.
	Sepčić, Branko	profesor
	Šalabalić, Ljerka	ing. arh
	Telesko-Droždjek, Erna	ing. arh
	Tomašek, Andrija	profesor

Godina	Ime	Zanimanje
	Tušek, Božidar	arhitekt
	Vesović, Ana	kućanica
	Vlah, Darinka	koncert. pjevačica
	Zrinperman, Saša	inženjer
1963	Ambrožić, Arlette	akad. muz.
	Bogat, Mira, ing.	službenik austr. gen. konzulata
	Capek, Dragutin	računovođa
	Capek, Zlata	domaćica
	Čupović, Aleksandar	advokat
	Demarin, Mato	profesor
	Dorčić, Nevenka	- (nečitko)
	Draganić, Đurđica	penzioner
	Dukat, Zora	kućanica
	Eškičević, Ljubica	ing. penzioner
	Ferenčić, Ante	rud. ing
	Flies, Katarina	kućanica
	Griff, Marta Pospšil	pjevačica
	Hakl, Ančica	penzioner
	Hengl, Olga	kućanica
	Janoušek, Borivoj	službenik- član orkestra HGZ-a
	Klepić, Anica	službenik
	Klima, Josip	violinist
	Kristan, Nela	nastavnica u penziji
	Krizmanić, Jelka	penzioner
	Križaj, Paula	penzioner
	Lovašen, Mila	pravnica
	Marković, Vlasta, dr.	liječnik
	Markulin, Mirko	profesor
	Prosenik, Vida	student

Godina	Ime	Zanimanje
	Ribar, Rudolf	službenik
	Šarac, Stjepan	student medicine
	Šulentić, Zinka	mag. ph.
	Šulentić, Zlatko	akad. slikar
	Šurina-Zelić, Greta	bibliotekar Muzičke akademije
	Švarc, Iva	profesor
	Vančik, Vjera	službenik
	Versiće, Željko	profesor
	Wantur, Adolf, ing.	penzioner
	Wrischer, Mercedes, dr.	asistent instituta
1964	Ariani, Nikša	liječnik
	Cavallin, Giovanni	profesor
	Gojković, Gorana	profesor
	Guštak, Eugen, ing.	službenik- inženjer kemije
	Guštak, Ivana, ing.	sveuč. stručni suradnik
	Hoić, Milan, dr.	savj. u penziji
	Julius, Helena	viša medicinska sestra
	Katičić, Ivana	kućanica
	Katičić, Joanna	kućanica
	Katičić, Natko, dr.	sveuč. prof
	Lukić, Margareta	profesor klavira
	Marinović-Uzelac, Ante	arhitekt
	Raukar, Mladen	profesor
	Raukar, Stela	profesor
	Reščan, Hella	penzioner
	Sakač, Mira	profesor
	Sakač, Zlatko	student
	Segedi- Sestrić, Štefica	umirovljenik
	Sertić, Iva, ing.	ing. agronomije

Godina	Ime	Zanimanje
	Staničić, Stanislav	kustos
	Šilović, Vjera	službenik
	Tijanić, Edin	penzioner
	Zimpermann, Eugenija	penzioner
1965	Anhalcer, Bruno	advokat u mirovini
	Begović, Štefica	službenik
	Berberović, Osman	akad. slikar
	Biljanović, Branko	urar
	Chylak, Emilija	domaćica
	Domačinović, Vlasta	stručni suradnik centra za EAJ
	Dubaker, Štefanija	nastavnica klavira u penziji
	Faist, Vlasta	- (nema podataka)
	Foretić, Vinko	liječnik
	Friedrich, Drago, ing.	bankovni činovnik
	Friedrich, Marija	supruga bank. činovnika
	Gomboš, Suzana	kućanica
	Grakalić, Jurica	student
	Kallai, Laszlo	sveuč. prof
	Kallai, Ljerka	kućanica
	Kamenarović, Irena	prof. muzike
	Klemenčić, Romilda	kućanica
	Krpan, Vladimir	pijanist
	Ladika, Carmen	student
	Leskovac, Marijan, ing.	viši tehnički savjetnik
	Leskovac, Olga	kućanica
	Lhotka, Bojan	student
	Palavršić, Radoslav	penzioner
	Podić, Baldo	student
	Požgaj, Mladen	student

Godina	Ime	Zanimanje
	Repak, Zdenka	službenik
	Salaj, Boris, dr.	liječnik
	Somel, Branko	ing. elek.
	Stojanović, Josip	muzičar
	Šafran Berberović, Marika	akad. slikar
	Šitin, Tonći	student
	Škunca, Josip	akad. muzičar
	Urli, Ivo	student
	Valles, Neva	službenik
	Veselić, Krešimir, ing.	sveuč. ass.
	Vitković, Marija	prof. u mirovini
	Wagner, Krunoslava	student
	Žderić, Nedjeljko	student Muzičke akademije
1966	Ajanović, Ivona	akademski muzičar
	Brezovec, Blanka	student
	Cekuš, Mira	prof. muzike u penziji
	Fišer, Lujza	službenik
	Georgijević-Špiler, Nevenka	stud. phil.
	Georgijević-Špiler, Pavle	savjetnik Narodne banke u penziji
	Georgijević-Špiler, Slobodan, ing.	arhitekt
	Glesinger, Vera	stalni sudski tumač
	Grin, Dalia	prevodioc
	Grin, Elza	sudski tumač i knj. prevodioc
	Grozaj, Vera	operna pjevačica
	Klaić, Zora	službenik
	Klepić, Božidar	student
	Kovač, Nada	student
	Lešić, Mirko	pravni savjetnik

Godina	Ime	Zanimanje
	Malinar, Anđelko	redaktor Jugosl. leksikografskog zavoda
	Mezdjić, Valerija	stručni suradnik MA, Zg
	Mirnik, Ivan	student
	Nagy, Milan	docent Muzičke akademije
	Nemec, Melanka	- (nečitko)
	Pataki, Štefanija	penzioner
	Petrač, Dubravko	student medicine
	Petrović, Kristijan	muzičar
	Pilić, Mara	muzički urednik
	Prister, Bruno	prof. muzike
	Sasson, Jozefina	kućanica
	Sasson, Mario, dr.	tajnik Višeg privrednog suda
	Stilinović, Jelena	profesor
	Szabo-Kerak, Janja, dr.	liječnik
	Szabo, Stanislav, dr.	liječnik
	Švarc, Elza;	kućanica
	Švarc, M.	- (nema podataka)
1967	Androić, Velimir	student
	Bilinić, Jasna	profesor
	Blažić, Ivo	zubar
	Bošnjaković, Branko	prof.
	Bošnjaković, Edita	ing. arh.
	Budimirović, Ana	liječnik
	Došen, Karlo	službenik
	Došen, Melita	kućanica
	Horvat, Dominik	student
	Horvat, Lida	tajnik Višeg privrednog suda
	Hribar, Olga	službenik

Godina	Ime	Zanimanje
	Jagić, Ivka	penz. učiteljica
	Jakić, Blanka	sveuč. docent
	Jakić, Tomislav	bibliotekar
	Jernej, Josip	sveuč. prof
	Jernej, Ljerka	prof.
	Katalinić, Dora	profesor
	Knežević, Binka	domaćica
	Kolacio, Ljiljana	- (nema podataka)
	Kolacio, Zdenko, ing. arh.	direktor urbanističkog zavoda g. Zg
	Kolman-Rukavina, Maja	penzioner
	Kon, Anita	profesor
	Korejzl-Kukuljević, Milena	kućanica
	Kovačević, Krešimir, dr.	profesor Muzičke akademije
	Krizmanić, Anka	akad. slikar
	Lahman-Kuzmić, Nada	profesor
	Lahman, Otokar	profesor
	Lovrenčić, Alfons	strojarski konstruktor
	Markovina, Ivo	penzioner
	Markulin, Dragica	penz. učiteljica
	Mildner, Ivka, ing.	- (nema podataka)
	Mildner, Magda	- (nema podataka)
	Mildner, Pavao	sveuč. prof
	Mlač, Krešimir, dr.	dipl. pravnik. pravnik
	Peić-Jagić Višnja	profesor
	Pettan, Hubert, dr.	prof. muz. šk. V. Lisinski
	Režak, Ivo	akad. slikar, prof. ALU
	Režak, Marija	kućanica
	Selem, Petar	profesor
	Šercar, Marija	prof. u penziji

Godina	Ime	Zanimanje
	Šnajder, Frida	kućanica
	Šprung, Fedor	inženjer u Institutu za elektroprivredu
	Šprung, Zvezdana	asistent Visoke tehničke škole
	Toljan, Olga, dr.	dipl. pravnik
	Topolčić, Vlasta	profesor
	Tučkorić, Ana	kućanica
	Tučkorić, Branko	arhitekt
	Tučkorić, Dubravko	student
	Vesović, Gordana	student ek.
	Vinek, Mirjana	profesor
	Vitaliani, Robert	konstruktor
	Vrančić, Zlata	knjižničar Sveučilišne knjižnice
	Weiland, Ivan	docent Muz. ak.
1968	Bohanec, Mirjana	akademski muzičar
	Detoni, Alka	profesor
	Dobronić-Mazzoni, Rajka	- (nema podataka)
	Franulović, Ružica	student muzike
	Grčarić Malindo, Emil	- (nema podataka)
	Javornik, Aleksandar	službenik
	Jurak, Silva	- (nema podataka)
	Knežević, Milivoj	- (nema podataka)
	Kovačević, Darko	student
	Kučić, Dinko	student
	Lapaine, Marta	- (nema podataka)
	Lapaine, Nikola	- (nema podataka)
	Lohar, Renata, dr.	liječnik
	Pasba, Leo	- (nema podataka)
	Petrošanec, Valentin	penzioner
	Požgaj, Neven	student

Godina	Ime	Zanimanje
	Pranislav, Zdenka	- (nema podataka)
	Stojanović, Ljudmila	student
	Stranić, Ela	- (nema podataka)
	Tecilazić, Franci	profesor
	Žerdak, Klara	- (nema podataka)
1969	Čačinović, Stanko	- (nema podataka)
	Detiček, Prerad	- (nema podataka)
	Golubović, -	- (nema podataka)
	Katušić, Edita	- (nema podataka)
	Kuftinec, Lela	- (nema podataka)
	Kuftinec, Matija	- (nema podataka)
	Mohorovičić, Andre	sveuč. profesor, akademik
	Mohorovičić, Vjera- Nera	dipl. pravnik
	Raukar, Nora	- (nema podataka)
	Raukar, Štefanija	- (nema podataka)
	Raukar, Štefica	- (nema podataka)
	Raukar, Zdenko, dr.	- (nema podataka)
	Razić, Margita	- (nema podataka)
	Rukavina, Zlatko, dr.	liječnik u mirovini
	Smrački, Ivo	- (nema podataka)
	Smrački, Željka	- (nema podataka)
	Subičić, Ivan, dr.	- (nema podataka)
	Veršić, Nevenka	- (nema podataka)
	Župan, Željko	- (nema podataka)
1970	Armano, Emin	- (nema podataka)
	Barčić, Vladimir	- (nema podataka)
	Borković, Iruda, dr.	- (nema podataka)
	Kölner, Greta	- (nema podataka)
	Kresnik, Stanka	- (nema podataka)

Godina	Ime	Zanimanje
	Ronić, Anica	- (nema podataka)
	Senečić, Renata	- (nema podataka)
	Sojčić, Željko	- (nema podataka)
	Ščedrov, Vladimir	- (nema podataka)
	Vidjoh, Lovro	- (nema podataka)
	Vidjoh, Marija	- (nema podataka)
	Vančik, Vesna	- (nema podataka)
	Wickerhauser, Dora	- (nema podataka)
	Zambali, Magda	- (nema podataka)
1971	Baškarad, Jasenka	- (nema podataka)
	Bilić, Franjo	prof. muzike
	Brajković, Vlasta	- (nema podataka)
	Brodarec, Ana, dr.	- (nema podataka)
	Čikoš, Štefa, ing.	- (nema podataka)
	Fučkan, Marija	- (nema podataka)
	Gortan, Milan	- (nema podataka)
	Haberfeld, Inge	- (nema podataka)
	Jutkovsky, Nada	- (nema podataka)
	Kaurić, Vlasta	- (nema podataka)
	Krpan, Katica	- (nema podataka)
	Lušin, Vera	- (nema podataka)
	Mahler, Miroslav	- (nema podataka)
	Matić, Anka, dr.	- (nema podataka)
	Mihelčić, Marijan	- (nema podataka)
	Osterman, Leokadija	- (nema podataka)
	Pagliarini, Neda	- (nema podataka)
	Sestrić, Ljerka	- (nema podataka)
	Stipančić, Ivana	- (nema podataka)
	Summerecker, Irmen	- (nema podataka)

Godina	Ime	Zanimanje
	Thune, Daniel	- (nema podataka)
	Tkalčić-Horvat, Pavica	- (nema podataka)
	Valentaković, Ljubica	- (nema podataka)
	Valentaković, Zvonko, dr.	- (nema podataka)
	Varga, Ljubomir	- (nema podataka)
	Vukelić, Štefica	- (nema podataka)
1972	Badovinac, Zvonimir, ing.	- (nema podataka)
	Bernardić, Drago	- (nema podataka)
	Brainović, Milan	- (nema podataka)
	Elias, Eli	- (nema podataka)
	Fodor-Šaban, Jelena	- (nema podataka)
	Hrag-Drašković, Theodora	- (nema podataka)
	Jančijev, Marija	- (nema podataka)
	Jančijev, Tomislav	- (nema podataka)
	Jurak, Ana	- (nema podataka)
	Katanec, Nada, dr.	- (nema podataka)
	Katanec, Tomislav, dr.	- (nema podataka)
	Mandić, Oleg, dr.	- (nema podataka)
	Mihelčić, Franciska	- (nema podataka)
	Petrović, Ivanka	- (nema podataka)
	Potkovic, Ivo, dr.	- (nema podataka)
	Reiner, Elsa, dr.	- (nema podataka)
	Šaban, Josip	- (nema podataka)
	Šumak, Jasna	- (nema podataka)
	Tomljenović, Ivan	- (nema podataka)
	Vrsalović, Katarina	- (nema podataka)
1973	Bilinski, Mara	- (nema podataka)
	Čanić, Nada	- (nema podataka)
	Drvodelić, Branko	- (nema podataka)

Godina	Ime	Zanimanje
	Kraus, Karlo	- (nema podataka)
	Matković, Lucija	- (nema podataka)
	Mesinger, Justina	- (nema podataka)
	Mesinger, Vladimir	- (nema podataka)
	Novak, Božica	- (nema podataka)
	Padjen, Ladislav	- (nema podataka)
	Puhovski, Đuro, ing.	- (nema podataka)
	Puhovski, Šarlota	- (nema podataka)
	Sinković, Božo	- (nema podataka)
	Šarčević, Božena	- (nema podataka)
1974	Bačić, Marcel	- (nema podataka)
	Bačić, Sonja	- (nema podataka)
	Brezovec, Blaženka	- (nema podataka)
	Donadini, Nevenka	- (nema podataka)
	Ernst, Marija	- (nema podataka)
	Galešić, Nikola	- (nema podataka)
	Grüner, Matilda	- (nema podataka)
	Jurak, Mladen	- (nema podataka)
	Jurista, Marusja	- (nema podataka)
	Krivačić, Vilim, ing.	- (nema podataka)
	Ljubić, Ana	- (nema podataka)
	Matić, Boris	- (nema podataka)
	Millitz, Ludmila	- (nema podataka)
	Narić, Dora	- (nema podataka)
	Suvajdžić, Slobodan, dr.	- (nema podataka)
	Šarac, Stjepan, dr.	- (nema podataka)
	Štefan, Marija Vjera	- (nema podataka)
	Tješić, Jesenka	- (nema podataka)
1975	Buntić, Ljerka	- (nema podataka)

Godina	Ime	Zanimanje
	Butković, Katica	- (nema podataka)
	Čavić-Tomčik, Ljerka	- (nema podataka)
	Galović, Marija	- (nema podataka)
	Grüner, dr Teodor	- (nema podataka)
	Haluza, Marija	- (nema podataka)
	Katunarić, Marin	- (nema podataka)
	Kesner, Renata	- (nema podataka)
	Kesner, Vjekoslav	- (nema podataka)
	Krajačić, Julija	- (nema podataka)
	Križanić, Juga	- (nema podataka)
	Lukšić, Gordana	- (nema podataka)
	Meštrović, Sretna	- (nema podataka)
	Muršec-Graovac, Mirjana	- (nema podataka)
	Novosel, Josip	- (nema podataka)
	Pavičić, Olga	- (nema podataka)
	Perić-Kempf, Bosiljka	- (nema podataka)
	Petrušić, Berislav	- (nema podataka)
	Petrušić, Slava	- (nema podataka)
	Reić, Marija	- (nema podataka)
	Roboz, Elda	- (nema podataka)
	Roboz, Oskar, ing.	- (nema podataka)
	Schreull, Haša	- (nema podataka)
	Strižić, Marija	- (nema podataka)
	Supek, Ivana	- (nema podataka)
	Šajnović, Jovan	- (nema podataka)
	Štimac, Rudolf, ing.	- (nema podataka)
	Štimac, Đurđa	- (nema podataka)
	Turnšek, Erna	- (nema podataka)
	Valjalo, Marija	- (nema podataka)

Godina	Ime	Zanimanje
	Winterhalter, Dragica	- (nema podataka)
	Žulić, Milvia	- (nema podataka)
1976	Brkanović, Ivanka	- (nema podataka)
	Crnić, Marija	- (nema podataka)
	Dešpalj, Maja	- (nema podataka)
	Dešpalj, Valter	- (nema podataka)
	Fuchs, Dragutin	- (nema podataka)
	Hanžeković, Nada, dr.	- (nema podataka)
	Jelačić, Ćirilo, dr.	- (nema podataka)
	Jelačić, Ana	- (nema podataka)
	Kobetić, Marijan	- (nema podataka)
	Mohr, Ljuba	- (nema podataka)
	Morović, Martin	- (nema podataka)
	Nežić, Dragica	- (nema podataka)
	Nochta, Mirna	- (nema podataka)
	Njegovan, Dušan, ing.	- (nema podataka)
	Oršić, Dušan	- (nema podataka)
	Oršić, Renata	- (nema podataka)
	Špigelski, Margareta, ing.	- (nema podataka)
	Turner, Eugenija	- (nema podataka)
	Vrhovnik, Ana	- (nema podataka)

10. Bibliografija

Andreis, Josip. *Hrvatski glazbeni zavod kroz 125 godina svoga postojanja*. Zagreb: HGZ, 1952.

——— ur. *Hrvatski glazbeni zavod: Zagreb 1927-1967: Spomen spis u povodu stočetrdesete godišnjice Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu*. Zagreb: HGZ, 1967.

——— . Hrvatski glazbeni zavod. U: *Muzička enciklopedija*, 2. izd., sv. 2, 182-183. Zagreb: JLZ, 1974.

Bačić, Marcel, ur. *Hrvatski glazbeni zavod 1827-2002*. Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 2003.

——— . "Juraj Bićanić – Đuka, In memoriam". *HaGeZe, glasilo Hrvatskoga glazbenog zavoda* godište XX, br. 4 (siječanj 2017): 4.

Bezić, Nada. "First and Other Early Editions of Compositions by W. A. Mozart in the Library of the Croatian Music Institute in Zagreb". U: *OFF Mozart: glazbena kultura i »mali majstori« srednje Europe 1750.–1820.*, ur. Vjera Katalinić, 91-110. Zagreb: HMD – HAZU, 1995.

——— . "Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu: 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom". Mag. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996.

——— . "The Croatian Music Institute Concert Hall and Its Significance for the Music Life of Zagreb". U: *Zagreb 1094-1994: Zagreb i hrvatske zemlje kao most između srednjoeuropskih i i mediteranskih glazbenih kultura*, ur. Stanislav Tuksar, 253-261. Zagreb: HMD, 1998.

———. *Društveni orkestar Hrvatskoga glazbenog zavoda: uz 55. godišnjicu njegove obnove (1954-2009)*. Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 2009.

———. *Glazbena topografija Zagreba od 1799. do 2010.* Zagreb: HMD, 2012.

Bilić, Franjo. "Povijesno značenje arhivskih zbirki Hrvatskog glazbenog zavoda". *Arti musices* 9/1-2 (1978): 107-115.

Cindrić, Pavao, ur. *Memorijal Vaclava Humla*. Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 1973.

Filić, Krešimir. *Glazbeni život Varaždina*. Varaždin: Muzička škola Varaždin, 1972.

Gligo, Nikša. Suvremena hrvatska glazba (Pokušaj estetičkog određenja). U: *Hrvatska glazba u XX. stoljeću*, ur. Jelena Hekman, 9-23. Zagreb: Matica hrvatska, 2007.

Goglia, Antun. *Orkestralna muzika u Zagrebu*. Separat iz *Svete Cecilije*. Zagreb: Tisak nadbiskupske tiskare, 1935.

Goldstein, Ivo i Goran Hutinec. *Povijest grada Zagreba: 20. i 21. stoljeće*, 2. knjiga. Zagreb: Novi liber, 2013.

Ivančević, Bojana. "Muzička zbirka knjižnice Udine Algarottija". U: *Rad JAZU*, knj. 337. Zagreb: JAZU, 1965.

Juričić, Vedrana, ur. *Vodič kroz glazbene knjižnice i zbirke Zagreba*. Zagreb: HMD, 1997.

———. "Glazbene knjižnice u Zagrebu". Mag. rad, Centar za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Strojopis autogr. u KGZ-u, 1986.

Katalinić, Vjera. "Glazbena zbirka franjevačkog samostana na Košljunu". *Arti musices* 20/1-2 (1989): 129-137.

———. Ein Sammler aus dem Mittelmeerraum in Mitteleuropa: Nikola Udina/Algarotti (1791-1838) und seine Musiksammlung. U: *Zagreb 1094-1994: Zagreb i hrvatske zemlje kao most između srednjoeuropskih i i mediteranskih glazbenih kultura*, ur. Stanislav Tuksar, 291-297. Zagreb: HMD, 1998.

———. "Nikola Algarotti (1791-1838) und seine Musiksammlung". Dok. dis., Geisteswissenschaftliche Fakultät, Beč, Austrija, 1999.

Katalinić, Vjera, Franjo Velčić i Josip Žgaljić. *Nikola Udina Algarotti*. Rijeka-Krk: Glosa, 2010.

Klajzner, Ivana. "Ostavština Hrvatskog pjevačkog društva 'Kolo' u državnim arhivima s posebnim osvrtom na sređivanje njihova fonda u Hrvatskom državnom arhivu i detaljan pregled dijela fonda u Državnom arhivu u Zagrebu". Dipl. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2018.

Kos, Koraljka. "Razdoblje Vjekoslava Klaića, 1890-1920". *Arti musices* 9/1-2 (1978): 81-106.

———, ur. *Muzička akademija u Zagrebu 1921-1981. Spomenica u povodu 60. godišnjice osnutka*. Zagreb: Muzička akademija, 1981.

Kovačević, Krešimir. "Glazbeno stvaralaštvo u Hrvatskoj i Hrvatski glazbeni zavod". *Arti musices* 9/1-2 (1978): 7-19.

Krpan, Erika. *Muzički Biennale Zagreb 1961-1991*. Zagreb: MIC – KDZ, 1991.

———, ur. *Hrvatsko društvo skladatelja: 60 godina, 1945.-2005*. Zagreb: HDS, 2005.

Majer-Bobetko, Sanja. "Izdavačka djelatnost Hrvatskog glazbenog zavoda od 1862. do danas". *Arti musices* 9/1-2 (1978): 131-139.

Martinčević, Jagoda, ur. *Koncertna direkcija Zagreb: 50 godina*. Zagreb: KDZ, 2002.

Miklaušić-Ćeran, Snježana. *Glazbeni život Zagreba između 1818. i 1891. godine u svjetlu koncertnih programa sačuvanih u Arhivu Hrvatskog glazbenog zavoda*. Zagreb: HMD, 2001.

Ries, Sara. "Hrvatski glazbeni zavod u prijelomnoj 1860. godini: spisi Ravnateljstva : transliteracija, prijevod, komentari i interpretacija". Dipl. rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2015.

Sedak, Eva. "Glazba ih godina". U: *Pedesete godine u hrvatskoj umjetnosti*, ur. Zvonimir Maković, Iva Radmila Janković, 190-201. Zagreb: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika, 2004.

Stahuljak, Zlatko. *Zagrebačka violinistička škola uz kratki povijesni razvoj sviranja violine u Hrvatskoj*. Zagreb: Vlastita naklada, 1970.

Stipčević, Ennio. "Suvremena notna izdanja starije hrvatske glazbe (od kraja 15. do početka 19. stoljeća)". *Arti musices* 38/2 (2007): 181-216.

Šaban, Ladislav. "Izješće o uređivanje dvaju notnih arhiva u Varaždinu i jednoga na Košljunu (otok Krk) 1972. godine". *Arti musices* 5 (1974): 121-134.

Šaban, Ladislav. *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda*. Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 1982.

Šanjek, Janka. "Glazbena knjižnica Hrvatskog glazbenog zavoda (najstarija inventarska knjiga muzikalija arhiva Glazbne knjižnice)". *Arti musices* 9/1-2 (1978): 117-129.

Tomašek, Andrija. "Hrvatski glazbeni zavod kao faktor muzičke kulture Hrvatske od 1920. do danas". *Arti musices* 9/1-2 (1978): 141-150.

Tomažić, Tamara. "Opasne veze: glazba i politika u Zagrebu od 1942. do 1952." U: *Između moderne i avangarde. Hrvatska glazba 1910.-1960.*, ur. Eva Sedak, 71-84. Zagreb: HMD, 2004.

*** "Glazbene zbirke i knjižnice". U: *Zagrebački leksikon*, ur. Josip Bilić i Hrvoje Ivanković, 1. sv. 258-259. Zagreb: Leksikografski zavod "Miroslav Krleža" 2006.

***. *Hrvatski glazbeni zavod 1827-1977 : spomen-spis u povodu 150 godišnjice osnutka*. Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 1977.

***. "Hrvatski glazbeni zavod". U: *Leksikon jugoslavenske muzike*, ur. Krešimir Kovačević, 1. sv., 351-353. Zagreb: JLZ "Miroslav Krleža", 1984.

*** "Komorni ansambli". U: *Zagrebački leksikon*, ur. Josip Bilić i Hrvoje Ivanković, 1. sv., 536-538. Zagreb: Leksikografski zavod "Miroslav Krleža" 2006.

***. "Knjižnice i zbirke muzikalija [Hrvatski glazbeni zavod]". U: *Leksikon jugoslavenske muzike*, ur. Krešimir Kovačević, 1. sv., 429. Zagreb: JLZ "Miroslav Krleža", 1984.

***. "Milan Žepić". U: *Leksikon jugoslavenske muzike*, ur. Krešimir Kovačević, 2. sv., 567. Zagreb: JLZ "Miroslav Krleža", 1984.

Internetski izvori:

Anali kliničke bolnice "dr. M. Stojanović" Zagreb 1845-1985., vol. 24, Posebno izdanje, br. 2: <https://repositorij.kbcm.hr/islandora/object/kbcm%3A30/datastream/FILE0/view> (posljednji pristup: 10. 9. 2018.)

Bezić, Nada. Václav Huml. U: Hrvatski biografski leksikon: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=91> (posljednji pristup: 10. 9. 2018.)

Boić, Viktor, dr.: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8440#komentar> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

Bujic, Bojan i Ivan Klemenčič. 2001 "Ljubljana." *Grove Music Online*. http://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630_001.0001/omo-9781561592630-e-0000016810 (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

Državni arhiv u Zagrebu, Upute za citiranje arhivskoga gradiva iz fondova i zbirki:
<http://daz.hr/upute-za-citiranje-arhivskoga-gradiva-iz-fondova-i-zbirki/> (posljednji pristup:
19. 8. 2018.)

Državni arhiv u Zagrebu, Vodič kroz fondove i zbirke. Bolnica milosrdnih sestara u Zagrebu:
<http://www.daz.hr/vodic/site/article/hr-dazg-240-bolnica-milosrdnih-sestara-u-zagrebu>
(posljednji pristup: 10. 9. 2018.)

Hellmut Federhofer, Wolfgang Suppan i Bernhard Günther. 2001 "Austria." *Grove Music Online*. <http://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000040022>. (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

Henneberg, Ivan: <http://www.hds.hr/clan/henneberg-ivan/> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

HGZ, Društveni orkestar: <https://www.hgz.hr/index.php/aktivnosti/amaterski-ansambli/54-drustveni-orkestar> (posljednji pristup: 19. 8. 2018.)

HGZ, knjižnica i zbirka arhivske građe:
<https://www.hgz.hr/index.php/hrvatski-glazbeni-zavod/knjiznica-i-arhiv> (posljednji pristup:
10. 9. 2018.)

HGZ, za novinstvo:
<https://www.hgz.hr/index.php/za-novinstvo/o-nama> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

Hrvatsko društvo skladatelja, Milko Kelemen: <http://www.hds.hr/clan/kelemen-milko/>
(posljednji pristup: 30. 9. 2018.)

Jugoslavija: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=29463> (posljednji pristup: 10.
11. 2018.)

Kiš, Vojko: <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/k/kis-vojko/> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

Klinički bolnički centar "Sestre milosrdnice", kronološki pregled:

<http://klinkemija.kbcm.hr/p/povijest.php> (posljednji pristup: 10. 9. 2018.)

Končar, Domagoj. "*Liječnici i komorna glazba u Zagrebu u 19. i 20. stoljeću*". Diplomski rad, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017.

<https://repositorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef%3A1682/datastream/PDF/view>

(19. 8. 2018.)

Leksikon radija i televizije, Vladimir Seljan: <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/s/seljan-vladimir/> (posljednji pristup: 30. 9. 2018.)

Muzej suvremene umjetnosti, EXAT 51: <http://www.msu.hr/?/hr/21408/> (posljednji pristup 20. 8. 2018.)

Nacionalni arhivski informacijski sustan, Stvaratelji, Narodni odbor grada Zagreba:

http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_20383. (posljednji pristup: 30. 9. 2018.)

Neumann, Zlatko, ing.: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=43536> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

RISM, kronološki pregled projekta: <http://www.rism.info/organisation/project-history/> (posljednji pristup: 30. 9. 2018.)

Tijardović, Ivo: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61296> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

Tušek, Božidar, ing.: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62830> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

Sabor Socijalističke Republike Hrvatske (arhiv):

http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_1450 (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)

Steiner, Ivo: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=57976> (posljednji pristup: 10. 11. 2018.)